

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ—ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Γ. Κ. Παπ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΩΡΕΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ ΤΟΥ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΦΥΛΛΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'—ΑΡΙΘ. 11-12

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1910

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ 366 σπουδαία συμβάντα τῆς Κρήτης (Ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι σήμερον) ὁπὸ Γ. Τακ. Καλαϊσάκη.	Σελ.	2814
Η ΚΑΜΗΛΙΑΝΕΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ὑπὸ Θεοφύλου Ζωτοπούλου	»	2820
Η ΣΤΑΦΙΔΑΜΕΛΟΣ (ἂπὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων) ὑπὸ Μιχ. Λαμπρινίδου	»	2821
ΝΥΚΤΕΣ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ (Ἀναδημοσίευσις) ὑπὸ Σπ. Παγανέλη	»	2840
Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ	»	2848
ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ Ἀγορεύσεις Θεοδώρου Ρούζβελτ	»	2852
Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΠΡΟΒΟΛΗΣ	»	2855
Ο ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΥΜΝΟΣ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ	»	2861
ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (Ἀττικὴ, Θεσσαλία) 1888—1906 ὑπὸ Κωνσταντ. Ι. Δραγοῦμη.	»	2868
Η ΜΑΓΕΡΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	»	2876

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ "ΑΘΗΝΑΙ,"

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

[Οἱ συνδρομηταὶ λαμβάνουσι τὸ Μηνιαῖον Παράρτημα ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως. Οἱ τακτικοὶ ἀναγνώσται ὀφείλουσι νὰ πέμπουν εἰς τὰ Γραφεῖά μας κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς τὰ δελτία τῶν ἀγορασθέντων φύλλων τῶν « Ἀθηνῶν » διὰ νὰ λάβωσι τὸ Παράρτημα παρὰ τῶν Ὑποπρακτορείων τῶν Ἑφημερίδων δωρεάν καὶ ἀπηλλαγμένον ταχυδρομικῶν τελῶν].

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1839

Κεφάλαιον ἐγκεκριμένον £ 600.000

Κεφάλαιον καταβεβλημένον £ 315.510

ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ, — ΓΕΝΙΚΗ ΔΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ, ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Κερκύρα, Κεφαλληνίᾳ, Ζακύνθῳ, Πάτραις, Ναυπλίῳ, Πειραιεῖ, καὶ Τριπόλει.

ΟΡΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Οἱ τόκοι τῶν καταθέσεων ὁρίσθησαν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1910 ὡς κάτωθι :

1) Εἰς Δραχμαί.

- 3 ο)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς πρώτην ζήτησιν μέχρι Δραχμῶν 100.000
 1)2 ο)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς πρώτην ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν Δραχμῶν 100.000 ποσά.
 3 1)2 ο)ο διηροῖς διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας μετὰ 6 μηνῶν μέχρι 2 ἐτῶν.
 4 ο)ο » » » » » 2 ἔτη » 4 »
 4 1)2 ο)ο » » » » » 4 » καὶ ἐπέκτεινα.

2) εἰς Chèques ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας

- 3 ο)ο διὰ καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς α' ζήτησιν ἄνευ ὁρίου ποσοῦ.
 3 1)4 ο)ο » » » μετὰ 6 μηνῶν
 3 1)2 ο)ο » » » 1 ἔτος
 4 ο)ο » » » 2 ἔτη
 4 1)2 ο)ο » » » 2 ἔτη καὶ ἐπέκτεινα.

Αἱ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς δ' εἶδος ἐγένετο ἢ κατάθεσις, παρὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐμβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

ΥΠΟ ΙΩΣΗΦ VON MENZINA ΚΡΕΣΣ

"ΤΟ ΟΝΕΙΡΟΝ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ."

366 ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

[Ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι σήμερον]

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

305.—Τῇ 1 Νοεμβρίου 1572.—Ἐγεννήθη ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης ὁ διασημότερος Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ εἰτα Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρης. (Παιριαχ. Πίννακες Γεδεών.)

306.—2 Νοεμβρίου 1905.—Μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν συνελθόντες οἱ ἐν Χανίοις Γενικοὶ Πρόξενοι τῶν Τεσσάρων Προστατίδων Δυνάμεων καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Θερίσου καὶ νῦν Προθυπουργὸς κ. Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἐν τῷ χωρίῳ Μουρνιῆς τῆς Κυδωνίας Μοναστήριον «Ἀγία Μονή» συνεφώνησαν διὰ πρωτοκόλλου τοῦ θὰ παραδώσωσιν οἱ ἐπαναστάται ἑπτακόσια ὅπλα, ὅποθεν θὰ τὰ παραλάβωσι τὰ διεθνή στρατεύματα—περὶ τῆς ἐκ νέου καταλήψεως τῶν σταθμῶν, τῶν ἐγκαταλειφθέντων ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν—περὶ ἀναχωρήσεως ἐκ Κρήτης τῶν λιποτακτῶν χωροφυλάκων—περὶ ἐρημνείας τῆς ἀμνηστίας—περὶ ληπτέων μέτρων διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀγαθῶν σχέσεων μεταξὺ χωροφυλάκῃς καὶ ὅλων τῶν κατοίκων, ἀνεξαρτήτως πολιτικῶν φρονημάτων—καὶ περὶ ἀναγνωρίσεως ἀπὸ τὰς διεθνεῖς καὶ τὰς τοπικὰς ἀρχὰς τῶν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως διδομένων πιστοποιητικῶν, πρὸς ἐκείνους οἱ ὅποιοι παρέδωκαν τὰ ὅπλα τῶν, καὶ περὶ ἐπιβλέψεως ἀπὸ τὰς διεθνεῖς ἀρχὰς τῶν Δημοτικῶν ἐκλογῶν. (Παράρτ. ἐπιστ. Ἐφημ. τῆς Ἐπαναστ. Συνελεύσεως.)

307.—Τῇ 9 Νοεμβρίου 1898.—Ἀπῆλθεν ἐκ Χανίων σύμπας ὁ Τουρκικὸς στρατός. (Κρητικὰ Σ. Α. Παπαντωνάκη.)

308.—Τῇ 4 Νοεμβρίου 1866.—Ἐναρξίς τῆς ὑπὸ Μουσταφᾶ Πασσᾶ πολιορκίας τῆς Ἱε-

ρωτάτης Μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου. (Κρητικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1866).

309.—Τῇ 5 Νοεμβρίου 1824.—Ναυμαχία εἰς τὰ παράλια τῆς Κρήτης. «Κατὰ τὰς εἰδήσεις» ἐκ Σύρας ἐκυρίευσαν οἱ ἡμέτεροι ἐξ ὀκτάδας »(transports) μὲ τετρακοσίους τακτικούς, ἐν »βρίει καὶ μίαν κορβέτταν καὶ ἐκρήμνησαν εἰς »τὴν ξηρὰν δύο φρεγάτας καὶ ὅτι ἐπισυμβὰς »σφοδρὸς νότος ἠνάγκασε τὸν ἐχθρικὸν στόλον »νὰ καταφύγῃ κακῶς ἔχων εἰς τὰ παράλια τῆς »Μικρᾶς Ἀσίας. (Ἑλληνικὰ χρονικά Μεσολογίου.) Τὴν αὐτὴν ναυμαχίαν ἀναφέρει εἰς τὸν χρονολογικὸν πίνακά του ὁ Ι. Α. Σταματιάκης ὡς ἑξῆς «Ναυμαχία κατὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου ἔξωθεν τοῦ κόλπου τῆς Σούδας, νίκη τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ καταδίωξις τοῦ ἐχθρικοῦ μέχρι τῆς Καρπάθου δεκατεσσάρων φορηγῶν του καὶ πέσμιον εἰς τὴν ξηρὰν τῆς Ἀσίας ἑννέα πολεμικῶν τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν αὐτὴν ναυμαχίαν ἀναφέρει ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ὡς λαβοῦσαν χώραν δέκα μίλια μακρὰν τοῦ Μεγάλου Κάστρου (Ἡρακλείου).

310.—Τῇ 6 Νοεμβρίου 1866.—Ἀποβίβας ἐβδομήκοντα Γαριβαλδινῶν εἰς Κριὸν τοῦ Σελίνου διὰ τοῦ «Πανελληνίου» ὑπὸ τὸν Γάλλον λοχίαν Poinsol, τοῦ Συνταγματάρχου Βυζαντίου, τῶν ἀξιωματικῶν Κ. καὶ Ν. Μπότσαρη, Μιλτιάδου Δόξα καὶ Κ. Σμολένσκη μετὰ ἐθελοντῶν καὶ τεσσάρων ὀρειβατικῶν πυροβόλων. (χειρόγρ.)

311.—Τῇ 7 Νοεμβρίου 1868.—Ἀπεβίβασεν ἡ Ἐνωσις εἰς Λουτρὸν πεντήκοντα Κρητὰς καὶ ἐξεφόρτωσε δύο χιλιάδας σάκκους ἀλεύρου καὶ ἑκατὸν πενήκοντα κιβώτια πολεμοφοδίων.

(Ἡμερολ. Ν. Σουρμελή.)

312.—Τῇ 8 Νοεμβρίου 1908.—Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐπέτειον τῆς ἀνατινάξεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ ὁλοκαυτώσεως τῶν ἐν αὐτῇ πολεμιστῶν καὶ γυναιοπαίδων ἐν ἔτει 1866.—καὶ τῆς δημοσιεύσεως τῆς Συμβάσεως τῆς Χαλέπας ἐν ἔτει 1878.—Ὁ ἐν Χανίοις Γενικὸς Προξένος τῆς Ἀγγλίας ἀνεκοίνωσεν, ἐντολῇ τῆς Κυβερνήσεώς του, εἰς ἐξέχοντας Μουσουλμάνους, εἰς ἀπάντησιν ὑπομνήματος τῶν Μουσουλμάνων Βουλευτῶν τῆς Κρήτης κατὰ τοῦ κηρύγματος τῆς Ἐνώσεως, τὰ ἀκόλουθα «Οἱ ἀνδράποδοι ἐκβασιν καὶ ἀν ἡθέλον λάβει αἱ συζητήσεις μεταξὺ τῶν Προστατίδων Δυνάμεων καὶ τῆς Τουρκίας περὶ τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Κρήτης πρέπει νὰ ὧσι βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐξασφαλισθῇ τελείως ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία αὐτῶν. (Ὑψ. λευκὰ Ὅρη.)

313.—Τῇ 9 Νοεμβρίου 1866.—Ὁ Ρεσσὴτ Πασσᾶς μετὰ τετράωρον μάχην ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ ἐξ Ἀνωγειῶν ἀπολέσας τριάκοντα δύο ἄνδρας. (χειρόγραφ.)

314.—Τῇ 10 Νοεμβρίου 1867.—Τὸ καταδρομικὸν «Κρήτη» ἀπεβίβασεν εἰς Φόδιε ἐκατὸν πεντήκοντα Κρητὰς πολεμιστὰς καὶ ἐξεφόρτωσε δύο χιλιάδας σάκκους ἀλεύρου, τριακόσια ὀγδοήκοντα κιβώτια πολεμοφοδίων, διακοσίους σάκκους ὄσπρια καὶ ἄλλα διάφορα δέματα· παρέλαβε δ' ἐξήκοντα Κρητὰς πολεμιστὰς. (Ἡμερολ. Ν. Σουρμελή.)

315.—Τῇ 11 Νοεμβρίου 1867.—Συνεκάλεσεν ἐν Χανίοις ὁ Μέγας Βεζύρης Μεχμέτ Ἐμὴν Ἀαλῇ Πασσᾶς πληρεξουσίου ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΤΟΥ, οἱ ὅποιοι δῆθεν διετύπωσαν τὰ εἰς Κρήτην παραχωρητέα προνόμια (Κρητ. Κωδ. Ἐκδ. Α').

316.—Τῇ 12 Νοεμβρίου 1905.—Οἱ Πρόξενοι τῶν τεσσάρων Προστατίδων Δυνάμεων διὰ πρακτικοῦ «Βεβαιοῦσι διὰ τοῦ μᾶλλον κατηγορηματικοῦ τρόπου, ὅτι, κατὰ τοὺς ὅρους τῶν (δοθεῖσων εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Θεοῖσου) ὁδηγιῶν, τῆς ἀμνηστίας ἐξαιροῦνται μόνον τὰ κακούργηματα καὶ τὰ πλημμελήματα τοῦ κοινοῦ δικαίου, ὥς καὶ αἱ παραβάσεις στρατιωτικῆς φύσεως».—Αὐθημερὸν ἐδημοσιεύθη καὶ σχετικὴ προκήρυξις τῶν

αὐτῶν Προξένων πρὸς τὸν λαόν. (Παραρτ. Ἐπισ. Ἐφημ. τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως).

307.—Τῇ 13 Νοεμβρίου 1783.—«1783» Νοεμβρίου 13 ἦλθε ἕνας τούρνατζῆς καὶ ἕνας ἰτσαούσης καὶ εἰσέκωσε τὴν ὁρτὰ τοῦ ὁτοῦς πυρλῆ καὶ τοὺς πύγη στη γραποῦσα καὶ ἦλθε ὁ ἀγὰ πασὰς ἡκεῖ τι ἡλοῦς (:) καὶ ἐρχόμενοι αὐτοὶ φευγόντα οἱ Τοῦρκοι ὅλοι οἱ ἐσκήαδες ἔδωσαν τοῦ τόρνατζῆ τευτέρη τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους 60». (Σημείωμα ἐκ χειρογράφου παρὰ τῷ κ. Ἀγαθ. Νικολάκῃ, Ἀρχιμανδρίτῃ.) Φαίνεται, ὅτι πρόκειται περὶ ἀπομακρύνσεως ἐκ Χανίων εἰς τὴν Γραποῦσαν ἐνὸς ὁρτὰ—τάγματος Γιανητσάρων, ὀνομαζομένου «Ὁτοῦς μπυρλί—τῶν τριάκοντα καὶ ἐνός».

318.—Τῇ 14 Νοεμβρίου 1898.—Οἱ ἐν Ἀθήναις Πρόξενοι τῶν τεσσάρων Προστατίδων Δυνάμεων προέτειναν εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων τὴν ὑποθηριότητα τῆς Α. Β. Ὑψηλότητος τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος ὡς Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἐν Κρήτῃ δι' ὑπομνήματος συγκαμμένου ἐκ τεσσάρων ἄρθρων. (Ἀπομνημονεύματα Ἰ. Σκαλτσούνῃ καὶ ὑπόμνημα τῆς Α. Β. Ὑψηλότητος εἰς ἐφ. «Ἑλλάς».)

319.—Τῇ 15 Νοεμβρίου 1486.—Ἐν Βενετίᾳ μετήρχετο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τυπογράφου ὁ Ἀλέξανδρος Γεωργίου, υἱὸς τοῦ Γεωργίου Ἀλεξάνδρου ἐκ κόμης Κορυλιάνης τῆς Κρήτης. Οὗτος ἐξέδωκε τὴν 15 Νοεμβρίου 1486 τὸ ψαλτήριον, ἥτοι τὸ πέμπτον τυπωθὲν βιβλίον ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας. (Νεοελλ. φιλολ. Σάββα.)

320.—Τῇ 16 Νοεμβρίου 1889.—Αὐτοκρατορικῷ διατάγματι ἐχωρίσθη ἡ στρατιωτικὴ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τῆς Κρήτης, καθρηγῆθη τὸ ὀρισμένον ὄριον πενταετοῦς ὑπηρεσίας τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, ἡλατιώθη ὁ ἀριθμὸς τῶν παρὰ τῇ Γενικῇ τῶν Κρητῶν Συνελεύσει πληρεξουσίων ἀπὸ ὀγδοήκοντα εἰς πενήκοντα ἐπτὰ, ἐξ ὧν τριάκοντα πέντε χριστιανοὶ καὶ εἰκοσιδύο μουσουλμάνοι καὶ ὀρίσθη, ὅπως ἐν τῷ καταρτισμῷ τοῦ σώματος τῆς χωροφυλακῆς προσλαμβάνονται ἐκ τῶν ἐντοπίων μόνον ἀπλοῦχοι φύλακες. (Κρητ. Κωδ. Ἐκδ. Β').

321.—Τῇ 17 Νοεμβρίου 1906.—Δι' Ἡγεμονικῶν Διαταγμάτων ἀπενεμήθη πλήρης χάρις εἰς ἐξήκοντα στρατιωτικοὺς τῆς χωροφυλακῆς καταδικασθέντας ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἐπετράπη νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς Κρήτην διακόσιοι ἐννεήκοντα ὁκτὼ χριστιανοὶ καὶ Μουσουλμάνοι, ἀπελαθέντες ἐκ τῆς Νήσου δυνάμει Ἡγεμονικοῦ Διατάγματος τῆς 12 Ἀπριλίου 1901.—(Ἐπισ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτείας.)

322.—Τῇ 18 Νοεμβρίου 1833.—Ἀπαγχόνησεν ὁ Μουσταφᾶ Πασσᾶς πέντε χριστιανοὺς προκρίτους εἰς Σφακία, ἔτεροι δύο χριστιανοὶ ἀπαγχονίσθησαν ἐν Ρεθύμνῃ. (Ἱστορία τῶν Σφακίων.)

323.—Τῇ Νοεμβρίου 1867.—Ἀπέκρουσαν οἱ χριστιανοὶ εἰς Ζούρβαν τῆς Κυδωνίας τρεῖς ἐφόδους τοῦ Ρεσῆ Πασσᾶ, Ὑπασπιστοῦ τοῦ Σουλτάνου, μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ του καὶ εἰς Ἀληκμανοῦ τοὺς Μεχμέτ καὶ Χουσεῖν πασσάδες. (χειρόγρ.)

324.—Τῇ 20 Νοεμβρίου 1866.—Ἐπίθρσις τῶν χριστιανῶν κατὰ τοῦ φρουρίου Καστέλλι Κισσάμου, μετὰ δύο θρεψατικῶν πυροβόλων. Κατὰ τὴν διήμερον ταύτην μάχην πεντήκοντα χριστιανοὶ ἐπέθησαν ἐκτὸς μάχης. (χειρόγρ.)

325.—Τῇ 21 Νοεμβρίου 1827.—Ἀπόβασις χιλίων ἐπτακοσίων χριστιανῶν πολεμιστῶν εἰς τὸν κόλπον Σπιναλόγκας. (Ἱστορ. Σπυρ. Τριζούνη.)

326. Τῇ 22 Νοεμβρίου 1830.—Διαμαρτυρία τῶν Κρητῶν κατὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς Κρήτης εἰς τὸν σατράπην τῆς Αἰγύπτου. (χρονολ. Πίναξ Σταματάκη.)

327.—Τῇ 23 Νοεμβρίου 1868.—Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς Ἡρακλείου ἐληλάτησε τὴν κώμην Γωνιαῖς Μαλεβυζίου, ἀφ' οὗ κατέστρεψεν ἐν αὐτῇ δέκα γυναῖκας, παιδιὰ καὶ γέροντας ἀνικάνους πρὸς πόλεμον. (χειρόγρ.)

328.—Τῇ 24 Νοεμβρίου 1868.—Ἀπενθύνθη ὑπὸ τῆς Τουρκίας τηλεγράφων πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἔνεκα τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. (χειρόγρ.)

329.—Τῇ 25 Νοεμβρίου 1868.—Ἐπεβίβάσθη τῆς «Ἐνώσεως» ἐν Γυθίῳ ὁ Γέρον Πέτροπουλάκης μετὰ χιλίων περὶ τοῦ ἐθελον-

τῶν, κατευθυνόμενος εἰς Κρήτην. Ἐξ αὐτῶν ἀπεβιβάσθησαν τὴν ἐπομένην εἰς «Σεῖσι» οἱ ἐπτακόσιοι, ὑπὸ τὸν Λεωνίδα Πέτροπουλάκην υἱὸν τοῦ Ἀρχηγοῦ. Περὶ τῶν λοιπῶν τριακοσίων ὅρα κατωτέρω τὴν 28 Νοεμβρίου. (Ἡμερ. Ν. Σουρμελῆ.)

330.—Τῇ 26 Νοεμβρίου 1904.—Ἡ Α. Β. Ὑψηλότης ὁ Πρίγκιψ Γεώργιος τῆς Ἑλλάδος, Ὑπάτος Ἀρμοστής ἐν Κρήτῃ, ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ εἰς Εὐρώπην ταξιδίου του γνωρίζει διὰ προκηρύξεως εἰς τὸν κρητικὸν λαόν, ὅτι ὑπεστήριξε μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς δυνάμεως ἐνώπιον τῶν Μεγάλων Προστατῶν τῆς Νήσου τοὺς αείποτε ἐκδηλωθέντας πόθους τῶν Κρητῶν. Τὸ ὑποβληθὲν σχετικὸν ὑπόμνημα Αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸ ὅτι «πρὸς ἀποφυγὴν αἰετοῦ ἀεὶ ἀνυπερνίκητοι, μία μόνη λύσις ὑπάρχει ἡ Ἐνωσις τῆς Νήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος». (Ν. Ἐρευνα.)

331.—Τῇ 27 Νοεμβρίου 1866.—Ἀπεβιβάσθη εἰς «Σταυρὸν» τῆς Κισσάμου ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Γενήσαρλης, μετὰ σώματος ἐθελοντῶν. (χειρόγρ.)

332.—Τῇ 28 Νοεμβρίου 1868.—Ἀπεβίβασεν ἡ «Ἐνωσις» εἰς Κρήτην τὸν Ἀρχηγὸν Πέτροπουλάκην μετὰ τοὺς Τριακοσίους ἐθελοντάς, οἵτινες ἔμειναν παρ' αὐτῶν, ἀφ' οὗ ἀπεβιβάσθησαν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Λεωνίδα οἱ ἐπτακόσιοι. (Ἡμερ. Ν. Σουρμελῆ.)

333.—Τῇ 29 Νοεμβρίου 1827.—Ἀποκλεισμός τριακοσίων Τούρκων εἰς Καννούριον ὑπὸ τοὺς Λαδᾶ-ογλοῦ καὶ Μαζλούμην Καρακάσσην καὶ καταστροφή αὐτῶν μέχρις ἐνός. (χρονολ. Παν. Σταματ.) Ὁ Κριτομουλίδης ὑπολογίζει εἰς διακοσίους ὀγδοήκοντα τοὺς ἀποκλεισθέντας ἐντὸς τοῦ δζαμίου, εἰς τοὺς θόλους τοῦ ὁποίου ἤνοιζαν ὅπας, δι' ὧν ἔρριπταν φρύγανα, ἐφοπλώματα καὶ διάφορα ἄλλα ὑφάσματα βεβαμμένα εἰς ἔλαια καὶ οἶνον πνεύματα καὶ κατέπνιξαν πάντας, διότι ἐφόβοντο δολίως δώδεκα ἕως δεκαπέντε χριστιανοὺς. Προστίθησι δ' ὅτι ὁ Καρακάσης ἐσώθη εἰς οἰκίαν τινὰ καὶ ἐστάλη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἀβλαβὴς εἰς Ἡράκλειον.

334.—Τῇ 30 Νοεμβρίου 1866.—Ἡ ἐξ

ναστατική Συνέλευσις, ἐδρεύουσα ἐν Ζούρβα τῆς Παΐσιον, καταγορεύμενον, ὅτι ὠδήγησε τὸν Κυθωνίας, ἀπεκήρυξε τὸν Ἐπίσκοπον Λάμπην Μουσταφᾶ Πασσᾶν εἰς τὸ Ἀρμάδι (χειρόγρ.)

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

335. — Τῇ 1 Δεκεμβρίου 1900. Ἀ. Β. Ὑψ. Ὁ Πρίγκηψ Γεώργιος τῆς Ἑλλάδος. Ὑπατος Ἀρμοστής ἐν Κρήτῃ, ἐπισκεψάμενος τὰς αἰλὰς τῶν τεσσάρων Προστατίδων Δυνάμεων ὑπέβαλεν ὑπόμνημα, χρονολογούμενον ἀπὸ 1 Δεκεμβρίου 1900, περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Κρήτης καταλῆγον ὡς ἀκολούθως:

«Δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ παρουσίᾳ περιστάσει, εἰμὴ μία μόνη ἡ λύσις, ἡ ἑνωσις τῆς Νήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἡ λύσις ἄλλως, ἢν αὐταὶ αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Κρητικὸν λαὸν νὰ διαβλέπῃ, ἐμπιστευθεῖσαι εἰς ἓνα Ἡγεμόνα τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας τὴν ἐντολὴν τῆς Ἀνωτάτης Ἀρμοστείας τῆς Νήσου. Εἶναι ἐξ ἄλλου ἡ μόνη λύσις, τὴν ὁποίαν ὁ Κρητικὸς λαὸς θὰ ἠδύνατο νὰ δεχθῇ ἡ μόνη τὴν ὁποίαν ἡ φιλανθρωπία, ἡ δικαιοσύνη, οἱ ἱστορικοὶ Νόμοι καὶ τὸ συμφέρον τῶν δύο στοιχείων, τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Μουσουλμανικοῦ ἐπιβάλλει εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν Χριστιανικῶν καὶ εὐεργετῶν Δυνάμεων». (Χρόνος Παρισίων).

336. — Τῇ 1 Δεκεμβρίου 1906. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βασιλικῆς Συντακτικῆς τῶν Κρητῶν Συνελεύσεως ἐτηλεγράφη πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων τὰ ἀκόλουθα «Ἡ δευτέρα Συντακτικὴ τῶν Κρητῶν Συνέλευσις διεκπεραιώσασα τὸ ἔργον αὐτῆς τὴν ψήφισιν Συντάγματος φιλελευθέρου καὶ Κοινοβουλευτικοῦ πέμπει δι' ἐμοῦ εἰς ὑμᾶς καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιότιμα Μέλη τῆς Βουλῆς τοῦ ἐλευθέρου Βασιλείου τὸν ἀδελφικὸν αὐτῆς ἀσπασμόν. Εἴθε ταχέως ἡ διψῶσα τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς ἀποκατάστασιν Κρήτη νὰ τύχῃ τοῦ ποθομένου, συνεδρευόντων μεθ' ὑμῶν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῆς». (Ἐπισ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτείας).

337. — Τῇ 2 Δεκεμβρίου 1906. — Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἀπαντᾷ τῷ Προέδρῳ τῆς δευτέρας Συντακτικῆς τῶν Κρητῶν Συνελεύσεως τὴν ἄλλοις τὰ ἐξῆς. «Ἡ ἔσχατος φαντασία καὶ ἡ λεπτὴ σμίλη τοῦ Φειδίου μόνον ἠδύνατο νὰ λοξεύσῃ ἐν μεγαλοτέχνῳ συμπλέγματι ἀρχαίων Θεῶν τὸν συγκινητικώτατον ἐναγκαλισμὸν τῆς κόρης δούλης καὶ τῆς ἐλευθέρης Μητρός». Ἐπισ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτείας.)

338. — Τῇ 2 Δεκεμβρίου 1878. — Ἀναλαμβάνει ὁ Ἰωάννης Ἐκτιάδης Πασσᾶς, τέως Πρεσβυτῆς τῆς Τουρκίας ἐν Ἀθήναις, τὴν Γενικὴν Διοίκησιν τῆς Κρήτης. (χειρόγρ.)

339. — Τῇ 3 Δεκεμβρίου 1827. — Οἱ Χριστιανοὶ νικῶσιν εἰς Καινούργιο τοὺς Ἀγριολίδην καὶ Σελὴμ Ἀγᾶ μετ' εἰς χιλιάδας τούρκους. ἐξ ὧν ἐφορευήθησαν διακόσιοι ἐκυρίευσαν κανόνια, βόμβας καὶ ὅλας τὰς ἀποσκευὰς τῶν ὀθωμανῶν. (χρονολ. πίναξ I. Δ. Σταματάκη).

340. — Τῇ 4 Δεκεμβρίου 1869. — Διεκόπησαν αἱ σχέσεις μετὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Τουρκία, διότι ἠρνήθη ἡ Ἑλλὰς νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὸ τουρκικὸν τηλεσίγγραφον. (χειρ.)

340. — Τῇ 4 Δεκεμβρίου 1906. — Ἀπεβίβασθησαν εἰς Χανία τὸ πρῶτον οἱ ἐπόμενοι Ἀξιωματικοὶ τοῦ Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὅπως ὀργανώσῃ καὶ διοικήσῃ τὴν Κρητικὴν Χωροφυλακίαν: ὁ κ. Α. Μομφερᾶτος ὡς ἀρχηγὸς καὶ οἱ κ. κ. Ἀνδρ. Μπαϊρας, Δημήτρ. Γίδας, Δημ. Ἀναστασιάδης, Ἀναστ. Σκυρὸς, Χρήστος Νταλιάνης, Τώλιας Ρέγγλης καὶ Ἡράκλειος Ἀξελός. (Ὑψ. Λευκὰ Ὅρη.)

349. — Τῇ 5 Δεκεμβρίου 1898. — Τὸ ἐν Σόφίᾳ ἐδρεῖον συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐπιζώντων Βουλγάρων ἀγωνιστῶν διὰ τη-

λεγραφήματος τοῦ Προέδρου αὐτοῦ κ. Ζαΐμωφ πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ κ. Ι. Σφακιανάνην συγχάρις τοῖς Κρησὶν ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ (Κρητικὰ Στλ. Α. Παππαντώνη.)

343. — Τῇ 6 Δεκεμβρίου 1898. — Οἱ πολῖται τοῦ Βέλικο-Τυρνάβου, ἔδρας τῆς Βουλγαρικῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, διὰ τηλεγραφήματος τοῦ Δημάρχου κ. Στεφάνου Γεώργιου πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ συγχάριουσιν τοῖς Κρησὶν ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει. (Κρητικὰ Σ. Α. Παππαντ.)

344. — Τῇ 7 Δεκεμβρίου 1900. — Ἡγεμονικῶ Διατάγματι καθηργήθη τὸ μονοπώλιον τοῦ τουμπεκίου. (Ἐπισ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτείας.)

345. — Τῇ 8 Δεκεμβρίου 1866. — Εἰσέβαλεν ὁ Μουσταφᾶ Πασσᾶς εἰς Σέληνον μετὰ κρατερὰν φονικὴν ἀντίστασιν τῶν ἐπαναστατῶν εἰς Φώκαις καὶ Ἀγίαν Εἰρήνην, ὑπὸ ραγδαίαν βροχὴν καὶ χιόνας. (χειρόγρ.)

346. — Τῇ 9 Δεκεμβρίου 1898. — Ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Ἡ Α. Β. Ὑψ. ὁ Πρίγκιψ Γεώργιος τῆς Ἑλλάδος, ὡς Ὑπατος Ἀρμοστής τῶν Δυνάμεων ἐν Κρήτῃ καὶ ἀνεπετάσθη τὸ πρῶτον ἡ Σημαία τῆς Κρητικῆς Αὐτονομίας (Κρητικὰ Σ. Α. Παππαντώνη).

347. — Τῇ 10 Δεκεμβρίου 1900. — Ἡγεμονικῶ Διατάγματι ἰδρύθη τὸ ταχυδρομικὸν ταμιευτήριο. (Ἐπισ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτείας.)

348. — Τῇ 11 Δεκεμβρίου 1823. Ἀποτυχοῦσα ἀπόπειρα ἐξόδου κατὰ τοῦ φρουρίου Γραμπούσα (Χρονολ. Πίναξ Ι. Σταματάκη.) Ὁ Κριτοβουλίδης ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὴν ἀτυχῆ ταύτην ἀκόπειραν τῆς 11 πρὸς τὴν 12 Δεκεμβρίου ἀπολέσθησαν ὀγδοήντα τρεῖς Χριστιανοὶ καὶ εἰκοσιπέντε μουσουλμάνοι. Καὶ εἰς ἄσμα Κρητικὸν ἀναφέρεται :

Κ' ὕστερα σκοτωθήκανε οἱ τρεῖς καπετανεοὶ καὶ μετ' αὐτοὺς σκοτώθηκαν σὰν ὀγδοήντα νέοι. (ὁ Γάμος ἐν Κρήτῃ)

349. — Τῇ 12 Δεκεμβρίου 1878. — Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης Ἰωάννης Φωτιάδης Πασσᾶς διὰ προκηρύξεως ἀγγέλλει τὴν χορηγίαν γενικῆς ἀμνηστίας διὰ πάντας ὅσοι καθ' οἷον δῆποτε τρόπον ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐπανάστα-

σιν τοῦ 1878. (χειρόγρ.)

850. — Τῇ 13 Δεκεμβρίου 1829. — Ἐφθάσεν εἰς Κρήτην ὁ Ν. Ρενιέρης, διωρισθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἀντιπρόσωπος αὐτῆς. (Χρον. Πίναξ Σταματάκη.)

351. — Τῇ 14 Δεκεμβρίου 1868. — Ἐπισημοποιήθη ἡ καταστολὴ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς κληθείσης «τοῦ 1866» (Ἡ Κρητικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1866 — καὶ Ἱστορία τῶν Σφακίων).

352. — Τῇ 15 Δεκεμβρίου 1857. — Σεισμός ἐν Κρήτῃ καὶ Ρόδῳ. (Στατιστ. Πληθ. Κρήτης).

353. — Τῇ 16 Δεκεμβρίου 1902. — Ἐπεσκέφθη τὸ πρῶτον τὰ Χανία ἡ Α. Β. Ὑψ. Ὁ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντίνος ἀποβίβασθεις εἰς Σούδαν διὰ τῆς βασιλικῆς θαλαμηγοῦ «Ἀμφιτριτῆς» μετὰ τῆς Α. Α. Ὑψ. τῆς συζύγου αὐτοῦ Πριγκιπισσῆς Σοφίας. (Νέα Ἑρευνα) Ἡ κεντρικωτέρα ὁδὸς τῆς πόλεως, ἡ ἄγουσα διὰ τοῦ Δημοτικοῦ Κήπου εἰς Σούδαν, ὠνομάσθη ἐκ τοῦ εὐτυχοῦς τούτου γεγονότος «Λεωφόρος Διαδόχου Κωνσταντίνου.» Ἡδη προσδοκῶμεν τὸ εὐτυχέστερον γεγονός νὰ ἐπανίδωμεν τὰς Α. Α. Β. Ὑψηλότητας εἰς τὴν Κρήτην τελείως ἐλευθέραν.

354. — Τῇ 18 Δεκεμβρίου 1470. — Διάταγμα τοῦ Δόγη τῆς Βενετίας πρὸς τὸν Δοῦκα τῆς Κρήτης Ἰερόλυμον ἐπινάσσει, ἕνεκα τῆς πίστεως καὶ συνέσεως τοῦ προδότης Ἰσραηλῆτου Μαυρογονάτου, νὰ μεταβιβάσῃ τὰ προνόμιά του εἰς τοὺς κληρονόμους του. (Ἀθαν. Σκληροῦ ὁ Κρητικὸς Πόλεμος.)

355. — Τῇ 18 Δεκεμβρίου 1909. Ἡ Βουλὴ τῶν Κρητῶν ὥρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν Μελῶν τῆς Κρητικῆς Συνελεύσεως εἰς ἑκατὸν τριάκοντα ἔξ ὧν ἑκατὸν δεκατέσσαρες Χριστιανοὶ καὶ δεκαῖς Μουσουλμάνοι (ἐπισ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτείας.)

356. — Τῇ 18 Δεκεμβρίου 1828. — Οἱ Χριστιανοὶ, ἐκδικούμενοι τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀφεντακίου δολίως θανατωθέντας ἀπειραγίμους Χριστιανοὺς, κατέστρεψαν δι' ἀνατινάξεως τοῦ εἰς τὸ χωρίον Λιθίναις τῆς Σητείας ὄχυροῦ ἐνετικοῦ πύργου ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἐν-όπλους καὶ διακοσίους τεσσαράκοντα ἀόπλους ὀθωμανούς. Ἐκ τῶν Χριστιανῶν ἐφονεύθησαν δεκατέσσαρες καὶ ἐτραυματίσθησαν πολλοί.

Ἀπομνημονεύματα Κριτοβουλίδου.

357. — Τῇ 20 Δεκεμβρίου 1908. — Ἡ Κρητικὴ Κυβέρνησις συνεισέφερεν εἴκοσι χιλιάδας δραχμὰς ὑπὲρ τῶν σεισμοπαθῶν τῆς Σικελίας. (Υφ. Λευκὰ Ὅρη).

358. — Τῇ 21 Δεκεμβρίου 1868. — Ὁ γόμης Βίσμαρκ ἐπρότεινε τὴν σύγκλησιν συνδιασκέψεως, μελλούσης οὐ μόνον νὰ διευθετήσῃ τὰ ἀνατολικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξεύρῃ τὰ μέσα, ὅπως ἀπομακρύνῃ τοὺς ἀπειλοῦντας τὴν εἰρήνην κινδύνους. (Οἱ περὶ ἐλευθερίας τῆς Κρήτης ἀγῶνες. Μενδελσόν).

359. — Τῇ 22 Δεκεμβρίου 1881. — Ἀνεκοινώθη, ὅτι τὰ ἐτήσια εἰσοδήματα τοῦ Κοινοφελούς Ταμείου Κρήτης θὰ διανεμῶνται ἐξ ἴσου μεταξὺ τοῦ Ταμείου τῆς ὁδοποιίας καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. (Κρητ. Κωδ. Ἐκδ.)

360. — Τῇ 23 Δεκεμβρίου 250. — Ἐκ τοῦ Αὐτοκράτορος Δερβίου, οἱ Σατορίνοι, Εὐνισιανὸς, Γελλάσιος, Εὐπορος καὶ Θεόδουλος ἐκ Γορτύνης, Πόμπιος καὶ Εὐάρεστος ἐξ Ἡρακλείου Ζωτικὸς ἐκ Κνωσσοῦ, Ἀγαθόπουλος ἐκ λιμένος Πανόρμου καὶ Βασιλείδης ἐκ Κυδωνίας ἀρνούμενοι νὰ θυσιάσωσιν εἰς τὰ εἶδωλα ἀπεκεφαλίσθησαν, ἀφοῦ προηγουμένως οἱ βασανισταὶ ἐστρέβλωσαν τὰ μέλη αὐτῶν. Ἡ Ἐκκλησία κατέταξεν αὐτοὺς εἰς τὴν χορείαν τῶν Ἀγίων. (Ἀκολουθίαι Ἀγίων.)

361. — Τῇ 25 Δεκεμβρίου 1898. — Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον φύλλον τῆς Ἐπισήμου Ἐφημερίδος τῆς Κρητικῆς Πολιτείας. (Ἐπίσ. ἐφημ. Κρητ. Πολιτείας.)

362. — Τῇ 27 Δεκεμβρίου 1828. — Χίλιοι διακόσιοι τοῦρκοι, ἐν οἷς διακόσιοι δεκαπέντε ἀποκλεισθέντες εἰς τὸ μοναστήριον Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος τῆς Μονῆς Τοπλοῦ ἐν Σητεῖα

παρέδωκαν τὰ ὅπλα, ἐπὶ τῷ ὄρω ν' ἀπέλθωσι τῆς Νήσου, ὡς καὶ οἱ ἐν τῷ Σεραγίῳ· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἐφρονεύθησαν εἰκοσιπέντε ἐξ αὐτῶν. (Ἀπομνημ. Κριτοβουλίδου.)

363. — Τῇ 28 Δεκεμβρίου 1867. Τὸ ἀτμόπλοιον «Ἐνωσις» ἐξεφόρτωσεν εἰς Φόδελα δύο χιλιάδας καὶ τετρακοσίους σάκκους ἀλεύρου, τριακόσια ὀγδοήκοντα ἐξ κιβώτια πολεροφόδια, καὶ ἑβδομήκοντα δέματα φορέματα, καὶ καπνά. Ἀπεβίβασεν ἑκατὸν ἐξήκοντα πέντε Κρήτας καὶ παρέλαβε διακόσια γυναικόπαιδα, τὸν Ἀρχηγὸν Μήτσαν μὲ εἴκοσιν ἐδελοντάς καὶ τὸν Ἀρχηγὸν Γάσιν πληγωμένον. (Ἡμερολόγ. Γ. Σουρμελῆ.)

364. — Τῇ 29 Δεκεμβρίου 1829. — Ὁ Ἀρμοστής τῆς Κρήτης Ἐμμ. Τομπάζης ἀνέφερεν εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ἕνεκα τῆς ἐπιδρομῆς πολυαριθμίων στρατευμάτων ἐξ Αἰγύπτου καὶ τῶν καταστροφῶν, ἀπαιτεῖται ταχέως ἡ ἀντίληψις τοῦ ἔθνους καὶ διὰ θαλάσσης καὶ διὰ ξηρᾶς, ἵνα μὴ καταπαύσῃ ὁ Ἕλληνας ἀγὼν ἐν Κρήτῃ (Ἀπομν. Κριτοβ.)

365. Τῇ 30 Δεκεμβρίου 1646. — Ἀλῶσις τοῦ φρουρίου Ραθύμνης ὑπὸ τῶν Τούρκων. — Τὴν χρονολογίαν ταύτην σημαίει ὁ Δάστωρ, ἀλλ' ἐσφαλμένως, διότι ἡ Ραθύμην εἶχε κυριευθῇ πρὸ τοῦ Νοεμβρίου τῇ δὲ 4 Νοεμβρίου παρεδόθη καὶ ἡ φορτέσσα αὐτῆς διὰ συνθήκης.

366. — Τῇ 31 Δεκεμβρίου 1806. — Διὰ Πατριαρχικοῦ σιγγιλιώδους γραμμάτος ἀναγνωρίζεται ἐκ νέου Σαυροπηγιακὴ Μονὴ ἡ ἐν Ἀκρωτηρίῳ Κυδωνίας Ἱερὰ Μονὴ «Ἁγία Τριάς τῶν Παγκαρίων εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ἕως οὗ ὁ ἥμιος δι' ἱππεύειν τὸν ἥμιον περιτρέχει κύκλον». (Ἐφημ. Ἑλλάς).

Γ. Ἰακ. Καλατσάκης

◀ Η ΚΑΜΠΑΝΕΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ▶

Σήμερα ἐχτύπησαν γλυκά στὸν ὄρθρον ἡ καμπάνες
Κι' ἐδιώξαν ἀπ' τὰ μάτια μου τὸν ὕπνο τὸ βαθύ,
Κι' ἐννοίες πικρές μοῦ φέρανε, κι' ἐννοίες μοῦ φέραν πλάνες,
Καὶ τοῦ καημοῦ τὸ σύθαμπο τριγύρω ἔχει ἀπλωθῇ...

Δὲν ἐγεννήθη σήμερα ἕνας Χριστὸς γιὰ μένα
Νὰ χύσῃ μὲς' στὰ σπλάγχνα μου τὸ φῶς τῶν Οὐρανῶν !
Καὶ τὰ γιορτάσιμα κερὰ ὅλα γιὰ μὲ σβυσμένα
Κι' οὔτε στὸ βλέφαρο ἔρχεται τὸ δάκρυ τῶν ἁγνῶν !...

Ποῦ εἶνε τὸ 'Αστέρι τὸ λαμπρὸ ποῦ ἀργὰ θὰ μὲ ὀδηγήσῃ
Στὸ Σπήλαιο ποῦ ἐφαντάστηκα γιὰ χρόνια καὶ καιροὺς ;
Ἐμπρὸς στὰ πόδια ἐνὸς Θεοῦ ἡ ἀγάπη μου νὰ χύσῃ
Τῆς πονεμένης μου καρδιᾶς τοῖς τόσους θησαυροὺς.

Ποῦ εἶνε ἡ Χριστουγεννιάτικες χαρὲς καὶ τὸ παιδάκι
Ποῦ ἐξύπναε τὰ μεσάνυχτα νὰ πάῃ στὴν ἐκκλησίᾳ,
Κρατώντας τὸν ἀσπρόμαλλο παπποῦ του ἀπ' τὸ χεράκι
Καὶ μὲ τὴν κατακαίνουργη, λευκὴ του φορεσιά.

Ποῦ εἶνε ἡ γωνιά ἡ φλοβόγολη καὶ ποῦ εἶνε τὸ λιβαῖνι
Ποῦ ἐδώδιαζε τὸ σπῆτι μας τὴν σημερινὴν ἀδγῇ ;
Ποιὸ χέρι θάρθη σήμερα πορτοκαλλίες νὰ βάνῃ
Καὶ βάρια στὰ εἰκονίσματα μὲ πίστι καὶ στοργή ;

Κανένα !... Ὁ χάρος πέρασε καὶ τάρφηκε ρημάδι !
Τὰ ἀγαπημένα πρόσωπα ἡ γῆ τὰ καταλεῖ,
Μέσα στὸ σπῆτι ὅλα πικρὰ κι' ὅλα θλιμμένα κι' ἄδεια.
Κι' οὔτε φωτιὰ στὸ τζάκι μας, στὴ στέγη οὔτε πουλί !...

Καὶ σήμερα στῆς σκάλες μας δὲ θάρθουν τὰ παιδιὰ
Νὰ ψάλλουνε τὰ κάλαντα μὲ τὸ χουσὸ καράβι.
Χωρὶς τὰ δενδρολίβανα θὰ μείνῃ ἡ Παναγὰ
Κι' οὔτε καντῦλι σήμερα κοντὰ τῆς δὲν ἀνάβει.

« Ἀνατολὴ Ἀνατολῶν » δὲ θὰ ὑψωθῇ γιὰ μένα
Μὲς στὸν ὁλόφωτο Ναὸ, στοὺς θόλους του ψιλά,
Τὰ χεῖλη Σου, μαρούλα μου, γιὰ πάντα σφαλισμένα
Δὲν θὰ ἀνοιχτοῦνε σήμερα νὰ εἰποῦν « Χρόνια πολλά ! »

Κι' οὔτε ὁ παπποῦς τὸν τάφο του τὸ σκοτεινὸ θὰ ἀφήσῃ
Νὰ εἰλῇ τὰ παραμυθιά του στὸ ἀνίξερο παιδί,
Τὸ χιόνι ποῦ ἔξω ὁλόλευκες τῆς στέγες ἔχει ντύσει
Καὶ τὴν ψυχὴ μου ἐτύλιξε σὲ ἕνα ψυχρὸ μανδύ...

Καὶ ἡχοῦνε πάντα γιορτερὰ ἡ καμπάνες, κι' ἄς ἡχοῦνε !
Κανεὶς Χριστὸς γιὰ μένα μὲν δὲν θὰ ἀνατεῖλῃ πεῖ...
Πάντα θλιμμένο ἡ σημερινὲς ἡμέρες θὰ μὲ βροῦνε
Χωρὶς χουσὸ καὶ λίβανο καὶ σμύρνα καὶ χαρά...

ΘΡΑΣ. ΖΩΙΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΜΦΑΝΙΣΕΩΣ ΑΥΤΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΧΡΟΝΩΝ

«Γὰ καρπὸς ἀνέει
καὶ κλήζεται μητέρα γαῖαν ἰ»

[Ὡμος τῶν Πηλεϊάδων τῆς Δωδώνης]

Ἡ κοινὴ ἢ οἰνοφόρος ἀμπέλος, vitis vinifera, εἰς ἣν καταλέγεται καὶ ἡ ἡμετέρα σταφιδάμπελος, ἢ παράγουσα τὴν λεπτόραχα καὶ ἀγίγαρτον κορινθιακὴν σταφίδα, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον γένος τῆς μικρᾶς οἰκογενείας τῶν ἀμπελωδῶν καὶ ἀνήκει εἰς τὴν κλάσιν τῶν δικοτυληδόνων ἐπιθαλαμίων φυτῶν ταύτης κοιτίς φέρεται ἡ Ἀρμενία καὶ ἡ πρὸς νότον τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης χώρα, ἐνθα καὶ αὐτομάτως φύεται· καλλιεργεῖται εὐδοκίμως εἰς τὰς εὐκράτους καὶ τροπικὰς χώρας τῶνδ' ἡμισφαιρίων μεταξύ τῆς 30^α καὶ 50^α μοίρας πλάτους, ἀποφύγει ἐξ ἴσου τὰ τε μεγάλα ψύχη καὶ τὰ ὑπερβολικὰ θάλα, καὶ, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἰδιαιτέρας ἀξιώσεις ἐπὶ τὴν ποιότητα τοῦ ἐδάφους, προτιμᾷ τὴν ἐλαφρὰν καὶ χαλικιώδη γῆν, κατ' ἐξοχὴν δὲ τὰ ὑψώματα, τὰ ἀναπεπταμένα καὶ προσκλινῆ πρὸς τὴν μεσημβρίαν ἀρεσασμένη εἰς τὴν ζεῖδωρον τῆς θαλασσίας αὔρας πνοὴν καὶ τὴν πρόσπτωσην τῶν ἡλιακῶν ακτίνων.

Τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ εὐδοκίμει τὸ κλημὰ τῆς ἀμπέλου, χωρὶς νὰ παρουσιάζῃ τὴν ἀνάγκην μεγάλης λιπάνσεως, παράγει ἀφθονον καὶ πολύτιμον προϊόν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνευ τῶν ἀγόνων ἐτῶν τῆς ἀρχαναπαύσεως· ἀναπαράγεται διὰ σπορμάτων ἐν φυτωρίοις, συνηθέστερον δὲ διὰ μοσχευμάτων, καταβολάδων ἢ κατωρύγων καὶ δι' ἐγκεντρίσεως. Αὐτὴν ἀναπτύσσεται ταχέως καὶ ζῇ πολλὰ ἔτη ἀνευ σχεδὸν ἐξαντλήσεως· ἐφ' ὅσον δὲ γηράσκει ἐπὶ τοσοῦτον καθίσταται εὐκρπο-

τέρη καὶ πολυγωνωτέρη, ὅταν μάλιστα ἐπιμελῶς καλλιεργεῖται.

Οἱ χρόνοι, εἰς οὓς ἀνάγεται ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς ἀμπέλου, ἀπόλλυνται εἰς τὰ σκότη τῆς ἀρχαιότητος· φύλλα καὶ σπέρματα αὐτῆς, ἀνευρεθέντα ἐντὸς στρωμάτων τόφου εἰς τὰς περὶ τὴν Ναρβὼνα χώρας τῆς ἀρχαίας Γαλατίας καὶ τὴν Ἰταλίαν, μαρτυροῦσι τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀμπέλου ἐν ταῖς χώραις ταύταις κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Ἡ Παλαιὰ Γραφή ἀνάγει τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου εἰς τοὺς χρόνους τοῦ κατὰ κλεισμοῦ τοῦ Νῶε, οὗ οἱ υἱοὶ παίζοντες ἐμέθυον τὸν γηραῖον αὐτῶν πατέρα διὰ τοῦ ἀποῦ τῆς σταφυλῆς. Λεῖψαν κλημάτων καὶ φύλλων, ἀνευρεθέντα ἐν παναραχαίαις τάφοις τῆς Αἰγύπτου, προδίδουσιν οὐ μόνον τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀμπέλου, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰνοποίησιν τοῦ καρποῦ αὐτῆς τετρακισχίλια περίπου ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς χώρας τοῦ Φαραῶ, εἰς τὰς ὑποίους τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου καὶ τὴν οἰνοποιάν φέρεται εἰσαγαγὼν ὁ Αἰγύπτιος θεὸς Ὁσίρις, ὡς παρ' Ἑλλήσιν ὁ Βάαχος. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀμπελοτομία, ἥτοι ἡ τέχνη τοῦ κλαδεύειν τὰς ἀμπέλους πρὸς ἀφθονωτέραν παραγωγὴν, εἰς τὴν ἀπωτάτην ἀνάγεται ἀρχαίότητά· ταύτην πρῶτοι ἐφήρμοσαν οἱ Ναυπλιεῖς ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι κλημὰ τι ἀμπέλου, οὗ τοὺς κλάδους κατὰ τύχην ἐφαγεν ὄνος, πλείονας τῶν λοιπῶν ἀπέφερε σταφυλάς· ἐφ' ᾧ καὶ

εἰδωλον τοῦ ὄνου ἀνέγλυψαν ἐπὶ δεσποζόν-
τας βράχου παρὰ τὸν ἐν Νκυπλίᾳ Ναὸν τῆς Ἡ-
ρας κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πικυσανίου: «Τὰ
οὐδὲ ὑπὸ τῶν ἐν Νκυπλίᾳ λεγόμενα ἐς τὸν ὄνον,
ὡς ἐπιφκῶν ἀμπελουκλήμα ἀφρονώτερον εἰς τὸ
κμῆλλον ἀπέφηνε τὸν καρπὸν, καὶ ὄνος σφίσιν ἐν
πέτρᾳ πεποιημένος διὰ τοῦτο ἐστίν, ἥτε ἀμπέ-
λου διδάσκει τομὴν.» (Β'. 38.3).

Κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἱστορικὴν ἐκδοχὴν οἱ
Φοίνικες, λαὸς νευτικός ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς ἐου-
θρας θαλάσσης παλαιότερα ἐποικίσασι τὰ παρά-
λια τῆς Συρίας, εἰσὶν οἱ φορεῖς καὶ διδάσκα-
λοι τῆς καλλιέργειας τῆς ἀμπέλου εἰς τὰς νή-
σους τοῦ Ἀρχιπελάγους, τὴν κυρίως Ἑλλάδα,
τὴν Σικελίαν καὶ τὰ μεσημερινὰ παράλια τῆς
Ἰταλίας μέχρι αὐτῆς τῆς Μασσαλίας πολὺ πρὸ
τῆς πρώτης πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδος. Πολλὰ
πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος φέρουσιν ὀνόματα
μαρτυροῦντα τὴν τε καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου
καὶ τὴν ἐκ τοῦ ὅπου τῶν καρπῶν αὐτῆς κατα-
σκευὴν τοῦ οἴνου ἐκπαλαί, ὡς ἡ Οἰνὴ ἐν Ἀτ-
τικῇ, Κορινθίᾳ καὶ Ἀργολίδι, ὁ Οἶνος ἐν Λα-
κωνίᾳ καὶ Οἰνοῦσσα ἐκλήθησαν δὴ συμ-
πλέγματα νήσων πρὸ τῆς Πελοποννησιακῆς
Μεσσηνίας καὶ τῆς μεταξὺ Χίου καὶ Μικρῆς
Ἀσίας θαλάσσης. Οἰνὼνη ἦν τὸ ἀρχαιότα-
ρον ὄνομα τῆς Αἰγίνης καὶ Οἰνωτρία ἐκαλεῖτο
τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τῆς Ἰταλίας ἐκ τοῦ πρῶ-
του αὐτῆς οἰκιστοῦ, τοῦ Ἀρκάδος Οἰνωτροῦ.
Οἰνωτρεπικὴ ἐπωνομάζοντο αἱ τρεῖς θυγατέρες
τοῦ Βασιλέως τῆς Δήλου καὶ ἱερέως τοῦ ἐκεῖσε
ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Ἀνίου, ὡς ἔχρουσι τὴν
δύναμιν νὰ μετατρέπωσι τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον με-
ταξὺ δὲ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, αἵτινες μετέσ-
χον τῆς Τρωικῆς ἐκστρατείας ὁ Ὅμηρος κατα-
λέγει «τὴν πολυστάφυλον Ἄρνην ἐν Βωιωτίᾳ,
«τὴν πολυστάφυλον Ἰσθιαίαν» ἐν Εὐβοίᾳ, «ἀμπέ-
λοεντ' Ἑλιδαιον» ἐν Ἀργολίδι καὶ «Πήδασον
ἀμπελοέσσαν», τὴν νῦν Μεθώνην, ἐν Μεσσηνίᾳ.
Καὶ ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ κατὰ τοὺς αὐτοὺς πε-
ρίπου χρόνους οὐκ ὀλίγον ἦν διαδεδομένη ἡ ἀμ-
πελοργία· ἐξαιρέτως δ' ἐν τῇ Ἀρχαίᾳ Μυσίᾳ,
ἥς τὴν χώραν ὁ Πίνδαρος ἀποκαλεῖ «Μύσιον...
ἀμπελοῦν πεδίων»· ὁ δὲ Στράβων διὰ τὴν Ἀσια-
τικὴν πόλιν Πρίζπον, ἔγραψεν ὅτι ἀσφόδρα
εὐάμπελός ἐστιν ἡ χώρα καὶ αὕτη καὶ ἡ ἐφεξῆς

ὁμορος, ἦτε τῶν Παριανῶν καὶ ἡ τῶν Λαμια-
κῶν».

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀμπελοργίας ἐν τῇ λοιπῇ
Εὐρώπῃ φθίνειται μεταγενεστέρα. Κατὰ τὸν
Οὐάρρον, ἀμύσαντα τὸν πρῶτον πρὸ Χριστοῦ
αἰῶνα, οἱ Γαλάται ἡγνύουν τὴν ἀμπελον, εἰσα-
χθεύσαντες εἰς τὴν χώραν αὐτῶν βραδύτερον ὑπὸ
τῶν Ρωμαίων· καὶ ἐν τούτοις ὁ Πλίνιος (23—
76 μ. Χ.) εὖφημον ποιεῖται μνησκὴν τοῦ οἴνου
τῶν Βιτουρίων (Bordeaux) ἐν τῇ ἀρχαίᾳ
Λαυτανίᾳ. Ἡ Ρωμαϊκὴ Γερουσίᾳ, ἐκ φόβου μὴ
οἱ οἶνοι καὶ τὰ ἔλκεα τῆς Ἰταλίας ὑποτιμηθῶ-
σιν, εἶχεν ἀπαγορεύσει εἰς τοὺς πέραν τῶν Ἀλ-
πεων λαοὺς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου καὶ
τῆς ἐλκείας κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κικέρωνος.
Ὅπως δὲ ἦν ἡ ἀνάπτυξις τῆς καλλιέργειας
τῆς ἀμπέλου εἰς τὴν Γαλιτίαν, τὰς παρὰ τὸν
Ρῆνον χώρας καὶ τὴν Οὐγγαρίαν συμπίπτει πρὸς
τοὺς χρόνους τῆς ἀπαλλοτρίωσης τῶν χωρῶν τούτων
ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν βαρβάρων Ἀλαμάνων
ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Αυτοκράτορος Πρόβου τῷ
276—282 μ. Χ., εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν ἐπὶ Κα-
ρολου τοῦ Μεγάλου (742—814 μ. Χ.)

Καὶ ἐνῶ ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος το-
σοῦτον ἦν διαδεδομένη ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώ-
ραις ἡ καλλιέργεια τῆς κοινῆς ἀμπέλου, διὰ
τὴν παράγουσαν τὴν ἡμετέραν λεπτόρρακκα καὶ
ἀπύρηνον μύρρον σταφίδα, τοῦ ἀποκλειστικοῦ
ταύτου καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἰθαγενεὶς
προϊόντος τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου, οὐ-
δεμία που γίνεται εἰδικὴ μνησκὴ παρὰ τοῖς ἀρ-
χαίοις συγγραφεῦσιν. Ἰσως τῆς σταφίδος ταύ-
της ἐγένετο χρῆσις εἴτε πρὸς βρῶσιν, εἴτε πρὸς
οἰνοποίησιν, ὡς ἐνὸς τῶν εἰδῶν τῆς κοινῆς σταφυ-
λῆς ἄνευ τι ὅς διακρίσεις ἐκπαλαί· αὐτὰ δύναται
νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τοιαύτην σταφίδα ὀρισμένως καὶ
οὐχὶ τὴν ξηρὰν κοινὴν σταφυλὴν ὑπονοεῖ ἡ παρὰ
Θεοκρίτῳ (Ὁκριστ. στ. 9.) ἀπάντησις τῆς
Κόρης:

«ἡ σταφυλὶς σταφίς ἐστ', οὐδὲ ρόδον αἶον
ὀλεῖται» πρὸς τὸν θέλοντα ν' ἀποπλανήσῃ αὐ-
τὴν ποιμένα Δάφνιν, εἰπόντα πρὸς τὴν παρ-
θένον:

«μὴ κανχῶ· τάχα γάρ σε παρέργεται ὡς ὄναρ

ἤβη». Ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς ἀπορίας τοῦ Ἀριστοτέλους : «διατὶ τῶν τε μύρτων ἐλάττω ἀπυρηνότερα ἐστὶ καὶ ἐν τοῖς φοίνιξι καὶ ἐπὶ τῶν βοτρώων», οὐδεὶς δύναται ἀναμφισπύτως νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ὁ Σταγειρίτης Φιλόσοφος, γράφων τὰ ἀνωτέρω, εἶχεν ὑπ' ὄψιν διακεκριμένως τὴν ἡμετέραν Κορινθιακὴν σταφίδα. Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις συγγραφῆσαι Βιργιλίῳ (Arg. min. 2.93), Κολουμέλλᾳ (312) καὶ Πλινίῳ (14.4) γίνεται μνεῖα λεπτόρραχος τινος (leptorax) τρυφερᾶ σταφυλῆς παραγομένης ἐν Ἀργεὶ· πλὴν ἐν τῷ χαρακτηρισμῷ τοῦ Πλινίου, «*uva passa, quam astaphida vocant*» καὶ παρὰ τοῖς Βιργιλίῳ καὶ Κολουμέλλᾳ ἐπίσης, δὲν προκύπτει ἀνεκδοκίμως ἂν πρόκειται κατηγορηματικῶς περὶ τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ἢ ἄλλης τινὸς κοινῆς σταφυλῆς λεπτόρραχος ἐπίσης.

Ἡ παράγουσα τὴν ἡμετέραν Κορινθιακὴν σταφίδα ἄμπελος, ἣν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *vitis corinthia sive apyrena*, πρῶτος ἐγνώρισεν εἰς τὴν Ἑπιστήμην ὁ διάσημος Γάλλος Βοτανικὸς τοῦ 15ου αἰῶνος Bauhin ὡς ἀποτελούσαν παραλλαγὴν τῆς κοινῆς οἰνοφόρου ἄμπελου, *vitis vinifera*, φύεται καὶ εὐδοκίμεται κατὰ παράδοξον τῆς φύσεως οἰκονομίαν, ἀποκλειστικῶς ἐν Ἑλλάδι, καὶ δὴ ἐν στενωτάτοις ὁρίσι, περὶ τὴν βόρειον ἀπὸ Κορίνθου μέχρι Πατρῶν ἀκτὴν τῆς Πελοποννήσου, καὶ τοῖς ἐννυτὶ Αἰτωλικοῖς· διαμερίζονται τῆς Νευπικτικῆς καὶ Μεσολογγίου, οὐχ ἥττον δὲ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς περικτίους ζῶνας τῆς Χερσονήσου τοῦ Πέλοπος, τὴν Ἀργολίδα, τὴν πεδινὴν Λακωνίαν, τὴν Μεσσηνίαν, τὴν Τριφυλίαν, τὴν Ἠλίδά καὶ τὰς προσιπτούσας αὐτῇ Ἰονίους νήσους Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν καὶ Ἰθάκην.

Τὸ κλῆμα τῆς σταφιδικῆς εἶναι λίαν ζηλότυπον καὶ δυσάγωγον, δὲν εὐδοκίμεται δ', ὡς εἴρηται, ἢ εἰς περιορισμένας παραλίους ζῶνας ὑπὸ τῆς θαλασσίας αἰῶρας δροσιζομένας· καὶ εἰς μὲν ἐπιδεκτικὸν μεταφυτεύσεως καὶ ἀλλοχοῦ, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀντίποδα Καλλιφορτίαν, ὅπου περίπου φύονται καὶ αἱ κοιναὶ ἄμπελοι· πλὴν ἐκπατριζόμενον ταχέως ἐκφυλίζεται, ἀπόλλυσι τὰς ἐξαιρετικὰς αὐτοῦ ιδιότητας, τὴν ἰδιάζουσαν τοῦ καρποῦ αὐτοῦ γεῦσιν καὶ ἄρωμα, πᾶσι

νὰ παράγῃ τοὺς πολυτίμους λεπτοὺς καὶ κυκνοὺς ἐξ ὑπομελαίνων ἀπυρηνῶν ραγῶν βύτρους, μεταβαλλόμενον ἐν βραχεῖ χρόνῳ εἰς συνήθη ἄμπελον. Καὶ, ἐνῶ εἰς μεγίστην ἔκτασιν κατ' ἀμφοτέρω τὰ ἡμισφαίρια εἶναι τοσοῦτον εὐρέως διαδεδομένη ἡ κοινὴ ἄμπελος, ἡ Κορινθιακὴ σταφιδῆς ἄμπελος πανταχοῦ ἄλλοθι πλὴν τῆς Ἑλλάδος ἀποθνήσκει ἄγνωστος· καὶ μόνον εἰς τὰς παρὰ τὴν Σικελίαν Λιπαράδας νήσους παρατηρεῖται περικόμενον ἐν μικρῷ περικόμοιόν τι προϊόν.

Ἡ Κορινθιακὴ σταφίς, ἡ ἀγίγερτος αὕτη ἀγρία σταφυλή, εἶναι προφανῶς ἰθαγενὲς προϊόν τῆς Ἀρχαίας παραλίης τῆς Πελοποννήσου, τῆς Αἰγυπιαίας· πασα δὲ ἐναντίον περὶ τῆς ἄλλοθεν καταγωγῆς αὐτῆς ἐκδοχὴ ἀποθνήσκει αὐθαίρετος καὶ φαντασιώδης. Ὁ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, λήγοντος τοῦ 17 αἰῶνος, διατελέσας εἰς διαφόρους πόλεις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους Πρόξενος τῆς Γαλλίας F. Beaujour ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος (*Tableau de commerce de la Grèce*), κατ' ἐπιστολὴν γραφεῖσιν ἐκ Κορίνθου ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ 1797, ὑποστηρίζει, χωρὶς καὶ νὰ μνημονεύῃ καὶ τὴν πηγὴν ἐξ ἧς ἠρύσκατο τὴν πληροφορίαν, ὅτι ἡ Κορινθιακὴ σταφίς (*uva passa minima ἢ passula Gorinthiaca*) μετεφυτεύθη εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἐκ τῆς νήσου Νάξου περὶ τὸ ἔτος 1580, ἢ καὶ πρότερον κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν. Τὴν αὐτὴν περίπου γνώμην ἔσχε καὶ ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Σικελὸς Εὐχέριος Scrofani, περιηγηθεὶς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ ἔτη 1795—1795· κατ' αὐτὸν ἡ Κορινθιακὴ σταφίς, οὐδόλως μνημονευμένη πρὸ τοῦ ἔτους 1600 (1), προῆλθεν ἐκ Νάξου, ἢ δὲ ἀνάπτυξις τῆς καλλιιεργείας αὐτῆς ἤρξατο κυρίως ἀπὸ τῆς τελευταίας Ἐνετοκρατίας τῆς Πελοποννήσου, 1686—1715. (Xavier Scrofani Sicilien. Voyage en Grèce fait en 1794—1795, τὸμ. I^ο, σ. 126). Πλὴν αὐτὰ ταῦτα τὰ πράγματα ἐλέγχουσιν ὡς πεπλανημένας καὶ ἀνυποστάτους τὰς αὐθαίρετους ταύτας θεωρίας. Καὶ πρῶτον τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ἐν Πελοποννήσῳ μνεῖα γίνεται πολὺ πρὸ τοῦ 16ου αἰῶνος, ὡς κατωτέρω ρηθῇσεται· ἐν

τῇ νήσῳ δ' ἄλλως τε Νάξῳ, ἥτις φέρεται ὡς κοιτὶς αὐτῆς, οὔτε νῦν φέρεται οὐδαμῶς Κορινθιακῇ σταφίδι, οὔτε κρητὶ που παρὰ δόξιν περὶ τῆς καλλιέργειας τοῦ κλήματος αὐτῆς ἐν παλαιότεροις χρόνοις ἴσως μάλιστα οὐδ' εὐδοκίμει αὖν ἐν τῇ ἄλλῳ τε εὐφύρῳ ταύτῃ νήσῳ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἢ καλλιέργεια τοῦ προνομιούχου τούτου γένους τῆς ἀμπέλου, ὥς τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ προσωνομία «τῆς Κορινθιακῆς» (Currants), δι' ἣς εἰδικῶς χαρακτηρίζουσι τὴν ἡμετέραν λεπτόρακχ σταφίδα οἱ κατ' ἐξοχὴν ἐκτιμήσαντες τὰ ποιήματα αὐτῆς προσόντα Ἀγγλο-σκιζωνικοὶ λαοὶ, ἀφείλεται εἰς τὸν τόπον τῆς προελεύσεως τοῦ προϊόντος, τὴν παρχλίαν τῶν Πατρῶν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀποκλειστικῶς ἐξήγετο ἔκπαλαι εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, καὶ ἥτις, ἀποτελοῦσα τὴν κεφαλὴν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, τούτου τὸ ὄνομα ἔφερε παρὰ τοῖς ναυτιλλομένοις καὶ τοῖς Γεωγράφοις τοῦ Μέσου Αἰῶνος. Ἀπ' αὐτῶν τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐφραγκικροῦται ἡ Πελοπόννησος ἢ μᾶλλον εἶπεῖν ἀπὸ τῆς Ἰᾶς ἐκτονταετηρίδος ἢ Κορινθιακῇ σταφίδι ἐκ τῆς παρχλίας τῶν Πατρῶν ἀποκλειστικῶς μετεφέρετο εἰς τὰς Βρετανικὰς νήσους, τὴν βόρειον Γερμανίαν καὶ τὴν Ὀλλανδίαν δι' Ἑνετικῶν πλοίων ἰδίως καὶ ὑπὸ Ἑνετῶν ἐμπόρων, οἵτινες καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν μετρικὸν σύστημα τῆς Ἑνετικῆς λίτρας καθιέρωσαν ἔκπαλαι, καὶ τὸ τίμημα, ἀρχικῶς μὲν εἰς τὸ πάτριον νόμισμα, τὸ Ἑνετικὸν Τζενίνιον, καὶ βραδύτερον εἰς τὸ ἐπικρατῆσαν διεθνὲς ἀνταλλακτικὸν νόμισμα τὸ Ἰσπανικὸν διστηλον, ἢ κοινῶς τῷ ἅλλῃρον Κολωνάτον ἐκινῶνισαν ἔκτοτε (W. Aeyd. Histoire du commerce du Levant en moyen âge. Τόμ. 6^e Suppl. II σ. 727). Ὅθεν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ εἰσηγῆται τῆς χρήσεως τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος εἰς τὴν δυσμενῆ Εὐρώπην καὶ δὴ τὴν βόρειον εἶναι αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος δυναστεύσαντες τῆς Πελοποννήσου, Φράγκοι, ἐνθα καὶ ἐγνώρισαν τὰς ἐξαίρετικὰς ιδιότητας αὐτῆς.

Μεσοῦντος τοῦ ΙΑ' αἰῶνος τὸ πρῶτον γίνεται εἰδικὴ μναῖς τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἐμπόρου Περγολέτη ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔ-

τος 1340 ἐκδοθείσῃ πολυτίμῳ αὐτοῦ συγγραφῇ «Pratica della mercantura», ἐν ᾗ δύο φεροντικῆς ἀγωγικοὶ λιμένες τοῦ προϊόντος τούτου, ἡ Γλαρέντζα (Καζρέντζα) καὶ ἡ Κόρινθος, ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων λιμένων τῆς Πελοποννήσου χώραν παρήγετο τότε ἡ Κορινθιακῇ σταφίς. Καὶ ὅτε βραδύτερον ὁ Κύριος τῆς Καστελλανίας Κορίνθου καὶ Βαρώνος Βοστίτζης Φλωρεντῖνος Νέριος Ἀκκιαγιόλης (Acciajoli), καταλύσας ἐν ἔτει 1387 τὸ κράτος τῶν Καταλάνων ἐν Ἀθήναις καὶ κατασχὼν τὸ Ἄργυρ διὰ τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ αὐτοῦ Θεοδώρου Πικλιολόγου, ἠπέλκει καὶ τὸ Νάυπλιον, ἢ θαλασσοκράτως Ἑνετίαν, εἰς ἣν εἶχε παρχωρηθεῖ ἄρτι ἡ κτήσις τοῦ Ναυπλίου καὶ τοῦ Ἀργους παρὰ τῆς τελευταίας ἀπογόνου τῶν Φράγκων αὐτῶν κυριάρχων Μαρίας d' Engien, ὅπως ἐξαναγκάσει τὸν κῆδον διεκδικητὴν εἰς ὑποχώρησιν, ὑπέβηκεν εἰς θαλάσσιον ἀποκλεισμόν ὁλόκληρον τὴν Πελοποννησιακὴν παρχλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἀπαγορεύσας δι' ἐπισήμου Διακηρύξεως αὐτῆς πᾶσαν πρὸς τὰς κτήσεις τοῦ Νερίου ἐμπορείαν καὶ συναλλαγὴν, ἐξαίρετος δὲ τὴν ἐξαγωγὴν αὐτῶν σύκων καὶ τῆς ξηρᾶς σταφίδος, τῶν παραγομένων εἰς τὰς χώρας τοῦ Νερίου» (Ficusneque uva passa, quae nascatur in terris Nerii). Τὰ προϊόντα ταῦτα τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἀποκτώμενα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑπὸ Ἰταλῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ Ἑνετῶν ἐμπόρων ἐπ' ἀνταλλαγῇ βιοτεχνημάτων ἢ ἄλλων προϊόντων καὶ ἰδίως σίτου, ἀπεστέλλοντο ὑπὸ διαμετακόμισιν εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς Ἑνετίας, προωριζόμενα διὰ τὰς βορείους χώρας τῆς Εὐρώπης, ἐνθα ἀρχῆθεν κατ' ἐξοχὴν κατηναλίσκοντο.

Εἰς τὰ Μεσαιωνικὰ Χρονικὰ τῶν Φραγκισκανῶν Μοναχῶν, τῶν Ἑλασσόνων (Frères mineurs) τοῦ Λουκᾶ Badding περιλαμβάνεται πολῦτιμος ἐκθεσις τοῦ Καρδινάλιου Νικήνου πρὸς τὸν Αἰδασμώτατον Μοναχὸν P. F. Jaques de la Marche, Ἡγούμενον τοῦ Τάγματος, ἀφαιρῶσα τὴν μεσοῦντος τοῦ Ἰεσῶ αἰῶνος, μετὰ τὴν πρώτην εἰσβολὴν τῶν Τούρκων, κατὰστασιν τῆς Πελοποννήσου: «Υπάρχει ἐν Ἑλλάδι», γράφει ὁ Σεβασμιώτατος Νικήνος, «μεγάλῃ τις Ἐπαρχία, κοινῶς καλουμένη Μωρέας,

πῆχουσιν περίμετρον 800 μιλίων. Ἡ χώρα αὕτη κατέκτηται ἑδραῖος πλούσιον καὶ λίαν γόνιμον, παρέρχον θαψιλῶς πάντα τὰ εἶδη, οὐ μόνον τὰ ἀπολύτως χρήσιμα εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἄλλα προϊόντα, ἐξυπηρετοῦνται τὴν εὐζωΐαν καὶ τὴν εὐμάρειαν αὐτοῦ· ἄρτος, οἶνος, κρέας, σταφυλὰ καὶ ξηροὶ (de l' uva-passa), Κορινθιακὴ Σταφίς, βαφικαὶ ὕλαι, τὰ πάντα ἐνταῦθα εὐρηγνται ἐν ἀφθονίᾳ. Ἀντὶ ἐνὸς Δουκάτου (11—12 φράγκων) δύναται τις νὰ ἀποκτήσῃ δύο κοιλὰς (stiers) δημοτικῶν καρκπῶν, ζυγίζοντι 140 λίτρας (50 περίπου ὀκάδας)· ὁ οἶνος πωλεῖται εἰς εὐτελεστέρας ἐπιτιμίας. Ὅκτω παχέα πρόβατα τιμῶνται ἀντὶ ἐνὸς δουκάτου· ἡ βρώμη καὶ ἡ φορβὴ εἰσὶν ἐπίσης, ἀφθονοί, εἰς τρόπον ὥστε ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς κτηνοτροφίας· ἡ χώρα αὕτη δύναται νὰ συντηρήσῃ ἀνέτως καὶ ἄνω τινὲς στενοχωρίας 50.000 ἵππους περίπου. Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος (τῷ 1458) ὀγδοηκοντακισχίλιοι ποταμοὶ ἵπποι μετὰ πολυκρίθμου πεζικῆς στρατιᾶς καὶ πληθὺς φορτηγῶν ἀμαξῶν εἰσέδελον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ παρέμειναν, θαψιλῶς ἠδικιζόμενοι, περὶ τοὺς πέντε μῆνας, χωρὶς μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν αἰετίζεσθαι τῶν διαφόρων ὀνίων νὰ ὑπερτιμῶσιν τὸ παράπαν· τοσοῦτον πλούσιαι εἰς τὸν τόπον τοῦτον εἶναι καὶ πηγαὶ τῶν διαφόρων προϊόντων.

Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1540 διὰ Συνθήκης περάσας πρὸς τὸν Σουλτάνον τῶν Ὀθωμανικῶν Σουλταῶν τὸν Λον καὶ τῶν τελευταίων ἐν Πελοποννήσῳ κτήσεις ἡ Ἑνετία, ὅπως διατηρήσῃ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς τὴν ἐμπορείαν τῆς σταφίδος, ἐνίσχυσε τὴν μεταφύτευσιν τοῦ προνομιστοῦ τούτου γένους τῆς ἀμπέλου εἰς τὰς ἐγγυὲς Ἑνετοκρατούμενας· Ἰονίους νήσους, Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν καὶ Ἰθάκην, εἰς τὰς ὁποίας ἐνετοπίσθη ἕκαστε καὶ κηδεύετο ἡ καλλιέργειο τοῦ πολυτίμου τούτου προϊόντος. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος φέρεται ἐκ παραδόσεως ὅτι μεταφτεύθη τὸ πρῶτον ἐκ τῆς Ἀχαικῆς παραλίης ἡ σταφίς εἰς τὴν ἐγγυτέραν Ζάκυνθον, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Λιανοροφῶγι, Τσιμπίμπο, ἢ Πάσσουλι ισαλέντις·

ἐκ ταύτης δὲ μετεδόθη βραδυτέρον καὶ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ Ἰθάκην.

Ἡ καλλιέργειο τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ἐπὶ βλάβῃ τῶν λοιπῶν προϊόντων καὶ ἰδίᾳ τῶν δημοτικῶν καρκπῶν, ὥστε ταχέως προσέκλεσε τὴν πρόνοιαν τῶν Ἑνετικῶν ἀρχῶν, αἵτινες, ὅπως θέσωσι φραγμὴν εἰς τὴν τοιαύτην ἀπότομον ἀνάπτυξιν, προσέδωκαν λήγοντας τοῦ 17ου αἰῶνος, εἰς τὴν ἐπιβολὴν διερῶν φόρων κατὰ τὴν ἐμφύτευσιν τῶν σταφυδολαπέλων καὶ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ προϊόντος αὐτῶν· ἐν ἔτει δὲ 1585 οἱ Ἑνετοὶ Προβλεπταὶ Γρίττης καὶ Γαρτζώνης ἐλαβον καὶ ριζικώτερα μέτρα, διατάξαντες τὴν ἐκρίζωσιν τῶν ἀπὸ τοῦ προηγούμενου ἔτους γενομένων ἐμφυτεύσεων.

Ἡ τιμὴ τῆς σταφίδος ἀνῆρχετο ἐν ἔτει 1555 εἰς 13 Δουκάτα ἢ φράγκα 143—156 κατὰ χιλιάδα ἑνετικῶν λιτρῶν, τῷ 1584 εἰς Δουκάτα 16—18, ἢ φράγκα 176—216, καὶ ποτε ἀνῆλθε μέχρι 36—40 Δουκάτων ἢ φρ. 396—480· πλὴν βραδυτέρον, ἐνεκεν ὑπερπαραγωγῆς ἀνωτέρας τῆς ζητήσεως, ἡ τιμὴ τοῦ χιλιολίτρου κατήλθεν εἰς 10 Δουκάτα, ἢ φράγκα 110—120, μάλιστα καλύπτονται τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς καὶ τοὺς δημοσίους φόρους.

Ἀγγλος περιηγητὴς, ἐπισκεφθεὶς τὴν Ζάκυνθον ἐν ἔτει 1610, γράφει ὅτι τὸ κύριον προϊόν τῆς Νήσου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἦν ἡ σταφίς, ἐξαγομένη εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ὀλλανδίαν. Οἱ Spon καὶ Wholler βραδυτέρον, τῷ 1675, ἐπικυροῦσι τὴν ὑπὸ τοῦ Βοτέρου ἀρχαιότερον δοθεῖσαν εἰς τὴν Ζάκυνθον ἐπωνυμίαν, χουσίην, ἐνεκεν τοῦ χρυσοῦ, ὃν ἀφθόνως εἰσενέμειν ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς τῆς σταφίδος· οὗτοι, ἐπισκεφθέντες κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον καὶ τὴν Τουρκοκρατούμενην Πελοπόννησον, εὗρον λίαν περιορισμένην ἐν Κορινθίᾳ τὴν καλλιέργειον τῆς σταφίδος, ἥς ἡ ἐμπορεία ἀπέδωκε δυσχερῆς· ἐνεκεν τῶν διατυπώσεων καὶ τῶν δυσχερειῶν, τῶν παρεμβαλλομένων εἰς τὰ πλοῖα κατὰ τὸν μεταξὺ τῶν φρουρίων Ρίου καὶ Ἀντιρρίου διάπλουν· ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ σταφίς ἐκαλλιεργεῖτο μᾶλλον ἐν Αἰγιαλείᾳ καὶ Νευπάκτῳ, μεταφερομένη δι' ἀγκυρίων εἰς Πάτρως πρὸς ἐξαγωγήν. Τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν περὶ τῆς ἀνα-

πτύξεως τῆς καλλιεργείας τῆς σταφίδος ἐν Ζακύνθῳ ἔσχε καὶ ὁ Chandler.

«Οτε βραδύτερον τῷ 1686, ὁ ἐνδοξος τῶν Ἑνετῶν ἀρχιστράτηγος καὶ κατόπιν Δόγης, Φραγκίσκος Μωροζίνης, ὁ ἐπικληθεὶς Πελοποννησιακός, ἀνέκτησε τὴν Πελοπόννησον ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Τούρκων, μεγάλη κατεβλήθη προσπάθεια ἐν τῷ νεοτεύκῳ Βασιλείῳ τοῦ Μωρέως ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν Προβλεπτῶν τῆς Χώρας πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς καλλιεργείας τῆς σταφίδος, τοῦ πολυτίμου τούτου προϊόντος, ὅπερ κατὰ σύγχρονον Ἑνετικὴν παροιμίαν «εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ Δόγη τῆς Ἑνετίας, ἐξ ἧς διδασκόμεθα τὸν ζῶν καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν γραῖαν καὶ τὴν νεότητα».

«L' uva passa gha la forza del Doge di Venezia.

«Da la vita, da la morte, putela fa la vecchia.»

Ἡ μετ' ὀλίγῃ ἔτη, τῷ 1715, δευτέρᾳ Τουρκικῇ κατὰκτησιν τῆς Πελοποννήσου περιώρισε καὶ πάλιν τὴν ἐν αὐτῇ καλλιέργειαν τῆς σταφίδος καὶ ἐνίσχυσεν αὐτὴν εἰς τὰς Ἑνετοκρατούμενας Ἰονίους Νήσους· ἰδίᾳ μάλιστα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀλβανικῆς ἐπικρατήσεως (1770—1779) καὶ τῆς κατόπιν ἐνσκηψάσης φοβερᾶς πανώλους, ἐξ ὧν δεινὸν μικρὸν δεῖν νὰ ἐξαλειφθῇ τέλειον ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς Χερσονήσου. Εἰς τὸν περιορισμὸν τούτον τῆς καλλιεργείας τῆς σταφίδος ἐν Πελοποννήσῳ οὐ μικρὸν συνετέλεσεν καὶ οἱ Ἑνετοὶ δυνάσται τῶν Ἰονίων νήσων, πᾶσαν καταβάλλοντες προσπάθειαν καὶ πᾶν παρεμβάλλοντες πρόσκομμα εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ προϊόντος ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν Ἰονίων ἱπποκόων αὐτῶν. Ὁ τελευταῖος Προβλεπτὴς τῆς Ζακύνθου κατὰ τὸ ἔτος 1797 ἐν τῇ πρὸς τὸν Δόγην τῆς Ἑνετίας ἐπισήμῳ αὐτοῦ Ἐκθέσει γράφει ὅτι τὸ προϊόν τῆς σταφίδος ἀπετέλει ἀληθὲς μεταλλεῖον διὰ τὰς νήσους Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν καὶ Ἰθάκην, καὶ ἐν μέρει διὰ τὸν Μωρέαν, ἔνθα ὅμως οἱ Τούρκοι δυνάσται δὲν ἐξετίμησάν δεόντως τὸν πολυτίμον τοῖτον θησαυρόν.

Κατὰ τὸν Ἀγγελοῦ Ροζζάλεμ, Γενικὸν Πρό-

ξενον τῆς Ἑνετίας ἐν Πάτραις, τῷ 1775 παραχθῆσεν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Πατρῶν περὶ τὰ τρεῖς ἑκατομμύρια ἑνετικῶν λιτρῶν σταφίδος καὶ ἐπωλήθησαν ἀντὶ 55 Γροσίων, ἥτοι 100 περίπου φράγκων κατὰ χιλιόλιτρον, (τοῦ Γροσίου ἰσοδυναμοῦντος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πρὸς φράγ. 1,80), ἀποσταλέντα εἰς Ὀλλανδίαν. Καθ' ἑτέραν Ἐκθεσιν τοῦ αὐτοῦ Ἑνετοῦ Προξένου, ἡ ὅλη παραγωγή τῆς σταφίδος τῷ 1782 ἐν τε τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τῇ ἔννεμι Χέρσῳ Ἑλλάδι ἀνῆλθεν εἰς ὀκτὼ ἑκατομμύρια ἑνετικῶν λιτρῶν.

Καθ' ὅλην τὴν Π.Ν. ἑκατονταετηρίδα ἡ τιμὴ τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος κατὰ χιλιόλιτρον ἐστρέφετο περὶ τὰ 8—14 Τσεκίνια, ἡ φρ. 96—168 καὶ μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1735—1736, ἐνεκεν ἐκτάκτου ὑπερπαραγωγῆς καὶ παντελοῦς ἐλλείψεως ζητήσεως, ἡ τιμὴ κατήλθε μέχρι 2 Τσεκινίων, ἡ φραγ. 24. Τῷ 1802 ἐπωλήθη σταφίς πρὸς 22 Τσεκίνια, ἡ φραγ. 264 κατὰ χιλιόλιτρον· τῷ δὲ 1811, ὅτε ἤρξατο καθιερωμένη μετὰ τὴν ἀτάλυσιν τοῦ Ἑνετικοῦ κράτους ἡ εἰς Ἰσπανικὰ δίστηλα (ἰσοδυναμοῦντα πρὸς φρ. 5.50 ἑκαστον) τιμὴ τοῦ προϊόντος, ἐπωλήθη σταφίς πρὸς τάλληρα 16—22 3/4 κατὰ χιλιόλιτρον, βραδύτερον δὲ, κατὰ τινὰ ἐνιαυτὸν, ἡ τιμὴ ἀνῆλθε καὶ μέχρις 72 1/2 τάλληρων.

Μετὰ τὴν ἀτάλυσιν τῆς Ἑνετοκρατίας ἐν ταῖς Ἰονίους Νήσους καὶ τὴν διὰ τῆς Σουθῆκης τοῦ Καμπο-Φόρμιο κατὰληψιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἐν ἔτει 1797—1798, ὁ ἐκείσε ἀποσταλθεὶς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος Γάλλος Ἐπίτροπος Rulhière ἐν Ἑπομνήματι αὐτοῦ πρὸς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν (Essai sur les isles de Zant e.t.c.) ἐκτίθησιν ὅτι τὸ Ἑνετικὸν Ταμεῖον εἰσέπραττον ἄρτι ἐξ ἐξαγωγικῶν δασμῶν τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος τῆς νήσου Ζακύνθου τάλληρα 42.000 ἢ φραγ. 231.000 ἐτησίως. Ἡ τιμὴ τοῦ προϊόντος κατὰ χιλιόλιτρον ἀνῆρχετο πρὸ μὲν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τάλληρα 25—30, κατὰ δὲ τὴν μετ' αὐτὴν διάρκειαν τοῦ πανευρωπαϊκοῦ πολέμου καὶ τοῦ ἡπειρωτικοῦ αποκλεισμοῦ κατήλθεν εἰς 13—14. Ἐκ τῶν ἐπισήμων πινάκων τῆς φορολογίας, ἧτις διὰ μὲν τὰς ἰδιοκτησίας τῶν Ἑλλήνων παραγωγῶν ὀρίζετο εἰς 15

τάλληρα κατὰ χιλιάδιον, διὰ δὲ τὰς τῶν Ἑνετῶν εἰς τὴν 13, προέκυπτεν ὅτι ἡ ἐτήσιος παραγωγή τῆς Νήσου Ζακύνθου κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς Ἑνετοκρατίας δὲν ὑπερέβαινε τὰ τρεῖς ἑκατομμύρια ἑνετικῶν λιτρῶν.

..

Ὁ προμνησθεὶς Σικελὸς περιηγητὴς Ξεχέριος

Παραγωγή τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ἐν ἔτει 1794.

Διαμερίσματα	Λίτραι Ἑνετικαὶ	Τιμὴ κατὰ χιλιάδ.	Ὀλικὴ τιμὴ
Ἰθάκη	350.000	Τσεκίνια 12	Τζεκ. 4.200 ἡ φρ. 50.400
Κεφαλληνία	4.200.000	» 11	» 46.200 » 554.400
Ζάκυνθος	8.100.000	» 13	» 105.300 » 1.263.600
Πελοπόννησος	6.000.000	Γρόσια 80	Γρσ. 480.000 » 912.000
Ὀλ. παραγωγή	18.650.000		Ἐν δλω φρ. 2.780.400

ΣΗΜ. Τὸ ἑνετικὸν Τσεκίνιον, Zecchino ἢ Sequi, ἦν νόμισμα χρυσοῦν 22 λιβρῶν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς φρ. 12 ἢ Γρόσια 7 περίπου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καθ' ἣν ἡ τιμὴ τοῦ Γροσίου ἀντιστοίχει πρὸς φρ. 1.90. Ἡ δὲ ἑνετικὴ λίτρα ἦν ἴση πρὸς 150 δράμα, ἢ 0.48 τοῦ Γαλλικοῦ λίτρου.

Ἡ ἐν Πελοποννήσῳ, κατὰ τὸν ἀνωτέρω πίνακα, παραγομένη Κορινθιακὴ σταφὶς ἐκ λιτρῶν 6.000.000 ἐξήχετο ἐκ τῶν ἐπομένων λιμένων ἤτοι ἐκ Πικρῶν λιτρ. 3.600.000, ἐκ Βοστίτζης (Αἰγίου) λίτρ. 900.000, αἱ δὲ ὑπολειπόμεναι λίτρ. 1.500.000 ἐκ τῶν παραλίων Γλαρέντζης (Κυλλήνης), Δικκοφτοῦ, Ἀεράταις, Εὐλοκάστρου καὶ Κορίνθου ἀνὰ λίτρας 300.000 περίπου. Ἀπασα ἡ, ὡς εἴρηται, ἐκ λιτρῶν 18.670.000 παραγωγή ἀπεστάλη δι' ἐμπορικῶν πλοίων, χωρητικότητος 300.000 περίπου ἑνετικῶν λιτρῶν ἑκάστον, εἰς Ἀγγλίαν, Ὀλλανδίαν, Τερρᾶστην, Λιβύρινον καὶ Γένοβαν.

Κατὰ τὴν σύγχρονον περίπου μαρτυρίαν τοῦ Γάλλου Α. L. Castellan μετὰ τριετίας, τῷ 1797, ἐπισκεφθέντος τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἡ παραγωγή τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ἐν μόνῃ τῇ νήσῳ Ζακύνθῳ, ἥς, ὡς εἴρηται, ἦν τὸ κύριον προϊόν, ἀνῆρχετο ἐτησίως εἰς 7—15 ἑκατομμύρια ἑνετικῶν λιτρῶν ἀπετέλει δὲ τὸ φορτίον 15—20 ἐμπορικῶν πλοίων, ἅτινα μετέφερον τὸ προϊόν, τοῦτο εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ὀλλανδίαν, ἐνθα μέγιστη ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ πρὸς καρυκαίναν ἐδεσμάτων (Α. L. Castellan. Lettres sur la Morée o.t.c. Τόμ. I^o Let. LX σελ. 303). Ὡς γνωστὸν ἡ χρῆσις τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος παρὰ ταῖς Ἀγγλοσάξωνικαὶς φυ-

Scrofani ἐπισκεφθεὶς τὴν Πελοπόννησον ἐν ἔτει 1794—1795, μετὰ τὴν τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῆς πικρῶν πικρῶν, καθορίζει τὴν σύγχρονον ἐτήσιον παραγωγήν τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος καθ' ὅλην τὰ σταφιδόφρα διαμερίσματα εἰς λίτρας ἑνετικὰς 18.650.000, ὧν τὸ ὅλικόν τιμήμα ἀνῆρχετο εἰς 2.780.400 φράγκα κατὰ τὸν ἐπόμενον πίνακα.

καὶ περιορίζετο ἐκπικαι πρὸς βρώσιν καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐθνικῶν αὐταῖς Puddings καὶ Cakes. Ἐν ταῖς λοιπαῖς χώραις τῆς Εὐρώπης ἡ χρῆσις τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ἀπέβαινε ἀναξία λόγου· οὕτως κατὰ τὸν προμνησθέντα F. Beaujour, λέγοντος τοῦ Ἰηου κίδνος, ἡ σταφὶς ἐν Ἑλλάδι ἐπωλεῖτο εἰς τὸ φαρμακεῖα, ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ἐχρησίμευεν ὡς ἄρτουμα ὀρισμένων φαγητῶν.

Ὁ Γάλλος Πρόξενος Πουκεδίλλ, περιελθὼν μετὰ ταῦτα δις τὴν Πελοπόννησον, ἀναβιβάζει τὴν ἐν ἔτει 1814 ὅλικήν παραγωγήν τῆς σταφίδος τῶν Ἐπαρχικῶν Πατρῶν, Αἰγιαλείας, Κελκιδῶν καὶ Κορινθίας, ἐν αἷς, πλὴν τῶν Ἰονίων νήσων, περιορίζετο τότε ἡ καλλιέργεια αὐτῆς, εἰς λίτρας ἑνετικὰς 8.900.000, τὸ δὲ ἐκ τούτων ἔσοδον εἰς Γρόσια 1.217.000, ἀντιστοιχοῦντα, κατὰ τὴν σύγχρονον ἄξιν τοῦ Γροσίου, εἰς ἴσην ποσότητα φράγκων, ὡς ὁ ἐπόμενος πίναξ.

Παραγωγή τῆς Κορινθιακῆς Σταφίδος ἐν Πελοποννήσῳ τῷ 1814

ΕΠΑΡΧΙΑ	ΠΑΡΑΓ. ΕΙΣ Α. ΕΝ.	ΤΙΜΗ ΜΙΜΟΔ.	ΕΙΣ ΓΡΟΣΙΑ
Πικρῶν	6.000.000	πρὸς Γρ. 140	840.000
Αἰγιαλείας καὶ Κελκιδῶν	2.200.000	» » 130	286.000
Κορινθίας	700.000	» » 130	91.000
Ὀλικὴ παραγ. Α. ἐν.	8.900.000	Ὀλ. τ. εἰς Γρ.	1.217.000

ΣΗΜ. Τὸ τουρκικὸν Γρόσιον κατὰ τὴν περίοδον

ταύτην ἦν περίπου ἰσοδύναμον πρὸς τὸ Γαλλικὸν
 πράγμα, τοῦ Ἰσπανικοῦ διαστήλου διεθνούς τότε ἀντα-
 λακτικῆς νομισματικῆς καὶ ἀντιστοιχοῦντος πρὸς 5 1/2
 πράγματα, τιμωμένου ἐν Τουρκίᾳ πρὸς 5—6 ἰρὰκια.

Ἡ ἐκκλήσις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ αἱ κατ' αὐτὴν περιπέτειαι τοῦ ἀγῶνος περιώρισαν, ὡς ἦτον ἐπόμενον, μεγάλως τὴν παραγωγὴν τῆς Κορινθιακῆς Σταφίδος ἐν Πελοποννήσῳ. Κατὰ τὸν εἰς τὴν Βαν ἐν Ἀστραὶ Ἑθνικῶν τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν ὑποβλήθηεντα τῇ 12 Ἀπριλίου 1823 Προϋπολογισμὸν τῶν ἐτησίων ἐσόδων τοῦ Κράτους, ἐκ μόνης τῆς ἐπαρχικῆς Βοστίτζης· ἐγγράφεται ἔσοδον ἐκ Κορινθιακῆς σταφίδος γροσίων 56,000, ἤτοι φράγκων 30,800 περίπου κατὰ τὴν σύγχρονον ἀξίαν τοῦ Γροσίου (πρὸς φρ. 0.55), ὡς ὁ ἐπόμενος πίναξ:

Βουτίτζα

Ἀπὸ δέκατα σταφίδος Καποδαμῆ λίτ.	Ἐνεσιμαί	60,000
» » » Διαικροτοῦ » »	»	13,000
» » » Μονής, Σπηλ.	»	12,000
καὶ Ταξιάρχῳ		
Ἀπὸ Ἑθνικά.	»	55,000
Ἦτοι ἐν συνόλῳ λίτραι Ἐνεσιμαί		140,000

ὡν ἡ τιμὴ πρὸς Γρόσις 400 κατὰ χιλιόλιτρον ἀνήγαγετο εἰς Γρόσις 56.000.

Ἐκ τοῦ εἰρημένου Ἐπισήμου Πίνακος ἐξά-
γεται ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς
Ἐπαναστάσεως εἰς μόνην τὴν Ἐπαρχίαν Αἰγι-
λείας ἐν Πελοποννήσῳ (τῶν Πατρῶν κατεχο-
μένων μέχρι πέρματος τοῦ ἀγῶνος ὑπὸ τῶν
Τούρκων), διετετήθη ἡ καλλιέργεια τῆς Κοριν-
θιακῆς σταφίδος ὁπωςδήποτε, καθ' ὅσον ἐκ τῶν
λοιπῶν ἐπαρχιῶν οὐδὲν ἀπολύτως ἔσδον ση-
μειοῦται ἐκ σταφίδος εἰς τὸν προϋπολογισμὸν
τοῦ Κράτους· ἐπομένως, καὶ ἂν ποῦ ἀλλαχοῦ
παρήγετο τοιοῦτον προϊόν, θὰ ἦτο προφανῶς ἀνά-
ξιον ἀναγραφῆς. Ἐκ τοῦ τοιούτου, ὡς εἴρηται,
εἰσπραττομένου εἰς εἶδος, δημοσίου ἐσόδου δύνα-
ταί τις νὰ ὑπολογίσῃ ὅτι ἡ ἐτησίαι ὀλικὴ παρα-
γωγή τῆς σταφίδος κατὰ τοὺς ζοφεροὺς ἐκαίνοὺς
χρόνους μάλιστα ἐπερέβαινε τὸ ἐν ἑκατομμύριον ἐνε-
τικῶν λιτρῶν, διότι ἡ μὲν δεκάτῃ τῶν ἰδιοκτητῶν
σταφιδωπέλων Κατσαμπᾶ, Δικκοφτοῦ καὶ τῶν
δύο Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ
τῶν Τάξιερχῶν, ἀνερχομένη εἰς λίτρας Ἑνετικῆς
85,000, ἀντιπροσωπεύει παραγωγὴν 850000 Ἑ-
νετ. λιτρῶν, ἡ δὲ ἐπικκοπίς τῶν Ἱερῶν σταφιδω-

λων ἐκ λιτρῶν 55.000 ἐτέρας 275.000 λίτρας
περίπου, λογιζομένη πρὸς 20 ο/ο, αἵτινες ἀθροι-
ζόμεναι ἀποτελοῦσιν ὀλίγην πρὸς αὐτὴν 1.125.
000 Ἑνετικῶν λιτρῶν.

Κατὰ τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Δασμολόγιον, ὅπερ ἐφήρτισε τὸ Βουλευτικὸν Σώμα τῆς Ἀγῆς Περιόδου ἐν τῇ Συνεδριάσει αὐτοῦ τῆς 28ης Ἰουλίου 1823, ἡ Κορινθιακὴ σταφίς ὑπεβλήθη εἰς ἐξχωρικὸν δασμὸν Γροσίων 25 κατὰ χιλιάδι-τρον, ἰσουμείων πρὸς φράγκα 13.75, τοῦ τουρ-κικοῦ Γροσίου διατιμωμένου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πρὸς φραγ. 0.55, ὡς προεῖρηται.

Ἡ, ὡς ἀνωτέρω, ὑψώσεις τῆς τιμῆς τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος εἰς γροσία 400 (φράγκα 220) κατὰ χιλιόλιτρον ἀπέπνεντι τῶν γροσίων 130—140 τοῦ ἔτους 1814, ἢ τῶν γροσίων 80 τοῦ ἔτους 1794 κλπ. πλὴν τῆς ἐν τῷ μεταξύ βαθμιαίας ἐκπτώσεως τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τοῦ Τουρκικοῦ γροσίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ Γαλλικὸν φράγκον, ὀφείλεται προφανῶς καὶ εἰς τὴν ἐκ τῶν ἀνωμάλων περιστάσεων τοῦ Ἑθνικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος ἐλάττωσιν τῆς παραγωγῆς. Ἐκτοτε, δηλαδὴ μετὰ τὸ ἔτος 1823—1824, καὶ ἡ μικρὰ αὕτη παραγωγή περιορίσθη ἔτι μᾶλλον, ὅν μὴ καὶ ἐξέλιπε τέλει, κατὰ τὴν ἐπακολούθησάν αὐτοῦ περίοδον τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Ἰμβροκήμ-πασσᾶ (1825—1827). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ τιμὴ τοῦ χιλιόλιτρον ἐν ταῖς Ἀγγλοκρατουμέναις Ἰονίοις Νήσοις ἀνῆλθεν, ὡς εἰκόσ, εἰς 88 1)2 τάλληρα, ἐξίκετο δὲ καὶ μέχρις 100 τάλληρων, ἐξ οὗ προέκυψε καὶ τὸ ρητὸν τῶν Ζακυνθίων παραγωγῶν, ἡ ἑκατὸν ἡ τίσιρε, ou cento ou niente.

Ἡ ἀρχομένη τοῦ ἔτους 1828 ἔλειπε τοῦ
λοιδορίου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννου
Α. Καποδίστρια καὶ ἡ μετ' αὐτήν, τῇ ἀρωγῇ
τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀπαλλοτρίωσις Πελο-
ποννήσου ἀπὸ τῶν βαρβάρων ὀρδῶν τοῦ Αἰγυ-
πτίου ἡγεμονόπαιδος, ἐνίσχυσεν, ὥς ἦτον ἐπό-
μενον, σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς
καλλιιεργείας τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος. Οὕτως
ἀντὶ τῶν γενομένων 56,000. ἔτινα σημειωσά προ-
υπολογισμὸς τοῦ ἔτους 1823 ὡς ἐτήσιον ἔσοδον
ἐκ Κορινθιακῆς σταφίδος, εἰς τὸν πρὸς τὸν Κυ-
βερνήτην ὑποβληθέντι Ἀπολογισμῷ τῆς δι-
καιοσύνης τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς

ἀπὸ τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1828 μέχρι τῆς 30 Ἀπριλίου 1829 φέρονται εἰσπαραγμμένα γρόσια 483.891.9 ἐξ ἐξαγωγικοῦ δασμοῦ σταφίδος, μαρτυροῦντα ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ ἐξαχθέν προϊόν ἀνῆρχετο εἰς εἴκοσι περίπου ἐκατομμύρια λίτρας, ἅτινα προφανῶς ἀπετέλουν τὴν ἐσοδείαν τοῦ ἔτους 1828 καὶ ἴσως μέρος καθυστερήσαν τῆς ἐσοδείας τοῦ 1827. Ἐν δὲ τῷ Προϋπολογισμῷ τοῦ ἀμέσως ἐπομένου ἔτους, ἀπὸ 1ης Μαΐου 1829 μέχρι 30ης Ἀπριλίου 1830, τὸ ἐκ τῆς σταφίδος ἔσodon, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ ἐκ τῆς ἐπικρατείας τῶν Ἑθνικῶν γαιῶν δικαιώματος τοῦ Κράτους, ἀναβιβάσθη εἰς γρόσια 800.000. Κατὰ τοὺς, τὸ ἐπὶ τὸν ἔτος, καταρτισθέντας ἐπισήμους ἀπογραφικοὺς πίνακας ἡ παραγωγή τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος κατὰ τὸ ἔτος 1830 ἀνῆλθεν εἰς 19.000.000 λίτρας Ἑνετικῆς, ἡ δὲ καλλιέργεια τῶν σταφιδαμπέλων ἐξαινεῖτο ἐπίστρεμ. 38.000 περίπου, ὑπολογιζομένης τῆς μέσης παραγωγῆς εἰς πεντακοσίας Ἑνετικῆς λίτρας κατὰ στρέμμα.

Ἀγγλος περιηγητής, ὁ Λοχαγὸς Ἀδερ Τράντ, ἐπισκεφθεὶς τὴν Κορινθίαν κατὰ τὸ ἔτος 1830, παρέχει ἡμῖν τὰς ἐπομένους σχετικὰς πληροφορίες: «Ἡ σταφὶς ἀποτελεῖ τὸ κυριότερον προϊόν τοῦ διαμερίσματος τούτου τοῦ Μωρέως (τῆς Κορινθίας). Ἐνταῦθα ἐν στρέμμα σταφιδαμπέλου τιμᾶται ἀντὶ πεντακυσίων γροσίων. Ἡ παραγωγή κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη, πλὴν οὐχὶ ἀνάλογος καὶ ἡ ζήτησις» ἐξ ἧς καὶ οἱ χωρικοὶ παρεπονούντο ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ διαθέσωσι τὴν σταφίδα, ἐξ ἧς εἶχον ὑπερπληρωθῇ αἱ ἀποθήκαι αὐτῶν. Σημειώ-τεον ὅτι καθ' ὃν χρόνον, ὡς γράφει ὁ Ἀγγλος ἐπισκέπτης, ἡ σταφιδοφόρος γῆ τῆς Κορινθίας ἐτιμᾶτο πρὸς 500 γρόσια κατὰ στρέμμα, ἡ ἀσχεπής γῆ τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τούτου, ἐπωλεῖτο ἀντὶ μόνον δεκκῶν πέντε γροσίων κατὰ στρέμμα.

Μεσοῦντος τοῦ Μαρτίου τοῦ 1829 ὁ αἰδιδίμος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, Ἰωάν. Α. Καποδίστριας, ἔγνω νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, ἃς ἄρτι πλήρεις ἐρειπίων καὶ τέφρας εἶχε καταλίπει ὁ Ἰμβραήμ πασσᾶς, καὶ τοῦτο ὅπως ἀντιληφθῇ αὐτοπροσώπως τὴν ἀληθὴ κατὰστασιν τῆς ἐκ τοῦ ὀκτα-

ετοῦς πολέμου ἐρημωθείσης χώρας καὶ διγνώσῃ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἐν Κορίνθῳ δι-μονήν τοῦ Κυβερνήτου ὁ παρκαλουθὼν αὐτὸν ἐγκριτὸς τοῦ Νεοπλίου πολίτης Μιχαὴλ Ἰα-τρός, Μέλος τῆς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιτρο-πῆς τῆς Ἐπικρατείας, παρέστησε πρὸς τὴν Α. Ἐξ. τὴν, συνεπεῖχ τῆς εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς κατακλιώσεως ὑπερτιμήσεως τῆς σταφίδος, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπιδόσιν τῶν Κορινθίων γεωκτηνῶν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς σταφιδοφυ-τείας, ἥκα ὡς ἡ τάξις ἀποκατέστη.

Ὁ Κυβερνήτης, στραφεὶς πρὸς τοὺς παριστα-μένους Κορινθίους Προκρίτους ἐξέφραξε τὴν ἀπα-ρίκν Αὐτοῦ διὰ τὴν ἐπιδεικνυομένην ἰδιόζουσαν σπουδὴν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καλλιέργειας ἀ-ποκλειστικῶς.

«Αἰδομεν μίαν φούχταν σταφίδα, Ὑπερυψηλότε, καὶ πέρνομεν ἓνα σακκὶ τάλληρα! ἀπῆντησαν ὑπερηφάνως οἱ Κορίνθιοι.

«Προσέξατε, μὲ τὸν δρόμον, ποῦ ἐπῆρατε, μὴπως ἔλθῃ ἡμέρα, ποῦ θὰ δίδετε ἓνα σακκὶ σταφίδα καὶ δὲν θὰ πέρνετε οὔτε ἓνα τάλληρον», παρετήρησε μετὰ τῆς συνήθους Αὐτῷ προση-νείας ὁ ἀείμνηστος Ἀνὴρ.

Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐκ τοῦ φόνου τοῦ Κυβερνήτου διασκαλευθείσης δημοτικῆς τάξεως μεγάλη ἐπηκολούθησεν ὄθησις εἰς τὴν ἐμφύτευ-σιν σταφιδαμπέλων εἰς τὸν ὅσον ὥστε ἐντὸς τῆς, ἀπὸ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1830, πρώτης εἰκο-σεντίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἔτους 1840, αἱ προβλέψεις τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνή-του ἠρξάντο ἐπαληθεύουσαι. Οὕτως ἡ παρα-γωγή τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπερέβη τὰς ἀνάγκας τῆς κατακλιώσεως συνεπαγαγούσας σημαντικὴν ἔκπτωσιν τῆς τι-μῆς αὐτῆς. Ἐν ἔτει 1851 ἡ καλλιεργούμενη ἑκτασίς σταφιδαμπέλων, ἐξαιρέσει τῶν ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν δικτελουσῶν ἐτι Ἰονίων νήσων, ἀνῆλθεν εἰς 172.578 στρέμματα, ἡ δὲ ἑτησίαι αὐτῶν παραγωγή εἰς 86.289.900 Ἑνε-τικῆς λίτρ. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην σύγγρα-νος Ἰάλλος ἐπισκέπτης τῆς χώρας ἡμῶν τοιαύτης ἐξέφρασε περὶ τοῦ προϊόντος τῆς σταφίδος: «Ἡ κατακλιώσις τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος», ἔ-

παρακατέστη πρὸς 60 εἰς 70 ἀπὸ τοῦ παλαιῦ περιώνυμος Ἐδμόνδος ἢ Ἀμποῦ ἐν τῇ Συγχρόνῳ Ἑλλάδι, ἀπεριόριζονται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἀγγλίας, ἐπομένως ἀνεκτικῶς πρὸς ταύτας δεῖν νὰ κατανέμῃται καὶ ἡ παραγωγή. Ἡ πείρα κατέδειξεν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ προϊόντος τούτου ἀνέβαινε κατ' ἀντίστροφον λόγον τοῦ εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς καταναλώσεως προσφερομένου ποσού· οὕθεν ὅσον μείζων ποσότης σταφίδος παράγεται, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἡ τιμὴ αὐτῆς ἐκπίπτει. Ἡ καλλιέργεια τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη (1841—1851) ἀνεπτύχθη καταπληκτικῶς· αἰτίαι δὲ ἡ Ἑλλὰς καλλιεργεῖ ἤδη σταφιδωπέλους τετραπλάσιος περίπου ἐκτάσεως ἢ πρὸ δέκα ἐτῶν, ἐν ταῦτοις τὸ εἰσπαιζόμενον ἐκ τοῦ προϊόντος τούτου ἀντίτιμον μὲν ἀνέρχεται εἰς τὸ διπλάσιον. Εἰς τὸ Κράτος ἐπομένως ἐπιβάλλεται νὰ ἐνθαρρύνῃ πᾶσαν ἄλλην καλλιέργειαν ἢ τὴν τῆς σταφίδος, ἡμετέρως μὲν πᾶν μέσον περιστολῆς τῆς πρὸς ταύτην ἐπιδόσεως τῶν κτηνητιῶν, οἷτινες, ἀποπληκνόμενοι ἐκ τῆς προσδοκίας μυθωδῶν κερδῶν, δανείζονται ὅπως ἀγοράσωσι γῆν, δανείζονται ὅπως φυτεύσωσι σταφιδωπέλους, δανείζονται ὅπως συγκομίσωσι τὰ προϊόντα αὐτῶν, ἐπὶ τόκῳ 15 καὶ 20 τοῖς 100, καὶ τέλος· μετὰ τούτους κόπους καὶ θυσίας οὐδὲν ἄλλο πέτυγχάνουσιν ἢ νὰ ὑποτιμώσιν τὸ προϊόν αὐτῶν εἰς τὰς ἀγορὰς τοῦ Λονδίνου.

Ἡ κατὰ τὰ ἡμέρας ἐπόμενα ἔτη, 1852—1855, ἐνσκήψασα εἰς τὰς σταφιδωπέλους ἀλεθρὴν νόσος τοῦ μύκητος, ἥτις περιώρισεν τὴν παραγωγὴν τῆς σταφίδος εἰς τὸ τέταρτον, ἀνέκοψε συγχρόνως καὶ τὴν ἀκατάσχετον μανίαν τῶν κτηνητιῶν εἰς τὴν ἐμφύτευσιν σταφιδῶν, ἐξαπλωθέντων κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καὶ εἰς τὰς τέως εἰσφοροὺς ἐπαρχίας τῆς Ἡλίδος, Τριφυλίας, Ὀλυμπίας, Μασσηνίας καὶ Ἀργολίδος· πλὴν, ὥς καὶ τὸ ὠίδιον τοῦ μύκητος κατεπολεμήθη ἀποτελεσματικῶς διὰ τῆς θειώσεως, ἐπανέληφθη καὶ αὖθις ἡ πρὸς ἐμφύτευσιν σταφιδωπέλων σπουδὴ τῶν κτηνητιῶν ἐν ἧττον πῶς μὲν, παρακολουθοῦσα ἤδη ὁπωσδήποτε τὴν πρὸσδον τῆς καταναλώσεως.

Οὕτω μετὰ παρέλευσιν καὶ ἑτέρας εἰκο-

σκατίας, τῷ 1870, ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Ἰονίων Νήσων, αἵτινες ἐν τῷ μεταξύ ἀποτελέσαν μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, δὲν ὑπερέβη τὰ 300.000 στρέμματα, ὧν ἡ ἐτήσις ἀπόδοσις μὲν ἀνέρχεται εἰς 115.000.000 ἐνατ. λίτρας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης ἀρχεῖται νῦν περίοδος ἀκατάσχετου ἀναπτύξεως τῆς σταφιδωφουσίας. Ἡ κατόπιν τοῦ ἐπιψηφισθέντος Νόμου περὶ δικθέσεως τῆς ἐθνικῆς γῆς παρεχόμενη εὐκολία πρὸς τὴν ἀπόκτησιν προσφύων γαιῶν ἡ ἐκδηλύμενη πρόθυμος παραγὰς γεωργικῶν δυνάμεων εἰς τοὺς σταφιδωκτῆμονας παρὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς καὶ ἡ ἐκ τῆς φυλλοξήρας καταστροφὴ τῶν ἀμπελώνων τῆς Γαλλίας, ἥτις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1878 μεγάλην ἠνεώσε ἐκαίσα ἀγορὰν καταναλώσεως τῆς σταφίδος, ὑπῆρξαν οἱ παράγοντες καταπληκτικῆς ἀναπτύξεως τῆς σταφιδωφουσίας, εἰς τρόπον ὥστε περὶ τὴν λήξιν τῆς διαρκευσάσης τρίτης εἰκοσκατίας (1871—1891) ἡ μὲν καλλιεργουμένη ἔκτασις ἀνεβιβάσθη εἰς 700.000 περίπου στρέμματα, ἡ δὲ ἐτήσις αὐτῶν παραγωγή εἰς ὑπερτρικινῆς ἐκτομυρίας ἐνεστικῶν λίτρων.

Καὶ, ἐφ' ὅσον ἡ φυλλοξήρα ἐξηκολούθει λυμινουμένη τοῖς Γαλλικοῖς ἀμπελώνας, οὐδεμία, ὡς εἶδε, παρετηρεῖτο παρ' ἡμῶν δυσφορία ἐκ τῆς ὑπερπαραγωγῆς· ἡ ἀγορὰ τῆς Γαλλίας, ὅπως καλύψῃ τὰ ἐκ τῆς φυλλοξήρας ἐπιγινόμενα κενὰ εἰς τὴν οἶνοποιαν ἀπερρόφει τὸ τρίτον σχεδὸν τῆς παραγωγῆς τῆς σταφίδος πρὸς συντήρησιν τῆς πελατείας αὐτῆς. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ ζήτησις ἐββαινεν ὁσημέραι παρακλήλως πρὸς τὴν ἐξ Ἀγγλίας· κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1889 καὶ ὑπερέβη ταύτην, διότι, ἐνῷ ἡ Γαλλία κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο κατηνάλωσε περὶ τὰ 147.000.000 ἐνεστικῶν λίτρων σταφίδος, ἡ Ἀγγλία περιώρισθη εἰς 110.000.000. Πλὴν, εὐθὺς ὡς ἤρξατο ἀποκαθισταμένη ἡ εὐεξία τῶν Γαλλικῶν ἀμπελώνων, τὸ δὲ προϊόν αὐτῶν, πολλαπλασιαζόμενον ὁσημέραι καὶ ὑπερκακοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως, εὐρέθη ἀντιμέτωπον πρὸς ἐπιπλέον ἀνταγωνιστὴν, τὴν Κορινθιακὴν σταφίδα, ἡ Γαλλικὴ Κυβερνησις, παρὰ πάντα τὰ φιλελληνικά αὐτῆς αἰσθήματα, ἤχθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιβάλλῃ δερεῖς εἰσχωρητικούς δασμούς, οἵτι-

Yes, αποκλείσκοντες σχεδόν τὴν ἡμετέραν σταφίδαν ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἀγορᾶς, ἐπὶνεύχον περισεύμα ἐν τῇ παραγωγῇ.

Ἡ Γαλλία, ἥτις, ὡς εἴρηται, ἐξ ἐλαχίστου ποσοῦ πρὸ τοῦ 1878, ἔφθασε νὰ κατανλώσῃ τῷ 1889 λίτρας ἐνετικᾶς 147.247.935, περιορίσθῃ τῷ 1901 εἰς μόνον λιτ. 2.576.043. Ὁ τοιοῦτος ἀπότομος ἀποκλεισμός ἐν τῇ Γαλλικῇ ἀγορᾷ ἐπέφερεν, ὡς ἦτον ἐπόμενον, κατὰλυσὸν εἰς τὰς λοιπὰς ἀγορὰς τῆς κατανλώσεως, αἰτινας βεβαίως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χωνεύσωσιν ἀμέσως τοσοῦτον πλεόνασμα. Οὕτε τὰ Puddings ἢ τὰ Cakes τῶν Ἀγγλων, ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ Κορινθιακὴ σταφὶς ἀποτελεῖ τὴν θάσιν, οὕτε αἱ διάφοροι ἄλλαι ἀνάγκαι τῶν λοιπῶν Ἑπικρατειῶν ἰσχυρὸν νὰ κατανλώσωσι τὴν ἐκ 300.000.000 περίπου ἐνετικᾶν λιτρῶν ἐτησίαν παραγωγὴν, ἥς ὑπὲρ τὸ τρίτον ἀπερρόφει ἄρτι ἡ ἀποκλεισθεῖσα Γαλλικὴ ἀγορά. Τοιοῦτοτρόπως ἡ τοσοῦτον ἀποτόμως διασκαλευθεῖσα ἰσορροπία μεταξὺ τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως τοῦ προϊόντος δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἄλλο ἀποτέλεσμα ἢ τὸν ἐξευτελισμὸν τῶν τιμῶν, ὃν πρὸ ἐξήκονταετίας ὅλος διείδεν ὁ Ἑδμόνδος Ἀμποῦ καὶ πρὸ ὀγδοηκονταετίας προσέβλεπεν ὁ χεῖμνηστος Κυβερνήτης.

Ὁ τοσοῦτον σικκιῶς κυνηριάσκας τὴν σύγχρονον αὐτοῦ Ἑλλάδα ἀδυσώπητος Γαλάτης εὐθυμογράφος Ἀμποῦ παρηγόρει τότε, ὅτι «ὅν ἡ νόσος οὗτων σταφιδιαιμπελῶν, ἥτις ἐν ἔτει 1852 κατέστρεψε τὰ δύο τρίτα τῆς παραγωγῆς αὐτῶν, κατέστρεψε καὶ τὰ κλήματτα, ἡ Ἀγγλία ἤθελε ὑστερήθῃ τῆς κυριότητος τῶν ἀπολαύσεων αὐτῆς, συγχρόνως δὲ καὶ ἡ Ἑλλὰς τοῦ σπουδαιότερου τοῦ εἰσοδημάτων καθ' ὅσον ἐκ τῶν 80—100 χιλιάδων στρεμμάτων εἰσῆχθησαν ἐτῷ 1849 εἰς τὸν τόπον πλέον τῶν ἑξ ἑκατομμυρίων δραχμῶν καθαρῶς ἀγγλικῷ χρυσῷ. Οἱ Ἕλληνες δέ,» προσέθετο, «ἔχουσι μείζονα ἀνάγκην χρυσοῦ ἢ σταφίδος, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξάγουσι ὀλίγηρον σχεδὸν τὴν παραγωγὴν αὐτῶν, ἀρκοῦμεναι εἰς ὀλίγους βότρυς χλωρᾶς σταφίδος, οὗς κατὰκλίσκουσιν αἱ Ἀθηναίαι, καὶ πρὸς τὰ σκύβαλα τῆς ξηρᾶς. Ἀντικείμενον ἄξιον παρατηρήσεως, εὐρίσκει ὁ Ἑδμόνδος Ἀμποῦ, ὅτι αἱ Ἀγγλοι εἶναι ὁ μόνος λαὸς τῆς ὑφη-

πείου, ὅστις ὀρέγεται μετὰ πάθους τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος, καὶ ἐὰν ἡ Γαλλία, ἡ Ἀμερική καὶ ἡ Ρωσσία κατεῖχοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάθους, ἡ κατανάλωσις τοῦ προϊόντος τούτου ἦτο ἀπεριόριστος, καὶ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν σταφίδαν αὐτῆς θὰ εὕρισκε τὴν πηγὴν πόρου ἀνεξάντλητον. Τότε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν θὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ καλλιεργήσῃ ἄλλο προϊόν καὶ σοφώτατα θὰ ἐπράττειν ἂν ἐξήπλου τὰ κλήματτα τῆς σταφίδος ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεως οὗτων γαιῶν τοῦ Βασιλείου.»

Ἠλὲν καὶ παρ' ἡμῶν δὲν ὑστέρησαν οἱ ἀνέκαθεν τὰ ὀρθὰ συμβουλευόντες ἀτυχῶς ὅμως τὸ Κράτος, ἀντὶ νὰ λάβῃ τὴν προσήκουσιν πρωτοβουλίαν τῆς ἀνακοπῆς τοῦ κακοῦ, συμβουλὰν δὲν παρεκολούθησε τοὺς φωνασκοῦς, τοὺς ἴδιαι τέλη ἐπιδιώκοντας «οἷς ἥδιον τὸ ζῆν ἀνάγκῃ ἢ σωφρόνως», καὶ διὰ τῶν ἀτυχῶν μέτρων, ἕτινα καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτῶν ἐπανειλημμένως ἐνομοθέτησεν, ἐδημιούργησεν ἀληθῆς κινεῶνα. Μάτην ὁ ἄλλοτε εὐδοκίμως διευθύνων τὴν Γεωργικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους, ὁ παρ' ἡμῶν διακεκριμένος Γεωπόνος κ. Παναγιώτης Γ. Γενάδιος, δι' ἐπανειλημμένων ἐκθέσεων αὐτοῦ ἐφίστα τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἀποκλειστικῆς καλλιεργείας τῆς σταφίδος ἀπειλουμένων κινδύνων.

Ὁ ἐμβριθὲς οὗτος ἐπιστήμων κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐκρήξεως τῆς σταφιδικῆς κρίσεως τοιαυτά τινα σοφῶς καὶ ἐπικαίρως συνεβούλευεν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ περιοδικῇ ἐκδιδομένῃ «Ἑλληνικῇ Γεωργίᾳ» τοῦ ἔτους 1888 (σελ. 582): «...Ὁφείλομεν πάντες νὰ κατανοήσωμεν ὅτι ἀπεικινῶνται οὐδὲν ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν γεωργία εἶναι ἡ μονομερής, ἀσφικλεστὴρ δὲ ἡ ποιότης. Ἡ κτηματικὴ, ὁ παράγων τὴν ἀναγκαιοῦντα διὰ τὸν οἶκόν του σῖτον, τὴν ὑσπρίαν, τὴν τυρόν, τὸ ἔλαιον, τὰ λαχανικά, ὀλίγον βούτυρον, ὀλίγον μολλὶον, τὰ ὡά του, τὰς ὀρνιθὰς του, τοὺς ἀμνούς του, εἶναι ὁ εὐτυχίστερος τῶν θνητῶν πάντα τὰ προϊόντα τῆς γῆς αὐτοῦ τὰ εὐρίσκει ἐκλεκτότερα, εὐχυρότερα, πλεονέστερα. Σπανιότατα διέρχεται οἰκονομικὰς δυσχερείας, διότι πάντοτε αἱ ἀποθῆκαι αὐτοῦ εἶναι μεστὰι προϊόντων. Ἀποτυγχάνει πρὸς τὸν σῖτον, ἀλλ' ἐπιτυγχάνει ὁ ἀρχαῖος»

«τος» κατὰστρέφει ἡ ἀκρις τὸν δάμνακα, πλὴν ἡμένει τὸ σήσκαμον ὅταν τηρεῖται τὰ πρόβητα, «ἀμείλγει τὰς αἰγὰς» τὸν χειμῶνα σφάζει τὸν «σιτευτὸν, τὴν Λαμπράν τὴν ἀρνὸν του, τὸν «Αὔγουστον τὰ νησάρια. Πλὴν τῶν ἀποικιακῶν οὐδὲν ἄλλο τρώσιμον ἀγοράζει.....Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν κτηματιῶν τῆς «Πελοποννήσου πρὸ τοιακονταετίας (δὴλ. πρὸ «τοῦ 1858)· ἀλλὰ, καταληφθέντες ὑπὸ τῆς «σταφιδομηνίας, ἀνέσκαψαν τοὺς ἀγρούς, ἀνέσκαψαν τοὺς ἐλαιῶνας καὶ τοὺς μωρεῶνάς των, κατέσκαψαν τὰ δάση των, ἀπῆλθαν τὰ κτήνη των ὅπως φυτεύσῃσι πικνυχτοὺ σταφίδας, διότι ἡ σταφίς ἦτο τὸ ὀλιγώτερον φορολογούμενον προϊόν (τότε). Σήμερον, δ', ὅτε ἐπῆλθεν ἡ «πληθώρα, ζήτεται ἡ ἐξέυρεσις τῆς θεραπείας καὶ προτείνονται πάντα τὰ μέσα πλὴν τοῦ λογικωτέρου, τοῦ ἀποτελεσματικωτέρου, τοῦτέστι τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν «πραγματικὴν γεωργίαν, τὴν μόνην δυναμένην νὰ ἀμείψῃ ἀσφαλῶς καὶ πλουσιοπρόχως ἐν χώρῃ ἥμιστι βιομηχανικῇ, ἥς τὰ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ εἰσχωρητικοῦ ἐμπορίου αὐτῆς εἶναι τὸ κρεῖσσ καὶ ὁ ἄριστος, «ἐξήκοντα περίπου ἐκτομμυρίων δραχμῶν ἀξίας». (1)

4. Ὁ φίλος κ. Γενάδιος ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1894—1905 δημοσιευθέντων ὑπ' ἐμοῦ Μελετῶν καὶ ἄρθρων περὶ τῆς Κορινθιακῆς σταφίδας, ὅτινα ἀνεδημοσιεύθησαν καὶ εἰς ἴδιον τεύχος ἐκ σελ. 90 τοῦ 1105, εὐχεστέον νὰ μοὶ ἐπιτηδῇ τὰ ἐπόμενα:

Φίλε κἀντι Λαμπρονίδη

«Ἀνέγνωσα τὴν περὶ τοῦ Σταφιδικοῦ ζητήματος «πραγματείαν, ἥτις εἶναι ἡ ἀρίστη ἐξ ὅσων ἐγράφησαν «περὶ τοῦ θέματος τούτου» ἐγράφησαν καὶ ἀνέγνωσα «πολλὰ περὶ αὐτοῦ. Ἀσυγχώρητοι εἶναι οἱ κατὰ τὴν «τελευταίαν τριακονταετίαν διοικήσαντες τὸν ἀτυχῆ «ποῦτον τόπον, διότι δὲν ἐφρόντισαν ἐγκαίρως νὰ ἐ«πουλώσῃσι πληρῆς, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας ἦσαν «καταφανῆ καὶ ὑπεδείχθησαν αὐτοῖς κατ' ἐπανάληψιν.....»

Καὶ ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γεωργικοῦ Σταθμοῦ Πατρῶν καὶ Σύμβουλος τῆς Σταφιδικῆς Τραπέζης κ. Σ. Ξανθόπουλος ἔγραψε μοι λήγοντος τοῦ 1904 ὅτι «Λογι«κωτέρα Μελέτη περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Σταφίδας «οὐδὲν ἐγγραφε ἀκόμη.....»

Πλὴν τούτων καὶ ὁ Ἑμπορικὸς Σύλλογος Καλαμῶν «ὁ Γρηγόρης» εὗρε περισπουδαιότατον τὴν περὶ Σταφίδας «πραγματείαν μου καὶ ὅτι ἐν μόναις ταῖς δι' αὐτῆς ὑποδεικνυομέναις ἰδέαις ἔγκειται ἡ αἰσία λύσις τοῦ Σταφιδικοῦ ζητήματος.

Ἡ κυρίως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1892 διασχευθεῖσα ἰσορροπία μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζήτησεως προέδκινε ἡμέρῃ τῇ ἡμέρῃ αὐξοῦσαι εἰς βαθμὸν ἐπικίνδυνον διὰ τοὺς παραγωγούς. Οἱ πλεῖστοι τῶν σταφιδοκτημόνων ἤδη ἐκ τοῦ ἀκαθάρστου ἐσόδου τοῦ προϊόντος τῶν κτημάτων αὐτῶν μόλις ἀπελάμβανον τὰ ἐξῆδκ τῆς καλλιέργειας, πολλὰ πλοῦσι καθέντα μάστιχα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς νέας νόσου τοῦ περονόσπορου· οὐδ' ὅπως ἐξαρκέσωσιν εἰς τὰς βιωτικὰς αὐτῶν ἀνάγκας ἀπέμεναν αὐτοῖς περισσεύματα, πολὺ μᾶλλον ὅπως κατὰβάλλωσι τι ἀπέναντι τῶν ὑποχρεώσεων, δι' ὧν κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἐκ τοῦ παρελθόντος ὑπερβαδισθέντες καὶ ἰδιοκτησίαι αὐτῶν. Ἡ δυσφορία αὕτη τῶν παραγωγῶν ἀπέδκινε σ' ἐν τῷ χρόνῳ ἐπὶ μᾶλλον ἀνυπόφορος.

Τὴν τοιαύτην ἀπόγνωσιν τῶν ἀτυχῶν σταφιδοκτημόνων ἐσπευσαν νὰ ἐκμεταλῶσιν, ὡς μὴ ὤφειλαν, ἐπιτηδῆσαι τινες κερδοσκόποι οὗτοι ἀδιοφοροῦντες διὰ τὸ μέλλον τοῦ προϊόντος, ὅπως προκλήσωσι «παραδικὴν τινα συγκίνησιν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς κατὰκλώσεως καὶ μεταπωλήσωσιν οὕτως εἰς τιμὰς ὡς οἷν τε ὑψηλοτέρας τὰς παρακταθῆκαί αὐτῶν, προσέκλινον τὸν ἀκατανόητον θεσμόν τῆς παρακρατήσεως μέρους τῆς παραγωγῆς τὴν τοιαύτην παρακράτησιν ὑπολαβόντες ὡς σκῆδκ σωτηρίας οἱ ἀπεγνωσμένοι κτηματίαι ἐρρηξάν κερυγὴν ὑπὲρ αὐτῆς, ἐξήγειραν «κυροφορίαν ἀπειλήσαντες καὶ αὐτὴν τὴν δημοσίαν τάξιν. Κατὰ τοῦ ἀστόχου καὶ τραγελαφικοῦ τούτου μέτρου πολλοὶ ἀντετάχθησαν καὶ ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων.

Καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας πρὸ τῆς διὰ Νόμου κληρώσεως τῆς παρακρατήσεως διὰ Δικτριβῆς αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Μία γνώμη περὶ σταφίδας», δημοσιευθεῖσας εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1452 τῆς 1ης Δεκεμβρίου 1894 φύλλον τοῦ «Ἀστειος», δὲν ἐδίστασε νὰ κατὰδείξῃ τὰ ἀλυσιτελὲς καὶ ἐπιζήμιον τοῦ προτεινομένου μέτρου καὶ νὰ συστήσῃ ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἐπιδόξιν τοῦ περιορισμοῦ τῆς καλλιέργειας τῆς σταφίδας. «Τὸ μέτρον τῆς παρακρατήσεως» ἔγραφον τότε, «ὑπὸ οἷν δῆποτε τύπον καὶ ἂν ἐφάρμοσθῃ, φοβοῦμαι ὅτι, ἀντὶ νὰ θεραπεύσῃ, προ-

«ὥρισται νὰ ἐπιδεινώσῃ τὴν ὑφισταμένην σταφιδι-
καὶ κρίσιν διότι, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς δὲν θὰ περιο-
ρίσῃ τὴν προσφορὰν, καθ' ὅσον τὸ παρκαρκτη-
θῇσόμενον ποσὸν, ἂν μὴ ἐξαρκυνίηται, θὰ εἰσά-
γεται ὑπὸ ἄλλην μορφήν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς
καταναλώσεως, ἀφ' ἑτέρου ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ
παρκαρτοῦ τὸ τρίτον ἢ τὸ τέταρτον τοῦ προί-
οντος, οὗ ἡ πρὸς παραγωγὴν δαπάνη θέλει
ἐπιβαρύνει τὸ ἀπομένον αὐτῷ προϊόν ἄνευ ἀνα-
λόγου αὐξήσεως τῶν τιμῶν... Ἡ ἀποκατά-
στασις τῆς διασκαλευθείσης ἰσορροπίας μεταξὺ
προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐπιτευχθήσεται ὀκ-
τώτερον διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ὑπερβαλλού-
σης παραγωγῆς... Προσφερομένης ἐκάστῳ τῶν
καλλιεργούντων σταφιδαμπέλους εὐλόγου τι-
μῆς ἀποζημιώσεως δι' ἕκαστον στρέμμα σταφί-
δος, ὅπερ ἤθελεν ἐκρίζωσει, ἐπιτυγχάνεται ἡ
ἐλάττωσις τῆς παραγωγῆς, συγχρόνως δὲ καὶ
ἡ ἀνακούφισις τῶν ἀσθενεστέρων, οἵτινες σὺν
τῇ ἀποζημιώσει θὰ ἀνακτήσωσι καὶ τὰς
γυζίας αὐτῶν, ἃς θὰ χρησιμοποιοῦσιν εἰς τὴν
καλλιέργειαν ἑτέρου προϊόντος μικροτέρας μὲν
ῥύθως, πλὴν ἀσφαλεστέρας ἀποδόσεως. Τὰ πρὸς
τοῦτο χρήματα ἠδύναντο νὰ ἐξευρεθῶσι δι'
ἐλαφροῦ φόρου ἐπιβαλλομένου εἰς τοὺς λοιποὺς
σταφιδοκτῆμονας...»

«Διὰ τοῦ μέτρου τούτου», ἐξηκολούθησamen
γράφοντες, τῷ 1894, «ἐνῶ δι' εὐθυτέρως καὶ νο-
μιμωτέρας ὁδοῦ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀποκατά-
στασις τῆς διασκαλευθείσης ἰσορροπίας μεταξὺ
προσφορᾶς καὶ ζητήσεως τοῦ προϊόντος τῆς
σταφίδας, ἀφ' ἑτέρου δίδεται διέξοδος εἰς τοὺς
ἀτυχήσαντας σταφιδοκτῆμονας, οἵτινες ἐν
στιγμικῇ παρφορᾷ μετέδωκον τοὺς ἀγροὺς
αὐτῶν, ἐξ ὧν ἀπέζων, εἰς σταφίδας ἐπ' ἐλπίδι
μειζόνων κερδῶν».

Τὸ ἄρθρον ἡμῶν ἐκεῖνο ἐκλείομεν διὰ τοῦ ἐ-
πομένου συμπέρασματος: «Ἐμποδιζομένης νο-
μοθετικῶς ἐπὶ μίαν πενταετίαν τῆς περαιτέρω
ἐμφυτεύσεως καὶ ἐκρίζουμένων διὰ τοῦ μέτρου
τούτου 150—200 χιλιάδων στρεμμάτων στα-
φιδῶν, θὰ ἐπέλθῃ ἐλάττωσις 50—80 ἑκα-
τομμυρίων ἐνετικῶν λιτρῶν σταφιδοκαρπῶν
ἐτησίως, τοῦθ' ὅπερ ἐπιδικάζουσιν οἱ διασώται
τῆς παρκαρτήσεως, χωρὶς νὰ δαπανᾷται
οὐδ' ὀδύνη διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ μεταποίη-

σιν καρποῦ μὴ παρκαρτομένου πλέον, ἐπὶ γαιῶν,
καίτινες ἐφεξῆς θέλουσιν ἀπασχοληθῇ εἰς παρα-
γωγὴν ἄλλου προϊόντος».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐγράφομεν τὰ ἀ-
νωτέρω, λήγοντος τοῦ ἔτους 1894 καὶ ὁκτώ
περίπου μῆνας πρὸ τῆς νομοθετήσεως τοῦ ἀτυ-
χοῦς θεσμοῦ τῆς παρκαρτήσεως, ἡ ὑπὲρ σταφί-
δαμπέλων κατεχομένη ἔκτασις ἐν Ἑλλάδι ἐξε-
τείνετο περὶ τὰ 650,000 στρέμματα, ἡ δὲ πα-
ραγωγὴ τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἐκτάκτως εὐφόρου,
ἀνῆλθεν εἰς 319.384.390 ἐνετ λίτρας. Εἰς τὸ
σημεῖον τοῦτο, ἂν, ἀντὶ τῆς παρκαρτήσεως παρκα-
ρτομένου προϊόντος ἐνομοθετεῖτο τὸ ὅφ' ἡμῶν ἔκτοτε
ὑποδειχθὲν μέτρον τῆς παρκαρτήσεως τῆς πα-
ραγωγῆς αὐτῆς γῆς, ἥτοι ὁ ὑπὸ ὄρους προορι-
μὸς τῶν περικτέρω ἐμφυτεύσεων, ὡς τοῦτο πολὺ
βραδέως ἐγένετο, καὶ ἡ ἀνακούφισις τῶν ἐφιεμέ-
νων νὰ ἐκρίζωσιν τὰς σταφιδαμπέλους αὐτῶν
κατακτιδῶν, ὡς καὶ τοῦτο λίαν ὀφεί ἐνομοθετήθῃ,
θὰ ἐπιτυγχάνετο ἀπὸ πολλοῦ καὶ ἄνευ τινὸς
κλονισμοῦ ἢ ἀποκατάστασις τῆς διασκαλευθεί-
σης ἰσορροπίας μεταξὺ τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν
ἀνγκῶν τῆς καταναλώσεως· αἱ σταφιδάμπε-
λοι θὰ περιορίζοντο εἰς 600 καὶ ἴσως μέχρι
500 χιλιάδων στρεμμάτων, ἡ δὲ ἐτησίᾳ παρα-
γωγὴ τοῦ προϊόντος θὰ κατῆρχετο εἰς 220—
250 ἑκατομμύρια ἐνετικῶν λιτρῶν, ὅσας περὶ-
που ἤθελεν ἀπικιτῆσαι αἱ ἀνάγκαι τῆς παραγμα-
τικῆς καταναλώσεως.

Ἀλλὰ καὶ μόνῃ ἢ ἀπαγόρευσις τῶν περικ-
τέρω ἐμφυτεύσεων ἂν ἐνομοθετεῖτο ἔκτοτε θὰ ἐπ-
ήρχετο, ὀψιμώτερον ἴσως, τὸ ἐπιδικαζόμενον ἀπο-
τέλεσμα, καθ' ὅσον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης
μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐπεβλήθη τὸ μέτρον
τοῦτο διὰ τοῦ άρθρου 8 τοῦ ΓΚΗ' Νόμου τῆς
24 Ἰουλίου 1904, ἥτοι μετὰ δεκαετίαν ὅλην,
ἡ ἐτησίᾳ παραγωγὴ ἠῤῥῆσε κατὰ 60—80 ἑ-
κατομμύρια ἐνετικῶν λιτρῶν, ἐμφυτευθεισῶν
ἐν τῷ μετὰ ὑπὲρ τὰ ἑκατοντακισχίλια στρέμ-
ματὰ σταφιδάμπελων.

Ἀλλὰ τί δεῖ φρονεῖν ἐν πολλοῖς μεμνηῶ-
σιν; Οἱ συνήγοροι τοῦ καινοφρονοῦς τούτου θεσ-
μοῦ ἐπιμένοντες ἐπέτυχον ἀτυχῶς διὰ μυρίων
μέσων νὰ κατκστήσωσι Νόμον τοῦ Κράτους τὴν
παρκαρτήσιν αἵματος τοῦ προϊόντος παρὰ πάντα

λογικόν εἰρμόν. Νόμος ὑπὸ στοιχεῖον ΒΤΘ' τῆς 24ης 'Ιουλίου 1895 καθιέρωσεν, ὡς πρόσθετον φορολογίαν, τὴν ὑφίπασιν ποσοστοῦ 15 τοις ὀν ἐπὶ τοῦ ἐξαγομένου σταφιδουκάριου, ἡ παρ ἥρξατο εἰσχυρόμενον εἰς τὰς ἐπὶ τούτῳ συσταθείσας ἀποθήκας παρακρατήσεως ἀπὸ τῆς ἐσοδείας τοῦ ἔτους 1895.

Κατὰ τὴν πρώτην τετραετῇ περίοδον ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀκατακινήτου τούτου θεσμοῦ τῆς παρακρατήσεως εἰσῆχθησαν εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτῆς παρακρατηθεῖσαι ἐν ὅλῳ 142.080 798 ἐνετ. λίτραι, ἐξ ὧν διωλίσθησαν ἐκ τῶν παραθύρων, εἰσχυθεῖσαι κλεβδὸν εἰς τὰς ἀγοράς τῆς κατανκλώσεως, λίτραι ἐνετ. 11,093.655, ἂν μὴ καὶ πλείονες, τὸ δὲ ὑπόλοιπον διατέθη εἰς τὴν βιομηχανίαν ἐπὶ τιμήματι δρχ. 23—75 κατὰ χιλιάδιον, ἢ κατ' ὅκον λεπ. 6—20, ἥτις τιμὴ ἀντιστοιχεῖ πρὸς λεπτὰ 1,1)2—5 κατ' ὅκον χλωρὰ σταφίδος. Ὑπὸ τοιαύτας εὐτελεῖς τιμὰς προμηθευομένη ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τῆς παρακρατήσεως ἡ συγκομιζομένη σταφίς καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας εἰσχυομένη εἰς τὰς ἀγοράς τῆς κατανκλώσεως ἐν μορφῇ σταφιδίτου ἢ μυστελίου ἢ καὶ μετουσιουμένη εἰς οἶνον πνευμα οὐ μόνον δὲν ἔσχε τὸ ἀναμενόμενον ἀποτέλεσμα τῆς ὑποστηρίξεως τῶν τιμῶν. ἄλλ' ἐξ ἀντιθέτου ἀπέβη ὁ συντελεστὴς τῆς ἐκπτώσεως αὐτῶν· οὐ μὴν ἄλλ' ὑπῆρξε καὶ ὁ ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστῆς τῶν κοινῶν ἀμπέλων, ὧν ἐξηυτέλισε τὴν τιμὴν τοῦ γλεύκους καὶ ἐξουθενώσε τὰ ἐκ τῶν τέως οἶνον πνευματοποιουμένων στεμφύλων ἔσοδον αὐτῶν. Οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ χρησιμοποιοῦντες τὴν Κορινθιακὴν σταφίδα οὐχὶ πρὸς δρωσιν ἀλλὰ πρὸς οἶνοποίησιν, εὐρίσκοντες ἤδη πολὺ εὐωδέτερον τὸν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς βιομηχανίας παρασκευαζόμενον σταφιδίτην, ἀπέφενον, ὡς εἰκὸς, τὴν προμήθειαν αὐτουσίῳ σταφιδουκάριου διὰ τὰς ἐργασίας αὐτῶν. Οὐδεὶς εὖ φρονῶν ἀμφέβαλλε ὅτι ὁ μωρὸς αὐτοθεσμός τῆς παρακρατήσεως ἡδύναντο ποτε νὰ ἀποβῇ εἰς καλόν· «οὐ γὰρ ὁ υἱ καλὸν οὐλοτε ἔφην καλόν.» Τὸ ἀτυχὲς τοῦτο μέτρον ἀπέβη οὕτως εἰπεῖν, ὡς «ὁ κύων ἐπὶ φάνη», κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, διότι παρεκώλυε τὴν λήψιν ἄλλων προσφορωτέρων μέτρων.

Οὕτως ἡ μέχρι τοῦ ἔτους 1899 τετραετὴς πείρα κατέδειξεν ἀριδῆλως ὅτι τὸ διὰ τοῦ ΒΤΘ' (1895) Νόμου ληφθὲν μέτρον τῆς παρακρατήσεως οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἡμβλυνε τὴν οἰκονομικὴν τῆς σταφιδικῆς κρίσεως· αἱ τιμαὶ τοῦ προϊόντος, καίτοι θεβαρημένου διὰ τοῦ παρακρατήματος, οὐδαμῶς ὑπεστηρίχθησαν ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς κατανκλώσεως, ὡς ὑπισχνούντο οἱ εἰσληγνταὶ τοῦ θεσμοῦ· καὶ αὐτὴ ἡ ἐτησίως ἐξαγομένη ποσότης οὐσιωδῶς περιορίσθη ἰδίως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1896, καθ' ὃ ἥρξατο ἐπερχόμενα τὰ ἀποτελέσματα τῆς μυστελοποιήσεως τοῦ παρακρατήματος. Οὕτω τῷ 1896 ἔσχαμεν ἐξαγωγὴν 289 ἑκατομμυρίων ἐνετικῶν λίτρων, τῷ δὲ 1897 μόνον 211 ἀπέναντι 345 τῷ 1895, 319 τῷ 1894 καὶ 327 τῷ 1893. Ἡ σταφίς καὶ ἰδίᾳ ἡ τῆς κατωτέρως ποιότητος, ἥτις ἀνέκχθεν ἐχρησιμοποιοῦτο πρὸς οἶνοποίησιν, ἀνεπληρώθη κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς ἀγοράς τῆς Γερμανίας, τῆς Ὁλλανδίας καὶ αὐτῆς τῆς Γαλλίας διὰ τοῦ ἐκ τῆς παρακρατουμένης σταφίδος παραγομένου εὐώνου μυστελίου, ἥτοις μάλιστα ἐν τῇ τελευταίᾳ χώρᾳ καὶ συνετέλεσεν οὐ σμικρὸν, ἐνεκεν τῆς εὐτελεῖας τῆς τιμῆς αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐπίτασιν τῶν ἀπικρορευτικῶν μέτρων τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ τοιαύτη ἀτυχὴς συνέπεις τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ τῆς παρακρατήσεως, ἀντὶ νὰ ὀδηγήσῃ τὸ Κράτος εἰς ὁδὸν εὐθυτέραν, παρεξέκλινεν αὐτὸ εἰς ἀτραπὸν ἐπὶ μᾶλλον σκολιάν. Νόμος ὑπὸ στοιχεῖον ΒΦΠΙ' τῆς 17ης 'Ιουνίου 1899, μονιμοποιήσας ἐπὶ μίαν δεκαετίαν τὸν θεσμόν τῆς παρακρατήσεως ἐπηυζήμενης, ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ ἀντιτίμου τοῦ παρακρατήματος Σταφιδικὴν Τράπεζαν κατὰ ιδιόρρυθμον ὀργανισμόν καὶ τύπον πρὸς παροχὴν τῶν ἐξόδων τῆς ἀπαιτήσεως εἰς τοὺς ἀπορωτέρους· τῶν κτηματικῶν ἐπὶ μετρίῳ τόκῳ. Τοιοῦτοτρόπως παρὰ πάντα λογικὸν κανὼνα παράλογοι ἐπεκράτησαν ἰδέαι, ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀτυχῶς ἐπιβληθεῖσαι καὶ αὐθις, ἡδίων γὰρ τοῖς πολλοῖς τὸ ζῆν ἀνάγκῃς ἢ σωφρόνως, κατ' Ἀριστοτέλην. Διὰ τῶν κεραιαίων τῆς Σταφιδικῆς Τράπεζας, ἀντὶ νὰ ἐπιδιωχθῇ ὁ περιορισμὸς τῆς παραγωγῆς, ἐπεταύχθη ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς· διὰ τῆς ἐπιβολῆς

τῆς καλλιέργειας. Ἀτυχῶς ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν καὶ μοῖρα ἐνομοθετήθη ἡ παρακράτησις, δὲν παρήλθε Βουλευτικὴ Σύνοδος, ἥτις τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου αὐτῆς δὲν κατηνάλωσεν εἰς ἀγόνους περὶ σταφίδος συζητήσεις· ὥσπερ ἐκ τῶν κενῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς ἐξήρτητο ἡ τύχη τοῦ προϊόντος. Ἐκτοτε τὸ σταφιδικὸν ζήτημα ἀπέβη, δύναται τις εἰπεῖν, ὁ ἐφιάλτης πάσης Βουλῆς, πάσης Κυβερνήσεως· ἐκτοτε πλεῖστα μέτρα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον παραβόλα προεβλήθησαν καὶ συνεζητήθησαν, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγα ἐνομοθετήθησαν, ἐκκλησιασθέντα κατὰ τὰς παραμονὰς ἐκάστης συγκομιδῆς ἐν τῷ μέσῳ τῶν κυνικῶν καυμάτων τοῦ Ἰουλίου· ἐκ τούτων δ' ἐδημιουργήθη αὐτόχρημα κυκλῶν. Ἡ παρακράτησις ἐνομοποιήθη τὸ δὲ ποσοστὸν αὐτῆς ἀπὸ ἑτοῦς εἰς ἑτος προεβιβάζετο, μέχρις οὗ προσέκλεισε τὰς εὐλόγους, διχακρυρίζας τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἧς ἐξήντησε τὴν ὑπομονήν.

Κατὰ τὸν, ὡς εἴρηται, ΒΦΠ' Νόμον τοῦ 1899 διὰ τοῦ ἀντιτίμου τοῦ περισωθέντος ἀτυχῶς παρακράτηματος ἐδημιουργήθη Σταφιδικὴ Τράπεζα κατὰ πρωτότυπον ὀργανικὸν σύστημα, ἥτις, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνευ ἐλπίδων ἐπιστροφῆς, ἀφθονα παρήχε τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς δημιουργίας νέων σταφιδοφυτεῶν εἰς τοὺς ἀπορωτέρους τῶν κτηματιῶν, καὶ ἥτις οὕτως ἐπέτευχε πρὸς πάντα λογικὸν κανὼνα νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς, ἐν ᾧ ἐν τῷ μεταξύ οὐδὲν ἐλαττώμενον μέτρον καὶ πρὸς ἀντίστοιχον ἀνάπτυξιν τῆς καταναλώσεως.

Τὰ Κεφάλαια τῆς Σταφιδικῆς Τραπέζης ἀντὶ συντελεστοῦ, ὡς μὴ ὤφελλε, τῆς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγῆς, ἠδύναντο προσφορώτερον νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς περιορισμὸν αὐτῆς, ὅσον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1894 ὑπεδείξαμεν διὰ τῆς δημοσιευθείσης ἐν τῷ «Ἀστει» διατριβῆς ἡμῶν. Τὴν γνώμην ἐκείνην δὲν ὡκνησεν τροχύτερον νὰ ὑποδείξῃ καὶ ὁ Βουλευτὴς ἐν ταῖς διασκέψεσι τῆς ἐν ἔτει 1899—1900 συστηθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐιδικῆς Ἑπιτροπῆς τῆς Βουλῆς. Καὶ ὅτε ἤρξαντο καταχωρῶμενα τὰ ὀλίθρια ἀποτελέσματα τῶς λειτουργίας τοῦ ΒΦΠ' Νόμου περὶ συστάσεως Σταφιδικῆς Τραπέζης, δι' ἑτέρας δια-

τριβῆς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Μία πρακτικὴ γνώμη» καταχωρήσθαι εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 4456 τῆς 9ης Ἀπριλίου 1903 φύλλον τοῦ «Ἀστει» ἐπανεβίβαν σὺν ἄλλοις ἐπὶ λέξεσι καὶ τὰ ἐπόμενα: «Τὸ μέτρον τῆς παρακράτησεως τῆς γῆς, ὅπως προέβλεπον τότε (τῷ 1894), δὲν ἀποκινῶν ἀλλ' ἐπανεφέρω καὶ ἤδη ἐπὶ τοῦ τάπητος· τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἀντὶ τῆς προτεινομένης τότε φορολογίας, ἦν εὐλόγως ἴσως ἡδύναντο τις τῶν παραγωγῶν νὰ ἀποστερῇ, ἤδη «πρόχειρα» παρέχοντα ἡμῖν τὰ μέσα. Τὰ Κεφάλαια τῆς Σταφιδικῆς Τραπέζης, ἀντὶ νὰ καταναλισκῶνται εἰς ἐξοδα διχειρίσεως, ἢ νὰ ἐκτιμῶνται διὰ τῆς ἀδήλου διακινῆς, ἢ καὶ νὰ διατίθενται εἰς δάνεια καλλιέργειας, ὧν ἡ «ἐπιστροφή» ἀποδίδει προβληματικὴν, ἠδύναντο «ἀσφαλέστερον, κατατιθέμενα εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν, νὰ χρησιμοποιῶνται πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἀποφιλούντων τὰς ἐκνῶν σταφιδικοπέλους ιδιοκτητῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο, λαμβανόμενον ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν ὑπὸ ὅρους περιορισμῶν τῶν ἐμφυτεύσεων, δὲν ἀμφιδόλλομεν ὅτι ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ θὰ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῆς παραγωγῆς τῆς σταφίδος ἀποκατάστασιν τῆς παραγωγῆς ἰσορροπίας μετὰ τῆς προσφοράς καὶ «τῆς ζήτησεως. Πολλοὶ τῶν ἀτυχῶν σταφιδοκτημόνων, οἵτινες σήμερον διὰ τῶν δανείων τῆς Σταφιδικῆς Τραπέζης μόλις ἐπαρκοῦσιν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων αὐτῶν, φρονῶν, ὥτι δὲν θέλουσι διαστάσει, λαμβάνοντες δικαίαν ἀποζημίωσιν, νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν καλλιέργειαν προϊόντος, ὅπως, καίτοι εὐελπί κατὰ πρὸς παρελθόν, ἀπέβη αὐτοῖς ἐπ' ἐσχάτων τοσοῦτον ἄστοργον καὶ καταστρεπτικόν, καὶ νὰ τραπεύωσιν εἰς ἄλλα εἶδη καλλιέργειας προσφωρότερων».

Τοιοῦτοτρόπως, ἐν σὺν τῷ περιορισμῷ τῶν περικιτέρων ἐμφυτεύσεων τὰ δεκαπέντε περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἅτινα ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς διεσπάθισεν ἡ sui generis Σταφιδικὴ Τράπεζα χωρὶς οὐδενὸς νὰ ἀνακουφίτῃ τὴν κακοδικονίαν τῶν ἀτυχῶν κτηματιῶν, «ὁ τετριμένος γὰρ, ἔστι κίθος ἡ τοιαύτη βοήθεια τοῖς ἀπόροις», διετίθεντο ἀποκλειστικῶς πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἀφαιμένων νὰ ἐκχιζώσωσι μέ-

ρος ἢ καὶ τὸ ὅλον τῶν σταφιδαμπέλων αὐτῶν, ἡδυνάμεθα, καθ' ἣν μάλιστα περίοδον αἱ τιμαὶ τοῦ προϊόντος οὐδὲ τὰς δαπάνας τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἐκάλυπτον, νὰ ἐπιτύχωμεν εὐχερῶς τὴν ἐκρίξωσιν ἐκαστὸν ἢ καὶ ἐκαστὴν πεντήκοντα χιλιάδων στρεμμάτων, περιορίζοντες οὕτω κατὰ τὸ τέταρτον σχεδὸν τὴν ἐτήσιαν παραγωγὴν, ἀνάλογον ἐφεξῆς πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως. Ἀντὶ τοῦ ἀσφαλῶς σωστικοῦ τούτου ἀποτελέσματος, ἔσχομεν καλλιεργουμένην ἑκτακσίαν σταφιδαμπέλων ὑπὲρ τὰ 750.000 στρέμματα, ἐτήσιαν δὲ παραγωγὴν ἐξικνουμένην μέγχι τῶν 400.000.000 ἐνετικῶν λιτρῶν, κατὰ ἑκαστὸν περίπου ἑκκτομμύριον ἀνωτέρην τῆς καταναλώσεως· καὶ καθ' ἣς οὔτε ἡ παρακράτησις τῶν 20 ο), οὔτε ἡ διὰ τοῦ μεταγενεστέρου ΓΚΗ' Νόμου τῆς 21ης Ἰουνίου 1904 νομοθετηθεῖσα εἰς εἶδος φορολογίας, ἡ ἀναβιάσασα τὸ παρακρατούμενον ποσοστὸν εἰς 35 καὶ 40 τοις ο), οὔτε ἡ διὰ τοῦ ἀρθροῦ 8 τοῦ αὐτοῦ Νόμου ἐπιβληθεῖσα τὸ πρῶτον, λίαν ὀψὲ, φορολογικὴ δρχ. 300 κατὰ πλιν στρέμμα ἐμρυτευόμενον, ἴσχυσεν νὰ ἐπιφέρουσιν οἰκονομικὰς θεραπείαν· ἡ δὲ τὸ πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1900 Πράξεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τὸ δεύτερον δὲ διὰ τοῦ ἀρθροῦ 8ου τοῦ Β' Ε' Νόμου τῆς 22ας Ἰουνίου 1903 ἐπιτραπέισα οἰνοποίησης τοῦ παρακρατουμένου σταφιδοκάρπου, ἀνθ' οὗ καὶ χλωρὰ σταφίς ἐγένετο δεκτὴ, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ παρασύρῃ εἰς τὴν κρίσιν, ὅπως ἀδικιολογητῶς, καὶ τοὺς ἀτυχεῖς ἀμπελοκτῆμονας διὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τοῦ εἰς εὐτελεῖς τιμὰς προσφερομένου παρακρατήματος.

Ἀτυχῶς ὅμως, ὡς ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως παρ' ἡμῖν πάσης Κυβερνητικῆς προνοίας, ἡ Κορινθιακὴ σταφίς, ἥς ἡ Ἑλλάς κατέχει τὸ ἀποκλειστικὸν μονοπώλιον, ἀντὶ παραγωγῆς πλούτου καὶ εὐημερίας, ἀπέβη εἰς ὄλεθρον καὶ καταστροφὴν, τῶν παραγόντων αὐτὴν, ἀπὸ εἰκοσαστικῆς περιόδου, αὐτόχρημα πενομένων, καμπτουμένων, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, συντριβομένων κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὸ βάρος ἐπαχθεστάτων υποχρεώσεων ἀνευ ἐλπίδος ἀνακουφίσεως. Προϊόν, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ προνομιοῦχον καὶ πολύτιμον, τὸ αὐτὴν ἀπαιτοῦν ἐπιμέλειαν περὶ τε τὴν καλ-

λιέργειαν καὶ τὴν συγκομιδὴν, κατεδικάσθη διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλως λαμβανομένων ἀστοχῶν μέτρων νὰ διαγωνίζηται πρὸς τὸ προϊόν τῆς πανταχοῦ σχεδὸν τῆς ὑψηλίου εὐδοκίμουσας κοινῆς ἀμπέλου· μεταουσιούμενον δὲ εἰς οἶνον καὶ μυστέλιον, ἢ καὶ εἰς οἶνοπνευμα, (διὰ τὴν κατσκευὴν τοῦ ὁποίου, πλὴν τῶν περιττωμάτων τῶν σταφυλῶν τῶν στεμφύλων, χρησιμοποιῶνται καὶ αἱ μᾶλλον εὐτελεῖς φυτικαὶ οὐσίαι) ἤγειρεν ἐμφύλιον πόλεμον κατὰ τοῦ προϊόντος τῶν ἐγχωρίων ἀμπέλων.

Ἡ ὑπὸ τοῦ, ὡς ἤρεται, ΓΚΗ' Νόμου ἐπινοηθεῖσα, τὸ ἔτος 1904, νεωτέρα θεραπεία τῆς ὁσμῆς ἐστὶ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος Σταφιδικῆς κρίσεως, διὰ τῆς εἰς εἶδος φορολογίας, ἡ ἀναβιάσασα τὸ παρακρατούμενον ποσοστὸν τοῦ προϊόντος εἰς 35—40 ἐπὶ τοῖς ο), ἀνθ' οὗ ὑπεχρεώθη ἡ Σταφιδικὴ Τράπεζα νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Κράτους τὸν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ προϊόντος νεκμισμένον φόρον, τὸν ὅποιον ἐνόμιζεν ὅτι ἐξησφάλιζε διὰ τῆς διαθέσεως τοῦ ἐκ τῆς ἀποθήκης αὐτῆς εἰσκαγομένου παρακρατήματος εἰς ἐγχωρίους διομηχάνους, ταχέως κατεδείχθη ἡκιστα πρακτικὴ· διότι, ἐν ᾧ ἐξ ἐνός ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὀλοσχερῆ ἐξαφάνισιν, ab ovo usque ad mala κατὰ τὴν Λατινικὴν παροιμίαν, παντὸς τοῦ εἰς χρῆμα Κεφαλαίου τῆς Σταφιδικῆς Τραπεζῆς, ἐξ ἑτέρου, ἐνεκα τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀγοραστῶν τοῦ παρακρατήματος νὰ ἐκπληρώσωσιν ἀκεραῖς τὰς υποχρεώσεις αὐτῶν, ἐστέρει συγχρόνως καὶ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον τῆς ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς τῆς σταφίδος, ἀρκετὸ σημαντικῆς, ἐτήσιας προσόδου εἰς περιστάσεις τὰ μάλιστα δυσχερεῖς.

Ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τῶν πραγμάτων συγχύσει, καὶ ἐν ᾧ ἐξηκολούθουν ἐτι προβαλλόμενα διάφορα μέτρα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον παράβολα, ὃ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1894 ὑποστηρίζων ὡς τὸ μόνον συντελεστικὸν μέσον θεραπείας τῆς κρίσεως τὴν ἐκουσίαν ἐκρίξωσιν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν περιορισμὸν τῶν ἐμφυτεύσεων κατήρτισε, κατ' ἐπίσημον ἐντολήν, αὐτοτελεῆς σχέδιον Νόμου ἐπὶ τῇ θάσει τῶν μέτρων τούτων, σχῶν ὑπ' ὅφει τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν ἐκ τε τῆς παρακρατήσεως καὶ τῆς ἄχρι τοῦ-

δε λειτουργίας της Σταφιδικής Τραπέζης. Κατὰ τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο, τὸ πρὸς ἐκρίζωσιν ἀναγκαιὸν Κεφάλαιον ἐξευρίσκειτο διὰ δανείου 12.000.000, ὅπερ μετὰ προθυμίας ἀνελάμβανε νὰ καταβάλλῃ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ἐγκαίρως λαβοῦσα γινῶσιν τοῦ τοιοῦτου Νομοσχεδίου καὶ ἐποδεχθεῖσα τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, ἐπὶ ἐγγυήσει ὀρισμένου στρεμμικτικοῦ φόρου ἐπὶ τῶν καλλιεργουμένων σταφιδαμπελών, ἀναλόγου πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δανείου. Τὸ ποσὸν τοῦτο μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ ἐκκαθαριστέου ἀντιτίμου ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῆς Σταφιδικῆς Τραπέζης σταφιδοκάσπου, καὶ τῶν ἐκ τῶν δανείων αὐτῆς δυνάμενων νὰ εἰσπραχθῶσιν, ἀπέβαινε ἰκανὸν πρὸς ἐκρίζωσιν 100 ἢ καὶ 150 χιλιάδων στρεμμάτων σταφιδαμπελών, συνεπαγομένην τὴν ἐλάττωσιν τῆς παραγωγῆς κατὰ 50 χιλιάδας ἢ καὶ πλέον ἑκατομμύρια Ἑσπετικῶν λίτρων. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην πολλοὶ τῶν τῶν ἰδιοκτητῶν, εἰς οὓς ἐπὶ πλέον παρείχετο μέρος τοῦ ἀντιτίμου ἐλευθερὸν κατασχέσεως, ἀπηλπισμένοι ἐκ τοῦ ἐξευτελισμοῦ τῶν τιμῶν τοῦ προϊόντος, προθύμως θὰ ἔσπευδον ἀθροῖα νὰ προσφέρωσι τὰς σταφιδαμπελούς αὐτῶν πρὸς ἐκρίζωσιν ἄνευ ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων.

Ἐν ᾧ οὕτως, αἰρομένης συγχρόνως ἀπὸ τοῦ ἐπιόντως ἔτους τῆς παρρηκράτησεως, διεφαίνετο ἀσφαλὲς ἡ ὀριστικὴ λύσις τῆς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον λυμαινομένης τοῦς σταφιδικοῦς πληθυσμοῦς κρίσεως, νέαι προτάσεις προεβλήθησαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν, ἥτις ἄρτι εἶχεν ἐγγυηθῇ ὑπὲρ τῶν βιομηχανῶν τὴν καταβολὴν τοῦ ἀντιτίμου τοῦ ἀγορασθέντος παρρηκράτηματος. Διὰ τῶν προτάσεων τούτων ἡ ὑπὸ τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν ἰδρυομένη ἀνώνυμος Ἑταιρία, ὑποκαταστάτος ἅμα καὶ τῆς Σταφιδικῆς Τραπέζης συγχωνευομένης εἰς αὐτήν, εἰσάγουσα ἐφεξῆς εἰς τὰς ἰδίας αὐτῆς ἀποθήκας τὸ δυνάμει τοῦ προειρημένου ΓΚΗ' Νόμου τοῦ 1904 παρρηκρατούμενον ποσοστὸν τῶν 35—40 τοῖς ο/ο καὶ ἐπὶ πλέον εἰσπράττουσα δρ. 7 κατὰ πᾶν χιλιόλιτρον παραγομένου προϊόντος ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλλῃ ἐφεξῆς εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Κράτους τὴν ἐπὶ τῆς ἐξαγομένης σταφιδογεννομιαιμένης ἡμεροσίνης πρὸς δυνάμει ἀνελαιπῶς.

Διάφορα ἀτυχῆ γεγονότα, μεσολαβήσαντα, ἀφ' ἧς, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1905, εἶχον ὑποβληθῇ ἀρχικῶς αἱ προτάσεις αὗται, παρήλκυσαν τὰς διαπραγματεύσεις μέχρι τῶν παρρηκρών τῆς νέας ἐσοδείας, ὅτε τέλος, πολλὰς ὑποστάσεις βελτιώσεις, ἐδέησε νὰ τύχωσι τῆς ἐπιψηφίσεως τῆς Βουλῆς.

Διὰ τῆς εἰρημένης Συμβάσεως ὑπὸ χρονολογίαν 8 Ἰουλίου 1905, κυρωθείσης διὰ τοῦ ΓΠ Νόμου τῆς 17 Ἰουλίου 1905, τοσοῦτον θαρραῖκα ἦσαν αἱ ὑποχρεώσεις, ἃς ἀνελάμβανεν ἡ σχηματισθεῖσα ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν «Προνομιούχος Ἑταιρία πρὸς προστασίαν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς Ἐμπορείας τῆς σταφίδος κλπ.», ἡ συστηθεῖσα διὰ τοῦ ἀπὸ 3ης Αὐγούστου 1905 Β. Διατάγματος, ὥστε προβληματικὴ ἀπέβαινε ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀπαιτούμενων πρὸς τοῦτο χρηματικῶν Κεφαλαίων ἄνευ τῆς ἐξειδικασμένης δεξιότητος τῶν Διευθυνόντων τότε τὴν Τράπεζαν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Συμβάσεως ταύτης κατεδεικνύετο ἀριδύλως ἡ ἀλυσιτέλει αὐτῆς πρὸς θεράπειαν τῆς τοσοῦτον χρονισάσης σταφιδικῆς κρίσεως. Τὸ μέτρον τοῦ περιορισμοῦ τῶν περαιτέρω ἐμφυτεύσεων, ὅπερ ἀπεδέξατο καὶ ἡ τελευταία Σύμβασις, λίαν ὀφείλει ληφθῆναι, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα διότι ἐκ τῶν ἐμπεφυτευμένων τέως σταφιδαμπελῶν ἡ μέση ἑτησίαν πρὸσοδος ἀπέβαινε τοσοῦτον ἀνωτέρα τοῦ καταναλισκομένου ποσοῦ, ὥστε, μεθ' ὅλην τὴν ὑφάρεσιν τῶν παρρηκρατούμενων 35—40 ο/ο, τὸ περίσσευμα, ὅπερ κατὰ τὴν Σύμβασιν ἦν ὑπόχρεως νὰ ἐξαγοράζῃ ἡ Προνομιούχος ἑταιρία, δὲν ἦτο ἀνάξιον λόγου ἀφ' ἐτέρου ἢ ὑπερτίμησις τοῦ προϊόντος, κατόπιν τῶν ὑπὸ τῆς Συμβάσεως ἐπιβαλλομένων θαρῶν ἀντιστοιχούντων πρὸς δραχ. 50—60 περίπου δι' ἑκάστον ἐξαγόμενον χιλιόλιτρον, καὶ ἡ ἐπαλθοῦσα ἰσοτιμία τοῦ χρυσοῦ ἐλάχιστον παρείχον στάδιον μείζονος διαδόσεως τοῦ προϊόντος εἰς τὰς ἀγοράς τῆς καταναλώσεως μεθ' ὅλης τῆς πρὸς τοῦτο διαφημίσεως τῆς Προνομιούχου Ἑταιρίας, ἥτις κατὰ συνέπειαν ταχέως ἡσθάνθη σκαλεόμενον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς.

Ἡ παραγωγή τοῦ πρώτου ἔτους ἀπὸ τῆς λει-

τουργίας της συμβάσεως, τοῦ 1905, ὑπῆρξεν ἀνω-
τέρω κατὰ 105 ὄλα ἑκατ. Ἑνετ. λιτρῶν τῆς
κατανάλωσως, ἥτις, μεθ' ὅλας τὰς, ὡς εἴρηται,
διαφημίσεις, ὑπῆρξε κατωτέρω καὶ αὐτῶν τῶν
ἀμέσως προηγουμένων ἐτῶν 1903 καὶ 1904.
Ἐκ τοῦ περισσεύματος τούτου καὶ μετὰ
τὴν ὑφαίρεσιν τοῦ παρκαρκτημένου ποσοῦ ἀ-
πέμεινεν ἀρκετὸν περιθώριον εἰς βάρος τῆς Προ-
νομιούχου ἑταιρίας, ἐξαναγκασθείσης οὕτως εὐθὺς
ἀμέσως νὰ ἀξιώσῃ τὴν δυνατὴν βελτίωσιν τῶν
ὄρων τῆς συμβάσεως, ἣν καὶ ἐπέτυχε διὰ προσθέ-
του συμβάσεως, κυρωθείσης διὰ τοῦ Γ' PM Νόμου
τῆς 9 Ἰουλίου 1906.

Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλην τὴν βελτίωσιν ταύτην
τῶν ὄρων τῆς ἀρχικῆς συμβάσεως ἡ θέσις τῆς
Προνομιούχου ἑταιρίας δὲν θὰ ἦτο ποσῶς εὐ-
χάριστος κατὰ τὸ ἀμέσως ἐπόμενον 1906-1907
ἔτος, ἂν μὴ ἡ ἐσοδεία αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπελθούσης
θεομηνιαίας ὑπεριθύετο εἰς 288 ἑκατομ. Ἑνετ.
λ. Αὕτη, ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὸ ἐξαιρέσιον πο-
σόν, καίτοι περιορισθὲν εἰς 230 μύλις ἑκατομ.
ἑνετ. λιτρῶν, καὶ εἰς τὸ ἀναλογεῖν αὐτῷ πα-
ρκαρκτημ., ἐδέχθη νὰ συμπληρωθῇ ἐκ τοῦ ἀπο-
θέματος τοῦ προηγουμένου ἔτους.

Τὸ ἐπόμενον 1907 ἔτος ὑπῆρξε τὸ μόνον εὐ-
τυχὲς διὰ τὴν Προνομιούχον ἑταιρίαν ἐνεκεν τῆς,
ὡς εἴρηται, ὀλοσχεροῦς σχεδὸν ἐξαντλήσεως
τοῦ ἀποθέματος τῶν προηγουμένων ἐτῶν. Κατὰ
τὸ ἔτος τοῦτο παρήχθησαν 328 ἑκατομ. ἑνετ.
λιτρῶν, καὶ ἐξήχθησαν ἐξαιρετικῶς περὶ τὰ
265 ἑκ. εἰς τὸν τρόπον ὥστε, πρὸς συμπληρωσιν
τοῦ παρκαρκτητέου ποσοστοῦ, ἐπετράπη ἐν μέ-
ρει καὶ χρηματικὴ καταβολή, ἥτις κατόπιν με-
γάλου θαυμάσιου, ἐγερθέντος μεταξὺ τῶν παραγω-
γῶν, διερρυθμίσθη διὰ τοῦ Γ' ΣΣΕ' Νόμου τῆς 20
Φεβρουαρίου 1908.

Ἡ εὐτυχὴς αὕτη διὰ τὴν Προνομιούχον ἑται-
ρίαν κατὰστασις ὑπῆρξε παροδική· ἡ ἐσοδεία
τοῦ ἀμέσως ἐπιδέοντος 1908 ἔτους ἀνῆλθεν εἰς
395 ἑκατομ. ἑνετ. λ., ἐν ᾧ ἐξ ἀντιθέτου ἡ κα-
τανάλωσις, ὑπολειφθεῖσα πάντων τῶν προηγ-
θέντων ἐτῶν, περιορίσθη εἰς μόνον 226 1)2 ἑκατ.
οὕτως ὥστε, ἂν τὸ πλεόν τοῦ παρκαρκτητέου
ποσοστοῦ περισσεύμα ἐξηγοράζετο, ὡς εἶδει κατὰ
τὴν Σύμβασιν, ὑπὸ τῆς Προνομιούχου ἑταιρίας,
ὀλόκληρον, τὰ κεφάλαια αὐτῆς ἤθελον ἐπικινδύ-
νως μειωθῇ.

Κατὰ τὴν δυσχερὴ ταύτην διὰ τὴν Προνομ.
ἑταιρίαν περίστασιν ἐπιτήδισι κερδοσκοποὶ ἀπε-
σώθησαν ἐν μέρει τὰς ζημίας αὐτῆς· οὗτοι κατὰ
τὰς παραμονὰς τῆς νέας ἐσοδείας προέβησαν εἰς
ἀγορὰς μέρους τοῦ περισσεύματος τοῦ λήγοντος ἔ-
τους, ὅπερ ἐνέγκλεισαν εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτῶν.
Τὸ ἀπόθεμα τοῦτο, ἐξαχθέν μετὰ τὴν λήξιν τοῦ

σταφιδικοῦ ἔτους, ἐπεδόκουν, ὡς εἶκε, τὴν
ἐσοδείαν τοῦ 1909, ἀνελοῦσαν εἰς 375 ἑκατ.
ἑνετ. λ., εἰς τὸν τρόπον ὥστε, μεθ' ὅλην τὴν ἐκ 255
ἑκατομ. ἀνωτέρω κατανάλωσιν, ἀπέμεινεν αὐθις
διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου ἰκανὸν ἀπόθεμα εἰς βάρος
τοῦ ἐπιδέοντος ἔτους.

Κατὰ τὸ τρέχον 1910 ἔτος, καίτοι ἡ ἐσοδεία
ἐνεκεν ἐλτάκτως δυσμενῶν περιστάσεων περιο-
ρίσθη εἰς 250 περίπου ἑκατομμύρια ἑνετικῶν
λιτρῶν, ἐν τούτοις, δεδωρημένη διὰ τοῦ ἀπο-
θέματος τοῦ 1909, μικρὰν ἐπέτρεψε βελτίωσιν
τιμῶν, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον καὶ ἡ κατα-
νάλωσις τῆς τελευταίας ἐσοδείας δὲν προσιω-
νίζεται ποσῶς ἐνθαρρυντικῇ ἀτυχῶς αὕτη μέχρι
τέλους Ὀκτωβρίου τ. ἔτους ὑπολείπεται κατὰ
10 1)2 περίπου ἑκατομμύρια ἑνετικῶν λιτρῶν
τῆς τοῦ ἀμέσως προηγουμένου ἔτους καὶ κατὰ
17 ἑκατομμύρια τοῦ πρὸ αὐτοῦ, εἰς τὸν τρόπον
ὥστε, μεθ' ὅλην τὴν εἰς εἶδος καταβολὴν ὀλο-
κλήρου τοῦ παρκαρκτητέου, λίαν ἀμφίβολον ἀ-
ποδίδει ἂν κατὰ τὸ τέλος τοῦ τρέχοντος στα-
φιδικοῦ ἔτους ἡ ἐσοδεία τοῦ 1910, καίτοι πε-
ριορισμένη, ὡς εἴρηται, θὰ ἐξικτηθῇ ἐξ ὀλο-
κλήρου.

Κατόπιν τῆς τοιαύτης πενταετοῦς πικρᾶς
πείρας, ἥτις ἠπειλήσε νὰ ἀπορροφήσῃ τὰ κε-
φάλαια αὐτῆς, ἡ Προνομιούχ· ἑταιρία, ἀποτυ-
χοῦσα μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειάς αὐτῆς καὶ
τὰς διαφημίσεις νὰ ἀναπτύξῃ τὴν κατανάλω-
σιν, ὑποληφθεῖσαν καὶ αὐτῆς τῆς πρὸ τῆς συμ-
βάσεως περιόδου, ἔγνω νὰ ἐπιδιώξῃ τὸ ἰσοζύ-
γιον μεταξὺ παραγωγῆς καὶ κατανάλωσως φυ-
σικώτερον, ἐν τῷ περιορισμῷ τῆς παραγωγῆς,
διὰ τῆς ἐπιδοθείσης πρὸς ἐκρίζωσιν. Ἡ πρὸς
τὴν Βουλὴν τῆς παρελθούσης Περιόδου ἐκθεσις
τῆς Κυβερνήσεως, ἡ συνεδέσασα τὴν ἀρχομέ-
νου τοῦ τρέχοντος ἔτους ὑποβληθεῖσαν σχετικὴν
περὶ ἐκρίζωσως Σύμβασιν, ἦν, ψηφισθεῖσα, ἐκύ-
ρωσεν ὁ Γ' ΧΟΔ' Νόμος τῆς 27ης Μαρτίου 1910,
ἀνομολογεῖ ἐπὶ τέλος ἀπεριφράστως, τῇ εἰση-
γῇ τῆς Προνομιούχου ἑταιρίας, ὅτι «ἡ ἐκρί-
σις ὑποδεικνύεται νῦν παρὰ πάντων σχεδὸν
»ὡς τὸ μόνον ριζικὸν μέτρον πρὸς διακανονι-
»σιν τοῦ σταφιδικοῦ ζητήματος.»

Συνομολογήσασα ἥδη δυνάμει τοῦ εἰρημένου
Νόμου καὶ τῆς συμβάσεως ἡ Προνομιούχος ἑται-
ρία δάνειον ἐκ δώδεκα περίπου ἑκατομμυρίων
δραχμῶν ἤρξατο δραστηρίως προβάλλουσα εἰς
τὴν ἐφορμὴν τοῦ μέτρου τῆς ἐκρίζωσως μετ'
ἐλπίδων, κατὰ τὴν προρρηθεῖσαν ἐκθεσιν τῆς
Κυβερνήσεως, ὅτι θὰ δυνήθῃ νὰ ἐπιτύχῃ δι' αὐ-
τῆς τὸν περιορισμὸν τῆς παραγωγῆς κατὰ εἰκοσι

περίπου εκατομμύρια ενετικών λιτρών ετήσιως, όπως, τήλφοιρέσει αὐτῶν, ἐπέλθῃ ἡ παραγωγὴ ἰσορροπία μεταξύ παραγωγῆς καὶ κατανάλωσης· ἡ τοιαύτη προσδοκία προφανῶς δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς ἀληθείας, ἂν ὑποθεθῇ, ὡς δὲν ἀμφισβallestαι, ὅτι ἡ ἐργασία τῆς ἐκρίζωσης διεξαχθῇ μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς.

Ὅπως δὲποτε μεγάλοι ὀφείλονται χάριτες εἰς τοὺς διοικοῦντας νῦν τὴν Προνομιούχον ἐταιρίαν διὰ τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν αὐτῶν, καὶ ἡν βαρεῖς ἀληθῶς ἀναλαμβάνει αὕτη ὑποχρέωσις, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς παραγωγῆς· ὁ τοιοῦτος περιορισμὸς ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔσται εὐεργετικὸς εἰς τὴν στασιδοπαρκαγωγὴν ἀμφύβουλον ὁμῶς κατὰ πόσον θὰ ἀποδῇ ἐπιφέλῃς καὶ εἰς τὴν Προνομιούχον ἐταιρίαν. Προφανῶς, ἐνεκα τῆς ὑπὸ τῆς ρηθείσης Ἐταιρίας, τὸ γε νῦν ἔχον, ἐξασφαλισέως ἀκούοντος ἱκανοποιητικοῦ διὰ τοὺς στασιδοκτῆμονας τιμῆματος, δραχ. 115—145 κατὰ χιλιόλιτρον στασιδοκάβρου, αἱ πρὸς ἐκρίζωσιν προσανεχθῆσόμενα στασιδοφυτεῖαι ἔσονται αἱ ἡττονος ἀποδόσεως· δὲν εἶναι δὲ ποσὸς ἀπύκτων μὴ τὴν ἐκ τῶν οὕτως ἐκρίζωθησόμενων στασιδῶνων ἐλαττώσιν τῆς παραγωγῆς ἀναπληρώσωσιν, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, τὰ ὁσημερὶα λαμβανόμενα προσφορώτερα μέτρα πρὸς ἀποσώδην τῶν νόσων τῶν ἀμπελῶν καὶ τῶν ἀντοτελεσμάτων τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν. Οὐχ ἥττον, ἐνισχυομένων τῶν τιμῶν ὁπωςδὲποτε ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς παραγωγῆς, θὰ ἐπιδιωχθῇ, ὡς εἰκὸς, μετὰ μείζονος ἐπιμελείας ἢτε πύκνωσις τῶν ἤδη ἐμπεφυτευμένων στασιδοφυτεῶν καὶ ἡ ἀνκνέωσις τῶν ἐξαντλουμένων κλημάτων, ἂν μήπου καὶ λαθρῆς τις ἐμφύτευσις.

Τὸ κέρδος, ὅπερ διὰ τῆς ἐκρίζωσης ἀπενδύεται ἡ Προνομιούχος ἐταιρία ἐκ τῆς εἰσληζόμενης κατὰ εἴκοσι εκατομμύρια ενετικῶν λιτρῶν ἐλαττώσεως τῆς παραγωγῆς τοῦ στασιδοκάβρου, δὲν δύναται νὰ ὑποθεθῇ ἀνώτερον τῶν 1.400.000 δραχμῶν ἐτησίως· λαμβανόμενης δ' ὑπὸ ὅψις τῆς διαφορᾶς μεταξύ τῆς κατωτέρως τιμῆς τοῦ ὑπ' αὐτῆς ὑποχρεωτικῶς ἐξαγοραζομένου προιόντος καὶ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἀπέναντι τοῦ ποσοῦ τούτου ἡ Προνομιούχος ἐταιρία θὰ ἐπιδοκῇ ἐτησίως, κατὰ τὴν Κυβερνητικὴν Σύμβολιν, εἰς τόκους καὶ χρεωλύσια τοῦ πρὸς ἐκρίζωσιν προωρισμένου δανείου διὰ δραχ. 1.132.590.36. πλὴν τούτων δὲ θὰ στερηθῇ ἐτησίως ἐπίσης καὶ δραχ. 140.000 ἐκ τοῦ ἴδραχμου φόρου τῆς ἐπὶ ἐλαττον παραγωγῆς τῶν εἰκοσάκισχιλίων χιλιόλιτρων. Συνεπὸς αἱ, ὡς εἴρηται, διατυπωθεῖσαι ἀμφισβόλαι

ἡμῶν περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ὀφελείας, ἣν ἡ Προνομιούχος ἐταιρία, καὶ ἐν ἐπιτυχίᾳ τῶν προσδοκῶν αὐτῆς, ἤθελε προσπορισθῇ, τὸ γε νῦν ἔχον, ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως δὲν δύναται νὰ κριθῶσιν ὑπερβολικαί.

Ὅπωςδὲποτε, διὰ τῶν θυσῶν, εἰς ἃς ὑποβάλλεται νῦν ἡ Προνομιούχος ἐταιρία ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἰσορροπίαν μεταξύ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κατανάλωσης, ἡ λήξις τῆς ἐπὶ εἰκοσάκτιον λαμβανομένης τὸν τύπον στασιδικῆς κρίσεως δὲν ἀπέχει πολὺ ἐφ' ᾧ καὶ ἀμέριστος ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη εἰς τοὺς σθέντας τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ τελευταίου τούτου μέτρου, καὶ διὰ τούτου τῶν θυσῶν ἀφιλοκερδῶς προβαλόντων εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ. Οἱ παρ' ἡμῶν στασιδοκτῆμονες, ὅψιςποτε ἡ Προνομιούχος ἐταιρία ἐκλείπει εἴτε διὰ τοῦ φυσικοῦ αὐτῆς θανάτου, εἴτε καὶ ὁιονδὲποτε τρόπον καὶ πρῶτον, καὶ συνεπὸς ἀπαλλαγῶσι τοῦ ἐφιάλτου τῆς παρακρατήσεως, θὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἀπὸ εἰκοσάκτιος ἐκλιπούσαν εὐεξίαν αὐτῶν· ἡ παραγωγὴ αὐτῶν ἀνάλογος ὁπωςδὲποτε πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς κατανάλωσης, βρυνόμενη διὰ τοῦ ἀπλοῦ ἐγγείου φόρου κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν, θὰ προσάγεται ἐφεξῆς εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἀγορὰς εἰς τιμὰς προσιτάς, πικροῦσας τὴν ἐλπίδα τῆς προιούσης, ὡς κατὰ τὸ παρελθόν, ἀναπτύξεως τῆς κατανάλωσης.

Δὲν ὑποθέτομεν ὅτι ὑπάρχει ἤδη τίς ὁ δυνάμενος νὰ ἀμφισβήτησῃ ὅτι, ἂν ἀμρότερη τὰ νῦν, λίαν ὀψέ, ἐφαρμοζόμενα μέτρα τοῦ τε περιορισμοῦ τῶν ἐμφυτεύσεων καὶ τῆς ἐκούσιος ἐκρίζωσης, τὰ ὑφ' ἡμῶν ἀπὸ τοῦ 1894 ὑποδειγνέμενα, ἐφηρμοζόντο ἔκτοτε ἢ καὶ βραδύτερον διὰ τῶν Κερκαλαίων τῆς Στασιδικῆς Τραπεζῆς, θὰ εἴχομεν ἀπὸ πολλοῦ ἀποκατεστημένον τὸ ἰσοζύγιον μεταξύ τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως τοῦ πολυμυροτέρου τῶν προιόντων ἡμῶν, τὸ ὅποτον τούτου ἀποτόμως διεσάλευσε πρὸ εἰκοσάκτιος ὁ ἀποκλεισμός τῆς Γαλλικῆς ἀγορᾶς, ἀνευ τῶν ἀτυχῶν συνεπειῶν, ἃς συνεώρευσεν τὰ παρὰ πάντα κανόνα λογικῆς ληφθέντα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀκατανόητου θεσμοῦ τῆς παρακρατήσεως, ἑκτροπα μέτρα : «Ὅπου δ' εἰσὶ πρόσδοι» ὡς διδάσκει ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. ΣΤ'. γ'. 4), «μὴ ποιεῖν ὅτι οὐδὲν οἱ δημαγωγοὶ ποιοῦσι· τὰ γὰρ περιόντα νεμενοῦσι, λαμβάνουσι δὲ ἅμα καὶ πάλιν δέονται αὐτῶν. Ὁ τετρημένος γὰρ ἔστι πῖθος ἡ τοιαύτη βοήθεια τοῖς ἀπύροις... Τεχναστὸν οὖν ὁδῶσι ἢ εὐπορία γένοιτο χρόνιος.»

Ἐργαρον κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1910.

ΜΙΧ. Γ. ΛΑΜΠΡΥΝΙΔΗΣ

ΝΥΚΤΕΣ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ

Ε'

27 'Οκτωβρίου

Βαρύτατος προκγγέλλεται χειμών! Τὰ βυρόμετρα, δι' ὃν καὶ μάντεις ἐτι ἀπέβησαν οἱ ἄνθρωποι, ἀντικαθίστῳσι οἱ χωρικοὶ διὰ τῶν παρατηρήσεων τῆς πείρας, αἵτινες σπανίως ἀποτυγχάνουσι. Τῶν πτηνῶν αἱ καθ' ὁμάδας πτήσεις καὶ τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, πρὸς ἃ φέρονται, θεωροῦνται ὡς ἐνδείξεις ἐπικειμένης ἀτμοσφαιρικῆς ἀλλαγῆς. Εἶδον ἀπόψε τοιαύτας πυκνοτάτας συνοδείας πτηνῶν. Ἐφύοντο ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν. Καθ' ὅσον προσήγγιζε τὸ πτελοφόρον σμήνος καθίστατο μεγαλύτερον, καὶ ὅτε διήλθεν ὑπερθεῖν μοὶ ἐφάνη νέφος ἐμφύχον καὶ λαλοῦν. Τὰ πτηνὰ ἐκρῶζον ἐνίοτε· αἱ πτέρυγές των ἐπλησσον ἐρρύθμως τὸ κενὸν τὸ δὲ πτηνολόγιον ἐκεῖνος ἐπειθάρχει θαυμασίως. Οὐδεὶς ὄρνις προέστρεχεν, οὐδεὶς ἐξερχε τῆς γραμμῆς. Τίς ἐδίδασκε τὴν ἀταξίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς τοὺς ὄρνεις τὴν ἀπράξιμον ἐκείνην τάξιν; Ἦσθη καὶ ἐθεώρουν τὴν ἐνέριον μετοικεσίαν. Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐξελεξεν ἡ Γραφή, ὅπως ἐλέγξῃ τὸν κενόσπουδον ἄνθρωπον καὶ ἐξάρῃ τὴν πρόνοιαν τοῦ Δημιουργοῦ μεριμνῶντος ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου. Οὔτε σπείρουσιν οὔτε θερίζουσι τὰ πτηνὰ. Δὲν νήθουσιν οὔτε ὑφάνουσιν. Ὁ οὐράνιος πατὴρ τρέφει στογάζει καὶ ἐνδύει αὐτὰ τὰ ἄνευ στέγης ἐδράζης καὶ ἄνευ ἀποθήκης καρπῶν. Ὁ σύνθετος Ἰεχωὺδ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὁ ἀμείλικτος τιμωρὸς καὶ ἐκδικητὴς, προσκαλεῖ ἐν κεραυνοβολῶ φωνῇ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐργάζεται: «ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου σου φαγεῖ τὸν ἄρτον σου». Ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος διδάσκεται, ὅτι πρέπει νὰ μεριμνήσῃ περὶ ἐκυτοῦ, ἡ δὲ ἐργασία παρίσταται ὡς ὁ στήμων, περὶ ὃν, ἐν πόνοις πάντοτε, θὰ ὑφανθῇ ὁ βίος τοῦ ταλαιπώρου θνητοῦ. Ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ, τῇ πλήρει γλυκύτητος καὶ συγγνώμης, ὅπου ἀνὰ πάσαν στιγμήν καὶ γραμμὴν ἀκτινοβολεῖ ἡ συμπάσης ἐπιείκεια τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου, ὅπου ἐκάστη λέξις εἶναι καὶ

σταγὼν παρηγορίας ἀνκουρίζουσα τὸ ἄγθος καὶ τὴν ἀπελπισίαν τῆς βασανιζομένης ἀνθρωπότητος, ἐκεῖ ἐλέγχεται ἀλληγορικῶς ὁ θνητὸς ἐὰν τυρβάξῃ περὶ τὰ ἐγκόσμια καὶ τὴν τροφήν καὶ τρυφήν ἀνάγει εἰς κεφαλαιῶδες ζήτημα τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς βίου.

Ὁ τυρβάξων περὶ πολλὰ ἄνθρωπος παρκαπέμπεται εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅπως διδάχῃ ἐκ τοῦ παρκαδείγματος των. Ἐσυλλογιζόμεν, ἐὰν ὁ σοφιστὴς, σοφιστικῶς καὶ κηκοπίστως προσκολλώμενος εἰς τὸ γράμμα τῆς Γραφῆς, πονηρῶς δὲ στρεβλῶν καὶ παρατρέχων τὴν ἐννοίαν δὲν δύναται ν' ἀνεύρῃ ἀντίθεσιν τινα μεταξὺ τῶν χωρίων βιβλίων ἐξ Ἰσοῦ θεοπνεύστων θεωρουμένων. Διπλοῦς πυροβολισμὸς, ἀπωτέρω ἐμοῦ βροντήσας, διέκοψε τὰς σκέψεις μου. Ἐστράφην ἐκπληκτος. Λεπτότατα πτίλα ἐφάνησαν λικνιζόμενα ἐλαφρῶς εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν. Τῶν πετεινῶν ὁ πυκνὸς ὄγκος ἐπτοημένος κατετμήθη εἰς ἄνισα τμήματα, καὶ ἀβούλως ἐφέρετο τῇδε κἀκεῖσε ἀτάκτως. Ὁ ἄνθρωπος εἶχεν ἐξκλοντίσει τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀταξίαν κατὰ τῶν εὐτάκτων καὶ ἀβλαβῶν ἐκείνων πτηνῶν. Εἰς τὸν διπλοῦν πυροβολισμόν τοῦ ἐναδρεύοντος κυνηγοῦ νεκρὰ κατέπεσαν πέντε ἢ ἐξ πτηνῶν... Ἠγέρθη ἀπὸ τῆς ἐνδράς τοῦ ὁ ἄνθρωπος, κατώπτευσεν τὴν περὶ γῆν, ἀνεῦρε τὰ θύματα καὶ ἐνέκλεισεν αὐτὰ εἰς τὸν κυνηγετικὸν σάκκον, ἐν ᾧ μειδιῶμα ὑπερηφανεῖας διέστελλε τὰ χεῖλη του. Καὶ τὸ ὅπλον ἀνεκρήσας ἀπὸ τῶν ὤμων του ἐστράπη ἡσύχως τὴν πρὸς τὸ χωρίον ἄγουσαν. Τὸν ἐθεώρησα ἀπερχόμενον. Ἐὰν ἡρώτων αὐτὸν διατί ἐφόνευσεν, ἡδύνατο νὰ μοὶ ἀπαντήσῃ, ὅτι ἐγένετο ἀπλῶς τὸ ὄργανον τῆς θείας βουλήσεως, ὑποταξάσης τὰ πάντα εἰς τὴν θέλησιν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Διὰ τί ἀλιεῖς ὁ ἀλιεὺς; Διὰ τί σφάζει ὁ κτηνοτρόφος; Τὸ αἷμα καὶ ἡ καταστροφή δημιουργοῦσι καὶ παρκατείνουσι τὴν συντήρησιν! Ἐὰν εἶχον γλῶσσαν αἱ τίγρεις καὶ οἱ λέοντες τῶν ἐρήμων, οἱ βόες καὶ οἱ κροταλῖαι τῶν δασῶν, οἱ κρχαρίαι τῶν θαλασσῶν, οἱ κροκόδειλοι

τῶν ποταμῶν, οἱ κόνδορες καὶ οἱ ἀετοὶ τῶν νεφῶν ἤθελον ἀποστομῶσαι τὸν ὑπὸ τοὺς ὄνυχας τῶν σπαίροντα ἀνθρώπων, ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ ζητήσῃ δίκαιον καὶ λογικὴν τῆς βίης τοῦ ἰσχυροτέρου. Ὁ ἀνθρώπινος ἐγωϊσμὸς ὀργᾷ εἰς δικαιοσύνην παντὸς ὅ,τι προέρχεται ἐξ αὐτοῦ καὶ ὑπηρετεῖ τὰς ἀρετὰς του· ἡ λεπτότης δὲ μὴ τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος δὲν δύναται πάντοτε καὶ τὰ πάντα νὰ δικαιολογῇ... Καταφεύγει τότε εἰς τὴν σοφιστικὴν... Ἐχώρησα πρὸς τὸν δρόμον μου· γειτονικὸς θάμνος ἐσεῖσθῃ ἡρέμα καὶ περὺγισμα ἀσθενὲς ἤχησε πλησίον μου. Παρὰ τὴν ρίζαν θάμνισκου τινός, μετὰ τὴν πέφυκα συντετριμμένην, κατέκειτο πληγῶθεν πτηνόν... Κύπτω καὶ τὸ λαμβάνω εἰς τὰς χεῖρας· ὠπεύω τὸ πτελόμενόν του, ἐπιδένω, ὡς ἡδυνάμην κάλλιόν, τὸ συντριβὴν τῆς πτέρυγος ὅσῳ καὶ προσπαθῶ νὰ τὸ ἀνκουρίσω. Ἐτρεψε τὸ τελαχίπωρον! Ἐπάλλετο ἡ καρδίκα του, καὶ ἔσως ἢ θεὰ τοῦ ἐγθροῦ, ὅστις τὸ ἔλαβεν εἰς χεῖρας, ἀπεδίωξεν ἐντελῶς τὸ αἶσθημα τοῦ πόνου, ὅστις τὸ ἐδοκάζειν. Ἐὰν ἰαθῇ, εἰς τί ἐφεξῆς δύναται νὰ ἐλπίζῃ; Ἐσπερήμενον πάσης ἐλευθερίας θὰ ἐγκλεισθῇ ἐντὸς κλωσῆς καὶ ἂν δὲν σπικραχθῇ ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τῆς γαλῆς ἂν δὲν χρησιμεύσῃ ὡς παιδιὰ θανατηφόρος διὰ τὰ παιδιὰ, θὰ ἀποθάνῃ δοῦλον... Ζητήσατε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τὴν αἰτίαν καὶ τὴν λογικὴν τοιαύτης αὐθαρεσίας!..

Παρκυπλήσιον σκεπτόμενος, ὑπερέβην τὸ παρὰ τὸ χωρίδιον βουνόν καὶ βυθίζων γοργῶς ἐφθασα εἰς ὠρεῖον λειμῶνα, ἐκεῖθεν τοῦ ὁποῦ ἐξεστεινέτο ὑπὸ ἀγρίης βλαστήσεως καλυπτομένη μακροτάτη καὶ βαθεὶα φάραγξ. Ὁ ἥλιος ἐπλησίαζε νὰ δύσῃ. Τοῦ λαμπροῦ ἄστρου ὁ δίσκος ἀπεκρύπτετο τότε ὑπὸ στρώμα νεφῶν παχυρῶν, ἀλλ' αἱ ἀκτίνες του, ὑπεκφεύγουσαι ἀγέρῳχος, ὠλισθαίνον τῇ δεξιᾷ αὐγάζουσιν τῆς δύσεως τὸν ἀπώτατον ὀρίζοντα. Ἐθεώρουν τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς σκηνογραφίας ἐκείνης. Ἐνδέχεται οἱ ἀνθρώποι νὰ μὴ ἀντιλαμβάνονται εὐθὺς καὶ νὰ μὴ ἐνθουσιῶσιν ἡμέσως εἰς τῆς φύσεως τὸ ἀνυπερβλητὸν κάλλος. Προκλέσατε ὅμως καὶ τοῦ πεζοτέρου ἀνθρώπου τὴν προσοχὴν εἰς τὸ θεῖον ὠρεῖον ἀνατολῆς ἡλίου ἢ δύσεως μεγαλοπρεπὺς. Θὰ ἴδῃτε τότε τὸν ἄετον ἐκεῖνον, τὸν οὐδέποτε καταπληγέντα πρὸ τοιοῦτου φαινομένου, κύπτοντα ὑπὸ τὸ αἶσθημα σιωπηλοῦ θαυμασμοῦ, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς του ἀπλήστως ἐντυφλώντας εἰς τὴν ἐξαισίαν σκηνογραφίαν. Ἐὰν δὲν εἴχε τὴν πρωτοβουλίαν, ἂν μόνος δὲν συνέπεσε νὰ ἀντιληφθῇ τῆς φυσικῆς ἐκείνης καλλοσύνης καὶ μεγαλειότητος, τὴν κατενόησεν ἅμα ὑποδειχθεῖσαν, τὴν ἡσθάνθη καὶ τὴν ἐξετίμησεν ἅμα ἐρημνευθεῖσαν εἰς τὸν ἄφω-

τιστον αὐτοῦ νοῦν. Τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ εἶναι ἐμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Καθεύδει ἐνίοτε ἐν ἡμῖν ἀρχεὶ ὅμως ἡ πρώτη διάσεισις, ὅπως ἀρπυνοῖται. Κυριεύει τότε παθῶν ἡμῶν τῶν αἰσθημάτων. Καὶ ἡ ἀφρονὸς ἔκστασις μας εἶναι πολὺτιμος εἰσφορά, ἣν ἡ εὐγνωμονοῦσα ψυχὴ μας ἀποτίνει εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς κάλλος τῆς φύσεως καὶ τὸν πάνσοφον δημιουργόν της.

Ἀνθρώπου φωνὴ μετ' ἀπέσπασεν ἀπὸ τοὺς ρευσματικούς τῆς ὥρας ἐκείνης. Ἦτο μυλωθρὸς τις, ὅστις ὑπὸ λαδίαν με ξένον ἀποπλανηθέντα καὶ ἀγνοῦντα τὴν ὁδόν, προσῆλθε προσφέρον μοι τὴν φιλοξενίαν του εἰς τὸν μικρὸν ἀπωτέρω κείμενον ὑδρομύλον του. Ἐβαδίσκαμεν ὁμοῦ.

Ἐν τῇ ἀπεριρίττῳ γλώσσῃ του, ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ τῶν λόγων του καὶ τῇ ἀπλότῃ τῶν συλλογισμῶν αὐτοῦ, οὕτω φυσικῶς οὕτω ἀφελῶς καὶ ἀδιάστως δικτυοπορευμένων μετ' ἡσυχον καὶ ἀπροσποίητον γλώσσῃ καὶ λογικῇ, πόσον σφωτέρως, πόσον εὐκρινέστερος καὶ εὐθύτερος μοῦ ἐφάνη ὁ ἀκαθῆς ἐκεῖνος ἀγρότης, ὁ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ μύλου τοῦ σπουδαίου μόνον, ἀπὸ τὸν σφωτέρον θαμνὸν τῶν βιβλιοθηκῶν, ἀπὸ τὸν ἀκατακρηνητότερον ἔρουντῆν τῶν βιβλίων καὶ τῶν πολυωνύμων συστημάτων τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης! Πιθανῶς μάλιστα ὁ ἀγραμμάτος ἐκεῖνος μυλωθρὸς, μετὰ τὸν ὀρθόν καὶ ἀμείνων χωρικὸν νοῦν του, νὰ ἦτο πολὺ χρησιμώτερος ἀπὸ πολλοὺς πανσόφους, σοφοὺς καὶ φιλοσόφους τῶν Πανεπιστημίων καὶ τῶν Κοινοβουλίων!

Θίρυξ ὕδατος κρημνιζομένου προσέδραμε τὴν ἀκοήν μου. Εἶδον μετὰ μικρὸν ὕψος στεφάνην, σκορπίζομένην εἰς μυριάδας σταγόνων, καὶ ἡκούσθαι εὐκρινῶς βρεχασκὴν τὴν πέτρην τοῦ μύλου ὑπὸ τὴν ὀρυμνίαν καὶ τὴν δουλείαν τοῦ ὕδατος. Ὁ ὑδρομύλος ἦτο ἐκτισμένος εἰς τὸν μυχόν τῆς φαράγγος, εἰς ἣν ἐξεβάλλεν ὁ ἀπὸ εἰκοσάδους ποδῶν κρημνιζόμενος ὀρχῆς. Ἐλάται καὶ δρῦες καλύπτουσι τὰ βάθη καὶ τὰς παρειὰς τῆς φαράγγος αὐτῆς. Πυκνοὶ ἀνέρπουσιν οἱ κισσοί, ζωνύοντες τῶν δένδρων τοὺς κορμούς, καὶ διὰ χλαίνας περσίνης καὶ ἀειθαλοῦς ἐνδύοντες τοὺς ἀχρεῖστους καὶ κηπινομένους ἐξωτερικοὺς τοίχους τοῦ ὑδρομύλου. Τὴν ὥρην ἐκείνην λυθέντα τὰ νέφη, ἄρῃαν ἐλευθέρην τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ λαμπροῦ ἄστρου. Εἰς μυριάδας μακρυγῶν κατέπεσε τότε ἡ ἀπὸ τοῦ τροχοῦ ὀλισθαίνουσα στεφάνη τοῦ ὕδατος τοῦ μύλου. Φῶς ἥπιον ἔλουσε τὰς ὑψηλότερας τῶν δένδρων κορυφάς, καὶ ἐμπληκτα τὰ ὑπὸ τοὺς κλάδους τῶν ἀνελκυσθέντων τὴν νυκτερινὴν κλίαν των πτηνὰ ἤρξαντο μαλωδοῦντα. Πρὸ τῆς ἐπιβλητικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τοῦ κάλλους τοῦ τοπικοῦ καὶ

τῆς ὥρας, ἄφρονος ἐγὼ ὑπέλαβον ὅτι διέτριβον εἰς ὄχριν μαγικὴν, ὅπου ἔαο γλυκὺ ἐπιπνέει καὶ κρατεῖ διαρκῶς. Φύσις ! δύναμις, θεότης, μ' ὅ,τι δῆποτε ὄνομα καὶ ἂν σέ καλεσθῇ τις, εἴσαι ὁμοῦ εἶσαι εὐεργέτης, εἴσαι μυστήριον καὶ κάλλος, ἐξαισίον ἀνυπέροχον καὶ ἀνεξήγητον, ἀλλ' αἰσθητὸν θέλητρον ἐγκλείουσιν. Ἡ ὠραιότης σου εἶνε γήνη· καὶ ἐν τούτοις θεωρῶν σε ὁ ἄνθρωπος αἶρεται ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ρευδάζει κίβλους ἀγνώστους, Ἡ σιωπὴ ἐρμηνεύει τὸν ὁμιλησμένον μὲς θεωρούντων τῆς φύσεως τὰ θαυμαστά· ἡ ἐκστασίς μὲς τὸ βαθὺ αἶσθημα τὸ πληρώσαν τὰς καρδίαις μὲς. Εὐρίσκομεν λόγους, ἵνα παρκαλεσώμεν ἢ νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν θεόν καὶ ἐν τούτοις μένομεν ἄνυδοι εἰς τὴν θέαν κτισμάτων, ἅτινα ἤγειρε καὶ συντηρεῖ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ. Εὐλαβούμεθα νὰ ἀποταχθῶμεν ὑμειῶς πρὸς μονάρχην ἰσχυρόν, ὅστις μετ' ὀλίγον θὰ εἴναι τὸ παύριον καὶ τὸ ἔδραμα τῶν σκωλήκων τῆς γῆς καὶ ἐν τούτοις ἀπευθυνόμεθα ἐλευθερίως πρὸς τὸν ὑπέρτατον Θεόν, οὕτως τὴν μορφήν οὐδὲ τὰ τελειότερα τῶν θεῶν πλασμάτων τοιμῶσι νὰ ἀτενίσωσι. Δὲν εἴμεθα ἀνγκιστρωμένοι λοιπόν; Τί μᾶλλον μέγα καὶ ἄπειρον, τί μᾶλλον ἄριστον καὶ ἰσχυρόν τοῦ Θεοῦ; Δικτὶ, κίρουμενα ἄχρις αὐτοῦ, δὲν φρίσσομεν καὶ δὲν ἐξιστάμεθα ἐμβρόντητοι εἰς τὴν προσπέλασιν ἡμῶν πρὸς τὴν πηγὴν τοῦ ἀπείρου, τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης; Διὰ τί ποτούμεθα πλειότερον ἐνώπιον φρούδου γήινου μεγαλείου, ἐνώπιον πομπώδους γήινης σκηνῆς, ἐφημέρου καὶ μηδαιμνῆς, ἢ ἐνώπιον τοῦ ἀνάρχου καὶ τοῦ ἀτελευτήτου, ὅπερ εἶναι ὁ Θεός, ὁ ἀληθής, ὁ παντοδύναμος καὶ αἰώνιος; Μήπως διότι βλέπομεν, διότι αἰσθανόμεθα διότι ἀντικαυανόμεθα καὶ περυστάμεθα εἰς βυσίλεα τῆς γῆς, ἐν ᾧ ἀράτος εἶναι καὶ ἀσύλληπτος ὁ μέγας Δημιουργός;

Τῶν ἀνθρώπων ἡ αὐθάδης ἐρευνα καὶ τὸ προπετὲς πόρισμα ἀνάγει παρὰ πολλοῖς τὴν φύσιν εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ Θεοῦ τοῦ δικαχυμένου πανταχοῦ εἰς τὴν φύσιν. Τίς θὰ ἤγειρε οὕτω θρασὺ τὸ βλέμμα καὶ τὸ πνεῦμα, ὥστε πεποιθότως νὰ ἐξαγγείλῃ καὶ βεβήμως νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἀπρόσβλητον καὶ ἐμπέδω· ἀληθὲς τοῦ τοιούτου ἰσχυρισμοῦ του; Ἐὰν ὅμως ἡ φύσις δὲν εἴναι θεός, ἐὰν ἡ ἀδικήσιμητος ὕλη δὲν δύναται νὰ ἀρθῇ εἰς νοῦν δικαιοσύνην καὶ εἰς πνεῦμα ἀθάνατον καὶ δίκαιον, σοφόν καὶ ἀγαθόν, μετὰ προνοίας καὶ νοῦ συντηρητικόν τοῦ παντός, εἶναι ὅμως ἡ φύσις δύναμις, πρὸς ἣν, ἀπὸ γήινης ἀπόψεως, ὁ γήινος ἄνθρωπος ὀφείλει τὴν λατρείαν αὐτοῦ καὶ τὸν βελὺν καὶ εὐλαβὴν ὁμιλησμένον του. Καὶ ἐὰν ἡ ἐκφρασις τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ θνητοῦ ἐπέπρωτο καὶ πέπρωται νὰ

ἐκδηλωθῇ εἰς ἐν καὶ μόνον φθαρτὸν ἀντικείμενον καὶ στοιχεῖον, πρὸς σέ, φύσις σοφὴ ἐν τῇ ὕλῃ καὶ ἐν τῇ διατάξει, πρὸς σέ θὰ στρέψῃ τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν σκέψιν αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος, εὐγνώμων δι' ὅ,τι ἔπραξας, καὶ ἀσυναισθητῶς ἔτι, καὶ δι' ὅ,τι πράττεις ὑπὲρ αὐτοῦ.

Μὲς τρέφεις καὶ μὲς πυτίζεις. Μὲς ἐνδύεις καὶ μὲς τέρπεις. Μὲς ἐκίνας καὶ μὲς διδάσκεις. Καὶ ὅταν ἡ ζωὴ μὲς κλίνη εἰς τοῦ πόνου τὴν ἀναπαυταμένην τρίβον καὶ ἀχθῇ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ γήρατος «τῆς φθίσεως» αὐτῆς «τοῦ ἐμψύχου τῆς ὑπὸ χρόνου γιγνομένης» μὲς θανατώνεις ἐγκαίρως καὶ εὐσπλαγχνῶς, σώζουσα ἡμᾶς ἀπὸ τῆς περικιτέρω βρασάνου τὸ ἀφόρητον ἄγχος, φύσις ἐλεήμων καὶ προνοοῦσα, σοφὴ καὶ φιλόανθρωπος.

Ὁ θεωρῶν τὴν δημιουργίαν σου καὶ μελετῶν τὰ μυστήριά σου κατακνῆσθαι, καὶ ἀπὸ τῆς θέας σου μόνης καὶ τῆς σοφῆς ἐπιπνεύσεως ἀρμονίας καὶ τάξεως, νὰ λατρεύῃ καὶ νὰ ὑμνῇ τὸν ἀθάνατον δημιουργὸν καὶ συντηρητὴν, τὸν σκορπισκναι κάλλος καὶ σοφίαν εἰς τὸ ἔργον του. Καὶ ἄρ' οὐ τόσον θαυμάσιον εἶδος εἰς ἡμᾶς τὰ δῶρά σου ἐν τῇ ζωῇ, ἐπεφύλαξας ἐν τέλει καὶ τὸ ἄριστον: τὸν λυτρωτὴν ὁλόντων. Τὸ στήθος σου αὐτὸ, ὅπουθεν ἠντλήσαμεν τὸ γάλα τῆς ζωῆς ἀνοίγεις πάλιν συμπαθὲς καὶ φιλόξενον ὅταν πόρρω εἰς τὸ ἀγνώστον καὶ τοῦ ἀγνώστου τὸ μυστήριον, ἐκφύγῃ τῆς ζωῆς μὲς ἡ πνοή. Μὴ ἔχουσά τι πλεον νὰ μὲς δώσῃ, μὲς ἔδωκας τὸ μνημα... Ἀνέωξας τοὺς φίλους κόλπους σου, καὶ μήτηρ εὐσπλαγχνῶς καὶ ἀγαθῆς, μὲς δεχέσθαι καὶ πάλιν φιλοστόργως τεκνὰ προσφιλέστατα, προσκαίρως ἀπομικρυνθέντα ἀπὸ σοῦ, καὶ ἤδη ἐπιστρέφοντα, ἵνα διαρκῶς καὶ ἀνωδύνως ἀναπαυθῶμεν πλεον εἰς τῆς καλῆς μητρὸς μὲς τὴν ἀγαπητὴν καὶ ἡσυχὸν ἀγκάλην...

Ὁ ἦχος τοῦ καταφερομένου ὕδατος ἠκούετο πάντοτε ἀλλ' ἤδη ἐσίγησαν τὰ πτηνὰ καὶ κάτωθεν τοῦ ὀρίζοντος ἐκούθη ὁ ἀκτινοβόλος ὀφθαλμός τῆς χρυσῆς ἡμέρας. Ζωγραφικὸν τότε ἀνεπτύχθη σκηνογράφημα. Πόρρω, εἰς τῆς δύσεως τὰ κράσπεδα, γλυκίως ἄνους ἔλαμπεν ἀνταύγεια δικυγῆς καὶ ὑπόχρυσος. Τὰς ἀφαστώσας κορυφοσειράς τῶν βουνῶν περιέβαλλε χρῶμα λυχνῶν διαφνέας. Αἱ ὀξύτεραι αὐτῶν προβολαὶ μὲ ἀνωμαλίαν ἀρμονικῶς ἀντείνοντο πρὸς τὸν οὐράνιον θόλον, γαλκνὰ οἶοναι ἀκρωτήρια μηχανωμένα μὲ εὐρυθμὸν ἀρρυθμικὰ εἰς τὴν χρυσὴν ἐκείνην καὶ ἡσυχὸν θάλασσαν τῆς φωτεινῆς δικυγείας. Ἐγγύτερον ἐκιννίζετο φωταύγεια ὑπόγλυκος ἐκτεινομένη γαλκνικῶς εἰς τὴν μακροκρυσμένην ἀπύστασιν τῆς πεδιάδος καὶ διὰ τοῦ ἀσθενεστεροῦ τόνου τοῦ χρωματισμοῦ τῆς ἐξαι-

ρουσα τὸν ἐντονώτερον χρωματισμὸν τῶν βουνῶν ἔτινα πάλιν, βεβηπτισμένα εἰς τὴν βαθυτέραν κυανὴν ἀτμόσφαιράν των, ἀντετίθεντο καὶ ταῦτα πρὸς τὰς διαχυρῶς ἐκτάσεις τῆς δύσεως. Βραδέως ἤδη πορφυροῦται ἡ μεσημβρία. Εἰς τὴν ἄσπιλον ἐκείνην παρθενικὴν τοῦ ὀρίζοντος, τὴν ἀναπτυσσομένην μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ, ἀνάγεται τῶρα τὸ σεμνὸν χρῶμα τῆς αἰδοῦς, ἐρυθρὸν εἰς τῆς φύσεως τὰς παρειάς, καὶ ἐνθα ὁ λαμπρὸς ἥλιος, ὁ ἄρτι ἀφηνισθεὶς εἰς κόσμους καὶ εἰς ὀρίζοντας ἄλλους, ἀποθέτει φλογερὸν ἄλλ' ἄμωμον φίλημα ὡς «χαῖρε» περιπαθὲς, ὅπερ ὁ εὐαίσθητος καὶ τρυφερὸς λατρευτὴς, ὁ ζωνθοκόμης καὶ φωτεινός, ἀπευθύνει εἰς τῆς γῆς τὴν ὠριότητα εἰς τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ χωρισμοῦ... τοῦ χωρισμοῦ, οὗτινος τὴν σκληρότητα θὰ προκλῇ αὖριον τοῦ φωτεινοῦ ἀνγκτος ἡ ἐπιτολὴ καὶ ἡ ἀδρότης τῆς ἀκτίνος του ἥτις θὰ φωτίσῃ καὶ πάλιν τὴν περίλυπον φίλην.

Ἡ νύξ ἐχαλάρωσε μετὰ μικρὸν τὰς πτυχὰς τοῦ μελανοῦ αὐτῆς πέπλου καὶ, χωροῦσα σιωπηλῶς καὶ βραδέως, ἐξεστεινεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς σκιοθείσῃ φύσεως. Ἐθλίψα φίλιως τὴν τυλώδη ἄλλὰ τιμίαν χεῖρα τοῦ μυλωθροῦ ἀποχαριετίζων αὐτόν. Εἰς τὸ ἄγνωστον ἄλλ' ἀδιάλειπτον πληθος τὸ πυκνούμενον καὶ μειούμενον ἀδικλείπτως εἰς τὴν παλίοιοιαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς κοινωίας, εἶναι εὐτύχημα νὰ δύναιται τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ χεὶρ ἦν θλίβει ἐγκαρδίως, εἶναι χεὶρ τιμία, συνειδήσεως καὶ προκρίσεως ἄγνης ἐπιτελοῦσα τὰς ἀφιλοκερδαῖς ὑπαγορεύσεις. Οἱ τύλοι ἐκεῖνοι τῆς ἀπεριποιήτου χειρὸς τοῦ μυλωθροῦ πόσον ἦσαν εὐγενέστεροι ἀπὸ πολλὰς ἄλλας περιποιημένας χεῖρας καὶ πόσον προτιμώτεροι καὶ σεβιστότεροι ἀπὸ πλουσίας καὶ ἀδράς χειρίδας κλυπτούσας μυρέντας δακτύλους κηλιδωθέντας εἰς ρύπους καὶ ἐργασθέντας ἀδικίας αἰτινας διότι δὲν ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τοῦ νόμου δὲν ὑπῆρξαν διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον κκαταδικαστέαι καὶ ἐπονειδισταί. Ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ τῆς νυκτός ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἀστέρων διήλθον τὴν σύνδεστρον παρὰ γῆ. Ὅτε ἔφθασα εἰς τὸ τέμας τοῦ δρόμου, ὅπουθεν ἤρχιζεν ἡ κλίσις, ἐστράφην θεωρῶν πρὸς τὸ βάθος. Ἀσθενῶς ἐφθάνεν ἔτι ἄχρις ἐμοῦ ὁ συγχευόμενος θόρυβος τοῦ ὕδρομύλου. Κάτω ἐπάφλαζε τὸ ρυάκιον καὶ διὰ μέσου τοῦ σκάτους, ὅπερ εἶχεν ἤδη ἐπικαθίσει ἐπὶ τῆς φύσεως, εἶδον τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς λυχνίος τοῦ μύλου. Ἐστράφην πρὸς τὰ ἄνω. Ὁ δημιουργὸς εἶχεν ἤδη σκορπίσει ἐπὶ τοῦ στερεώματος τὰς μυριάδας τῶν ἀστέρων. Ὅποια μεγαλειότης! Ὅποιοι κόσμοι, ὅποια μυστήρια, ἔτινα ὁ νῆπιος ἀνθρώπος καὶ ἡ μωρὰ αἴσῃς του ἄξιον νὰ κρίνῃ καὶ συνεχῶς νὰ ἐπικρίνῃ. Καὶ τί βλέπομεν ἐμ-

βλέποντες τὰς νύκτας εἰς τὸ ἀστροφῶτον ἄπειρον καὶ πλανῶντες τὰ βλέμματα ἡμῶν εἰς τοὺς κόσμους τοῦ Γαλαξίου, εἰς τὰς μεμονωμένας μονάδας τῶν ἀστέρων καὶ τὰ πυκνότερα ἀθροίσματα, εἰς τὸν διαδυκτικῶς ἐπιφαινόμενον ἀστερισμὸν τὴν λάμπουσιν πληθύν; Ὅποια ἀπόρητα καὶ ὑπερφῶτα φωτεινὰ μεγαλεῖα εἰς τὸν μυστηριώδῃς σελιγγίζοντα δρόμον των, σκοτεινὰ ὅμως δι' ἡμᾶς, κρυπτόνται ἀπὸ τὸν ἄσπιλον καὶ ἐνοπλον ὀφθαλμὸν μας, ἀφ' ἧς δὲ ἀπὸ τῆς μικροσκοπικῆς καὶ λησμοιημένης γῆς μας κυλίουται εἰς τὸ ἄπειρον, ἐκθαμβωτικῶς ἀπαστρέφοντα μὲ ἀρμονίαν ἐκπληκτικὴν καὶ μετὰ τάχος, ὅπερ ἀπολύτως δὲν δύναιται νὰ νοήσῃ καὶ νὰ ὑπολογίσῃ ὁ ἱλιγγιῶν νοῦς μας! Ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν ἀσημύτητα ἡμῶν ἀπέναντι τῶν ἄλλων θὰ αἰσθανθῶμεν τραυματίζουμένην θανασίμως καὶ ταπεινουμένην τὴν ἀνύστην καὶ ἀνίατον ἡμῶν γενικὴν καὶ ἀτομικὴν μεγαλυχίαν. Καὶ ἐὰν παρθεσωμεν τὴν εὐτέλειαν τῆς γῆς καὶ τὴν πενιχρότητα τῆς ἐμφανίσεώς της πρὸς τὸ ἐκπληκτικὸν μεγαλεῖον τῶν ἄλλων οὐρανίων κόσμων, θὰ αἰσθανθῶμεν αὐτοπεριφρόνησιν, τοιαύτης παρέργου θέσεως ἡμεῖς καὶ νηπιῶδοις ἀντιλήψεως, οὔτε μύμηκας κ' ἐν, οὔτε ὑποστιγμὴ ἀφηνεῖς καὶ ἄνευ ἐννοίας ἡ σημάσις εἰς τὸ ἀχνεῖς τῶν οὐρανῶν, ὅπου ἀνεξίτηλα, ὑπὸ τῆς θείας χειρὸς ἐγράφθησαν τῆς ὅλης δημιουργίας τὰ θαυμάσια. Τί εἶναι ἡ γῆ μας ἀπέναντι τῶν ἄλλων κόσμων! Καὶ τί ἡμεῖς, ἐφ' ἡμέροι καὶ ἀσθενεῖς κάτοικοι τοιαύτης ἀπρηκτῆρητος καὶ ἀσῆμου σφαίρας, ἐπουσιώδους ἐντελῶς εἰς τὸ φωτεινὸν αὐτὸ καὶ τεράστιον ψηφιδευτόν, ὅπερ μὲ ἐκλαμπρὸν μεγαλειότητα ἀναπτύσσεται ἐκάστην νύκτα ἐκπαγλὸν καὶ μυστηριώδες εἰς τὸ διάστημα στερεώμας, τὸ προσίτον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας!

Ἔτεινα τὸ οὖς. Πνεῦμα ἄερος, πνεῦσιν ἀποτόμως διὰ τοῦ στενοῦ πόρου, ἀπετέλεσε φωνὴν εἰς ἤχους ἀνεξήγητους καὶ μυστικούς ἐκπνεύσασαν μετ' ὀλίγον. Φθόγγοι ἐναρῆροι ἐφάνησαν οἰονεῖ οἱ συριγμοὶ ἐκεῖνοι τοῦ δικαίως ἐπελθόντος πνεύματος. Θρῆνο; ἦτο ψυχῶν κλυτουσῶν ὑπὸ κατάραν ἄλυτον; Ἦσαν στενγχοὶ ἐξορμήσαντες ἀπὸ ἄψυχας ἢ ἐμψυχὰς στέρας ἐποδωρῶμενα, διὰ τῆς γλώσσης τῶν οἰκωγῶν, τὰς κακίας τῶν ζώντων ἀνθρώπων καὶ τοῦ κόσμου τὰς δυστυχίας;... Εἰς τὴν ὥραν ἐκείνην, ὅτε πᾶν τὸ πέριξ ἐμοῦ ὄρατόν καὶ ἐκτυλισσόμενον συνετέλει εἰς τῶν ἀντιλήψεων τὴν παρτίσθησιν, μοι ἐφάνη ὅτι συναντηθέντα εἰς τὸν αἰθέρα τὰ φανταστικὰ ἐκεῖνα πνεύματα τοῦ δάσους, τοῦ ἀέρος καὶ τῶν πηγῶν διελέγοντο ἀοράτως εἰς τὴν μυστηριώδη γλώσσαν αὐτῶν.

Θεωρῶν καὶ ἐνωτιζόμενος, μελετῶν καὶ θαν-

μάζων, ἀνελογιζόμεν πάντοτε πόσον εἶνε θαυρὸν καὶ σφύρον τὸ βιβλίον τῆς φύσεως, ὅταν μάθῃ τις καὶ ὅταν δύναται νὰ ἀναγινώσκῃ εἰς τὰς σελίδας του. Προσηλούμεν τότε εἰς τὴν θεωρίαν τῆς σοφίας αὐτῆς, ἥτις, ἀναπεπταμένη πρὸ τῶν ὁρμάτων μας, εἶνε ὅμως δυσπρόσιτος διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ διὰ τοὺς πλείστους περέρχεται ἀπαρκτηρήτως. Καὶ τὴν ἐμὴν πρὸς τὴν φύσιν προσήλωσιν αἰσθανόμενος ἐντεινόμεν, μόνος εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν δρυμῶν καὶ τοῦ σκότους τὴν σιωπὴν, ἀκούων νὰ ὑπῇ τὸ ῥύακος τὸ μαρμύρισμα, τὸ φρικίσμα τῶν φύλλων τοῦ δάσους καὶ τοῦ ἀνέμου ἢ στενάζουσα πνοή, ἐμψυχος οἶοναί εἰς τὴν ἀνακροναύστηρότητα τῶν μυρίων στομάτων τῶν δένδρων, τῶν κλάδων καὶ τῶν φύλλων των, ἐμβρόντητος εἰς τὸ νυκτερινὸν ἐκεῖνο σκηνογράφημα, ὅπου διὰ τῆς μελανότητος τῆς γῆς ἐφαίνοντο φωτεινότερα τὰ ἄστρα καὶ τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ, τὰς εἰκόνας ἐκεῖνας τοῦ γήινου κόσμου διέπων πυργουμέναις καὶ λαλούσαις περὶ μου, μεστὴς σέβασμοῦ πρὸς τὰ στοιχεῖα καὶ τὸν ὕψιστον δημιουργόν τοῦ παντός, ἐξωτερικέου ἐγὼ τὴν ἐνδόμυχον κυρίαρχον καὶ κεντρικὴν ἰδέαν κράζων εἰς τὴν νυκτὸς τὴν σιγὴν καὶ τὴν μόνωσιν : ὦ φύσις, μήτηρ φύσις, ἱερὰ καὶ ἀγνή, σεβαστὴ καὶ εὐεργετική. Εἰς τοὺς εὐλογητοὺς κόλπους σου θὰ ἀνεύρωμεν τὰ τέκνα σου τὸν ὕψιστον, τὸν μόνον ἀσφαλῆ καὶ παρήγορον λιμένα κατὰ τῶν πόνων οἵτινες μᾶς ἐδασάνισαν ἐν τῇ ζωῇ.

Ὁ καιρὸς ἤλλαξεν ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου. Ἡ καταιγὶς μολοῦντι ἐξω. Ἀκούω τοὺς συριγμοὺς τοῦ ἀνέμου, τὴν μουσικὴν αὐτὴν τὴν προσφιλεῖ τῆς ψυχῆς μου, τὴν λιχνίζουσαν με εἰς κόσμους πόρρω τῆς γῆς, τὴν θέλγουσαν με μετὰ τῆς ἁρμονίας τις τὴν ἀγριότητα, τὴν κοιμίζουσαν με εἰς λίκνον ὄνειρον φανταστικῶν μεστῶν καὶ παραιοτήτων, τὴν τονίζουσαν τῆς νοσηρᾶς μελαγχολίας μου τὰς σκέψεις καὶ τῆς καρδίας μου πυκνοῦσαν τὸ πνιγρὸν νέφος καὶ ἐντεινέουσαν τὸ πικρὸν ἄλγος... ὅπου τόσον ἐν τούτοις ἀγκυρῶ, καὶ ἐν τῇ μελαγχολίᾳ μου μελαγχολῶ πλειότερον ἔτι, ἐὰν χωρισθῶ ἀπ' αὐτοῦ. Ἀκούω τὴν συνεχῆ καὶ μονότονον ἦχον τοῦ ὕδατος βομβοῦντα συναπτῶς ὡς κλυθμὸν κατερχόμενον ἀγῶθεν καὶ διαχεόμενον εἰς τὴν γῆν, ὅπου κλυθμὸς ἄλλος σκορπίζεται καὶ βομβεῖ εἰς τοῦ ἀνθρώπινου στεναγμοῦ τὸν πνιγμὸν καὶ εἰς τὸν ὄμβρον τοῦ ἀνθρώπινου δακρύου. Ἀκούω τὸν σμερδαλέον πάταγον τῆς βροντῆς, βλέπω τὴν ἐρυθροκίτρινον λάμψιν τῆς ἀστραπῆς, τῶν νεφῶν τὴν ὁμηρικὴν καὶ ραχδαίαν φορὰν, τὴν πάλιν αὐτὴν γιγαντιαίων σωμάτων, συγκρο-

τουμένην πέραν τῆς γῆς, καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ ὀργή, διώκοντος πόρρω τοῦ παρκαδεῖτου τοὺς παρκαρούσαντας ἀτυχεῖς ἀλλὰ συγγνωστοὺς πρωτοπλάστους, ἐπεφοῖτ' ἐν ἀσθενεὶ ὁμοιώματι ἀνκακλῶντι μόνις τὴν φύσιν τῆς στιγμῆς ἐκεῖνης, ἥ ἢ ἄλυτος καὶ ἀτεγκτος συνέπεια θρύνει ἐκτοτε τὴν ἀνθρωπότητα ἐν πύλαις γεννωμένην, ἐν γόοις ζῶσαν καὶ θνήσκουσαν ἐν τρόμῳ. Εἰς ἐκάστην ἐκρηξίν τοῦ κερανοῦ καὶ εἰς τοῦ μηχανοκροτοῦ δρόμου τοῦ τὸ ἀσύλληπτον τάχος, σκληύονται δεινῶς καὶ τρίβουσι τὰ περάθυρά μου. Τὸ φρικὸν ἐπιθετικὸν ὅπλον ἐὰν ἐξέφυγε τῶν χειρῶν τοῦ καθαιρεθέντος Διὸς, ζῇ ὅμως καὶ πλητσει ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ τῆς φύσεως ἀκοντιζόμενον. Ὁ ὄμβρος ἐπυκνώθη, ὁ καταιγισμὸς ἐπετάθη, ἀγρίαν τονίζει ἀπὸ τοῦ αἰθέρος ἀπειλὴν τῶν Τιτάνων τὸ στόμα, τῶν Κυκλώπων τὸ βλέμμα, τῶν Ἐκτογχείρων ὁ βραχίον, τῶν Γιγάντων τῆς φύσεως ἡ πυγμή. Ἐμφανὲς κατὰπληξίς με συνέχει. Τὸ ραχδαίως κατερχόμενον ὕδωρ εἰτελάνει ἤδη διὰ τῶν σχισμῶν, ὑπερπηδῶν τὰ πρόχειρα κωλύματα καὶ ἀκάθεκτον χύνεται ἐντός. Σπεύδω ἐπὶ τὴν ἀμυναν ἀποφράσσω πυκνότερον τὰ διάκενα, ἀσφαλίζω ἐν σπουδῇ τὰς ρωγμὰς. ἀπ' οὐρανου τοῦ διέκην, κατὰχέεται εἰς τὸ δάπεδον τὸ ὕδωρ. Ἀνταρπίζω τὸ πῦρ τῆς ἐστίας καὶ ἐν ᾧ ἐξω συγκρούονται μινόμενα τὰ ἀτίθαστα στοιχεῖα, κάθηναι, ἵνα συνεχίσω τῆς ἡμέρας τὰς ἐντυπώσεις καὶ τῆς νυκτὸς τοὺς συλλογισμοὺς, μαύρους ἐνίοτε ὡς αὐτή. Τὰ βλέμματά μου πίπτουσιν ἐπὶ τῶν τελευταίων λέξεων τοῦ πρὸ ἐμοῦ χειρογράφου. Ἀναγινώσκω : «...κατὰ τῶν πόνων, οἵτινες μᾶς ἐδασάνισαν ἐν τῇ ζωῇ...»

Ἰσχυρῶς καὶ θαυρῶς προσβάλλει τὸν νοῦν μου ἡ τελευταία λέξις αὐτή. Ὁ ἄνθρωπος, μυστηριώδης πρὸ τῆς γεννήσεώς του, μυστηριώδης, ἀπ' οὗ ἐγεννήθη, μυστηριώδης πέραν τῆς ζωῆς καὶ γενικῶς μυστηριώδης ἐν παντί, γεννᾶται, ἀμύζει καὶ περέρχεται ἐντός ἄλλου μυστηρίου, καλουμένου «ζωή». Ἀποτελεῖ, μετὰ τοῦ θανάτου, τοὺς δύο τῆς ἀνθρωπότητος πόλους. Ἀντίθετοι ἀμφότεροι συνάπτονται ἐν τούτοις διὰ τῆς ταυτότητος τοῦ ἀπορρήτου τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ταυτότητος τοῦ ἀπορρήτου τοῦ τέλους. Ἀπὸ τοῦ μυστηρίου καὶ τῶν σπλάγγων τοῦ θανάτου ἐξῆλθεν ἡ ζωὴ, καὶ εἰς τὸν θάνατον θὰ ἐπανέλθῃ, ὅταν πύσῃ πλέον τὰ εἶνε τοιαύτη.

Ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας ἐγεννήθη ἡ ὑπαρξίς καὶ ἀνυπαρξίς ἀναμένει τὴν ὑπαρξίν. Τὸ μηδὲν ἐκράτει, τὸ ἀγνωστον ἔστω, ὅποτε ὁ νοῦς ἡμῶν δὲν ὑπῆρχεν ἢ ὑπάρχων ἦτο ἔτι νήπιος. Ἀλλὰ τὸ ἀγνωστον δὲν ἐφόβιζε τότε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου. Σήμερον, ὅτε

ερωτίσθη ὁ νοῦς μας, ὅτε τοῦ σκοτοῦς τὴν ἀδι-
πέραστον ἀγλὺν διηύγασε πῶς καὶ ἀσθενέστατα
ὑπόσκιος ἀκτὶς ἀρχομένης αὐγῆς, περιδεῆς ἀτε-
νίζει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸ ἀγνωστον αὐτὸ, τὸ
ἀδιαλείπτως ἀπλούμενον πρὸ ἡμῶν, καὶ διστάζει
διὰ τὸ παρὸν, καὶ φοβεῖται διὰ τὸ μέλλον καὶ
τὸ μετέπειτα χάος, τὸ ἀτελευτήτως καὶ ἀνερ-
μηνεύτως διαπλατυνόμενον περὶ καὶ πέραν.
Τοῦ μηδενὸς ἡ τῆς νηπιότητος τὴν ἄνοιαν, καὶ
συνεπῶς τὴν γαλήνην, διεδέχθη τῶρα φόβος καὶ
δισταγμὸς ταλαιπωρῶν τὴν συνείδησιν ὅτε, εἰς
τῆς γνώσεως τὴν ἐμφυτον ὁρμὴν ὑπείκουσα, ἀ-
φυπνίζεται εἰς μελέτην καὶ θεωρίαν τῆς ἀπο-
στολῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ γῇ,
καὶ τῆς τύχης τοῦ τῆς σκοτεινῆς πέραν τῆς γῆς,
καὶ τῆς αἰσθήσεως. Φύσει ὁ ἄνθρωπος, ἂν δὲν
τρέμει, δυσκρέστως ὅμως διακίθεται πρὸς τὴν
ἀνυπαρξίαν, μετὰ τὴν γνώσιν τῆς ὑπάρξεως, καὶ
φύσει ἐπίσης ἔλκεται πρὸς τὸν πόθον καὶ τὴν
προσδοκίαν τῆς ὑπάρξεως ὅταν αὕτη καὶ ἡ ἀντί-
ληψις τῆς σιγῆς ὑπὸ τοῦ θανάτου τὸ πνεῦμα. Πρὸς
τὴν ἐνδόμυχον αὐτὴν ἠθικὴν ἔρρεσιν φερόμενος
ὁρμῇ μετ' ἐλπίδος πρὸς τὴν πιθανότητα ζωῆς
ἄλλης πύρρον ἐν σκότει ἀφεστώσης, ἀλλ' ἐντρο-
μος ὑποστρέφει διωρῶν ἀνυπαρξίαν ἐκεῖ ὅπου ἡλ-
πίζε καὶ ἠύχετο ὑπαρξῆναι. Τὶ ἐμάθωμεν διὰ τῆς
σπουδῆς τῆς φιλοσοφίας καὶ καθόλου διὰ τῆς
μελέτης; Ὅτι οἱ σφοδρῶς γνώσεως ἀπληστοὶ
δὲν θὰ εἴνε δυνατόν νὰ μάθωμεν οὐδὲν ὁριστικόν.
Ἀσθενῆς δὲς εἶνε ἡ ἀνθρώπινος σοφία πρὸ
τοῦ λαμπροῦ ἡλίου ἑτέρως πικτοδυνάμου γνώ-
σεως πρὸς ἣν ἀδυνατοῦμεν νὰ κοινωνήσωμεν καὶ
ἣς ἀδυνατοῦμεν ἐπίσης οἱ ἄνθρωποι νὰ λάβωμεν
εὐκρινῇ ἰδέαν. Ἀφ' οὗ τὸ εἶνε δὲν ἐφώτισε τὸ
πνεῦμα ἡμῶν, τὸ μὴ εἶναι δυνατόν ἄρα γε νὰ τὸ
φωτίσῃ πλείοτερον; Ἀλλ' ἀφοῦ ἐν τῷ μὴ εἶναι
κεῖται ἡ ἀνυπαρξία, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρξωμεν
μετὰ θάνατον, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ φωτισθῶ-
μεν πλείοτερον μὴ ὑπάρχοντες ἢ ὅτι δὲν
ερωτίσθημεν ὑπάρχοντες; Πικρὰ πᾶσαν τὴν ἀ-
πέχθειαν τοῦ στοχασμοῦ νῆς ἀνυπαρξίας, ὁ
ἀσθενῆς καὶ ἐμφοβὸς νοῦς τοῦ πεπερασμένου θνη-
τοῦ, ἐνδιατρίβων εἰς τὰ μυστήρια τῆς ψυχῆς καὶ
τῆς ἐν γῇ νῆς ἀθικασίας, φέρεται μάλ-
λον, διὰ τῆς κοινῆς σκέψεως, πρὸς τὴν ὁδυνή-
ραν γνώμην ὅτι ἡ λύσις τῆς ζωῆς ἔχει τὴν λύ-
σιν πάσης γῆτιν ἀνκνήσεως, καὶ τοῦ θανάτου
τὸ πλῆγμα φονεύει, μετὰ τῆς ζωῆς, καὶ πᾶσαν
πέραν τοῦ τάφου ἀνάμνησιν καὶ συνείδησιν τοῦ
ἀνθρώπινου ἐγώ. Πέραν ἔτι, χάος, σκότος, σκό-
τος.... Ὅποις σύγχυσις, ὅποις ἀμφιβολία, ὅ-
πως προβλήματι, πρὸ τῶν ὁποίων ἐκπληματος
καὶ ἐμφοβὸς ἴσταται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς; Ἡ
συνείδησις τοῦ σοφοῦ διστάζει νὰ ἀπαντήσῃ

τὴν ζῶν ὡς κακόν· καὶ ἡ δυσφορία αὕτη, αὕτη
ἡ κοινὴ καὶ ὁμόθυμος κητὰρ τῆς ἀνθρωπότητος
ἡ πλανωμένη εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἀπὸ τοῦ χεί-
λους ἀδιαλείπτως ἤχουσα δὲν εἶνε ἄρα γε σκ-
πὸς δημοφύφισμα τὴν καταδίχην ἐγκλείων τῆς
ζωῆς; Ἡ θρησκεία ἀποκαλεῖ τὸν κόσμον κοι-
λαδὴ συμφορᾶς, καὶ τὴν ζῶν δοκιμασίαν, ποι-
νὴν, ἀγνισμόν, παρὰσκευὴν δι' ἑτέρον βίον. Καὶ
εἶνε ἀληθῶς δοκιμασία· εἶνε ποινὴ, ἀλλ' ἀμαρ-
τήματος ἀγνοουμένου καὶ εἰς ἀγνοουμένην ἐπί-
ση; ἄγουσα καταδίχην ἡ ἀμοιβή. Θρησκεία καὶ
φιλοσοφία, κεχωρισμένως ἑκάτερα, προσεπικυ-
ροῦσιν ἐνικῶς ἀμφοτέραι, ὅτι ὁ βίος εἶνε κακόν!
εἶνε τιμωρία μάλλον, ἀμνηστία ἀδιάλειπτος,
ἡ συνεχὴς ἀγωνία εἰς στήμονας ὁδύνης ἐνφυκι-
νομένη καὶ περὶ τῆς πικρίας τὸν ἄλλον ἐλίσσο-
μένη. Τὰ θεῖα χεῖλη τοῦ Σωτῆρος, παρήγορα
εἰς πᾶσαν δάσκαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἰς
πᾶσαν ἡλικίαν, εἰς πᾶσαν στιγμήν καὶ εἰς πᾶσαν
πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν ἀπε-
θέσπισαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος θλίβει ἐξαι ἐν τῷ
κόσμῳ. Οἱ αὐστηρότεροι καὶ βαθύτεροι τῶν φι-
λοσόφων δὲν περιέβαλον μὲ ἀγλὴν εὐτυχίας
ὀνειρώδους τὸν ἐφήμερον αὐτὸν βίον. Ὁ Σοφο-
κλῆς, διὰ στόματος τῶν Ἀθηναίων γερόντων
τοῦ Κολωνοῦ, ἀποφκίνεται ὅτι τὸ ἄριστον εἶνε
νὰ μὴ γεννηθῇ τις. Ἀλλ' ὅταν ἐγεννήθῃ τὸ κα-
λύτερον εἶναι νὰ ἀπέλθῃ ὅσον τάχιον ἀπὸ τῆς
ζωῆς. Ὁ Σωκράτης, διὰ τῆς εἰδίκας ἐκτατοῦ καὶ τῆς
τοῦ Πλάτωνος διαλεκτικῆς, δείκνυται εἰλικρινῶς
καὶ ἀνυποκρίτως πρόθυμος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν
κόσμον προκρίνων τὸν θάνατον τῆς ζωῆς, καὶ οἱ
ἱεροὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐνορῶντες τοῦ
βίου τὰ δεινὰ, παρηγοροῦσι τὸ πικρὸν «σήμερον»
τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς θείας ἐπαγγελίας κρείσσο-
νας «κύριον», καλουμένου νὰ ἀνατείλῃ πέραν
τῆς ζωῆς καὶ γῆς. Ἡ Νέα Διαθήκη δὲν ἀφίσταται
τῆς Παλαιᾶς ἐν τῷ ἐμβλέπειν τὰ δεινὰ τοῦ ἀνθρώ-
που καὶ τοῦ βίου του. «Ἐὰν κοιμηθῶ», λέγει
ὁ Ἰωβ, ἀλέγω πότε ἡμέρα· ὡς δ' ἂν ἀναστῶ
πάλιν, πότε ἐσπέρω· πλήρης δὲ γίνομαι ὁδυνῶν
ἀφ' ἐσπέρως ἕως πρωΐας». Ποία πιστὴ καὶ ἀ-
ληθὴς, ποία ἐνκρηγὴς καὶ παλλομένη εἰδὼν τοῦ
ἀνθρώπου καὶ τοῦ βίου του! Ὑπνος καὶ ἔγερ-
σις, ἡμέρα καὶ νύξ, ἀρχίζει καὶ τελευτᾷ εἰς πό-
νους καὶ εἰς ἀπόγνωσιν. Ὁ Ἰωβ δὲν εἶνε ἐδῶ
ὁ ἐν τῇ δοκιμασίᾳ ἠθικὸς ἥρως τῆς ἀνθρωπίνης
ἐγκρατερήσεως. Δὲν εἶνε ὁ ἀπείριστος πατριάρ-
χης τῆς Γραφῆς, ὁ εἰδικῶς ἐκλεχθεὶς, ὅπως συμ-
βολίσῃ τὰς δικαίας τῆς ζωῆς μεταπτώσεις, ὁ ἀ-
δείκτο τοῦ Ἰεχωβὰ κληθεὶς νὰ ἀκταισχύνη διὰ
τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ὑπακοῆς τὰ πονηρὰ σχέ-
δια τοῦ Σατανᾶ καὶ τὰς μεγαλαύχους αὐτοῦ
βεβηλώσεις. Ὁ Ἰωβ εἶνε ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος

σχεδόν εἰς τὸ μέγα πρόβλημα τῆς μετὰ θάνατον ἀθανασίας καὶ τῆς πέραν τοῦ τάφου δικαιοσύνης τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγώ. Μόνη ἡ θρησκεία λύει ὀριστικῶς τὸ ζήτημα ἐξυγγέλουσα τὴν ζωὴν, ὅταν ἐνσκήψῃ ὁ θάνατος. Τυφλὴ πεποιθήσις, φωτεινὴ συνειδήσις, πίστις, πίστις κυρίως, εἶνε τὸ θεμέλιον, ἐφ' οὗ θὰ θεμελιώσῃ ὁ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς θρησκείας φωτισθεὶς τὸ ἀσθερὸν καὶ περήγορον, τὸ αἰθέριον καὶ καὶ ἀσάλλητον τοῦτο οἰκοδόμημα τοῦ ἀγνώστου μέλλοντος. Πιστεύεις; Πιστεύεις ἀδιστακτικῶς καὶ ἀνεκδοκίμως; Πιστεύεις χωρὶς νὰ προσφεύγῃς εἰς σοφιστείας οὔτε εἰς αὐθαριέτους ὑποθέσεις ἀναποδείκτους, ἀπηλλαγμένους δὲ ἀπὸ τὸν φόβον τὸν πηγάζοντα ἀπὸ τῆς ἀπιστίας τὸ αἰσθητικὸν καὶ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς περηγορίας καὶ τῆς ἐγλαυτερήσεως, ἣν αἰσθάνεται ἕκαστος ἀνθρώπος ἐν ἐκυτῷ; Πιστεύεις χωρὶς νὰ φοβεῖσαι νὰ ἐρευνήσῃς τῆς πίστεώς σου τῆς ἐδράκης καὶ ἀβίχστου τὴν ἐννοίαν, καὶ χωρὶς ἐμφρόδως καὶ ἀνάγκης νὰ χαρακτηρίσῃς ἀνεμυστακτικῶς ὑπὸ τὸν «πίστευε καὶ μὴ ἐρευνᾶ» Ἰβίσαι εὐτυχὴς διότι οὐδεμίαν γῆνην εὐτυχίαν ἐξισοῦται πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως πηγάζουσαν, καὶ τὴν ἐκπορευομένην ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας τῆς μετὰ θάνατον. Εἶσαι μέγας διότι οὐδὲν σε πτοεῖ ἐφεξῆς, οὔτε δύναται νὰ σε πτοήσῃ. Εἶσαι τῶν σωφῶν ὁ διδάσκαλος, διότι ἔλυας νικηφόρως τὸ ὑπερτατον τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων, τὸ σκοτεινὸν καὶ ἐκθύτερον τῶν ἐγκοσμίων αἰνιγμάτων. Ἄλλ' εἶσαι καὶ πλούσιος. Καὶ ποῖος πλούσιος εἶνε ἀδρότερος τοῦ πλούτου τῆς πίστεως; Οὕτω πρὸς τῇ ἡθικῇ πλούτῳ ὁ πιστεύων κέκτηται καὶ τὸν ὕλικόν. Πρόσεχε ὅμως νὰ μὴ ἐπανερχοῖσαι συνεχῶς ἐρευνᾶν. Ἡ ἐρευνᾶ, καίτοι σκοπεῖ τὴν ἀλήθειαν, ἐν τοῖς ζητήμασιν ὅμως τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων εἶνε τοῦ Σατανᾶ ἐπινόημα καὶ εἰσέγγησις σπανίως ἐμπεδισμένη ἐπ' ἀγαθῇ τὴν ἡσυχίαν τῆς συνειδήσεως, συχνότατα τὴν διασκαλεῖ. Ἀλλοίμονον, ἐὰν προσκόψῃ τότε ὁ νοῦς τοῦ ἐρευνῶντος καίτοι πιστεύοντος, καὶ τρεῖς ἀλλοίμονον, ἐὰν ὁ ἀπαξ προσκόψῃς ἐξυκολούθησιν νὰ ἐρευνᾷ. Τοῦ διασταγμοῦ ὁ μελάνθς καὶ ἀπαίσιος δαίμων θὰ πυργωθῇ πρὸ αὐτοῦ, καὶ τοῦ διαταγμοῦ τὴν σκιάν θὰ διαδεχθῇ ἡ συμφορὰ τῆς ἀπιστίας, τῆς μεγίστης ἐξ ὧν δύναται νὰ ἀκυρώσῃ τὴν δικαίαν τοῦ νοῦ καὶ νὰ ταραξῇ τὴν γαλήνην τῆς συνειδήσεως τοῦ πιστεύοντος.

Ἄλλ' ἡ ἐξέτασις τῆς ζωῆς δὲν εἶνε δυνατόν νὰ κατὰ τὴν εἰς τὸ πόμπημα, ὅτι εἶνε ἀγαθόν τι ἡ ζωὴ. Σημαίνει ὑπαρξίν, ἐνέργειαν, κίνησιν, δὲν εἶνε ὅμως φυσικὸν νὰ σημαίνει ψυχῆς καὶ καρδίας δεσμούς. Κατὰ τὴν ἐκτύλιξιν τῆς ζωῆς,

καὶ εἰς τὸ τέμας αὐτῆς, ὑπάρχει ὁ πόνος, τὸ δάκρυ, ὁ στεναγμός, ἡ ἀρὰ καὶ ἡ φρίκη. Τοιοῦτον εἶνε τὸ κατὰλοιπον, τὸ ἀπόσταγμα καὶ ἀποκρυστάλλωμα τῆς βιοτικῆς ἐμφανίσεως καὶ δράσεως.

Ὑπεσήμενέ ποτε ἡ ζωὴ τὴν εὐδαιμονίαν; Ὑπεσήμενέ ποτε ὑπαρξίν ἀνώδυνον, τοῦλάχιστον ἀνεκτὴν, ἢ ἀδιάρκον; Τῶν λαῶν πάντων ἡ σκέψις καὶ ἡ βαθυτάτη φιλοσοφία ἐχαρακτήρισε πασῶν τῶν ἐποχῶν, πασῶν τῶν πνευματικῶν καὶ ὕλικῶν διαδοχῶν, ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ὁ ὑπὸ τοῦ βιβλικοῦ τούτου ἥρους χαρακτηριζόμενος «ὥσπερ ἄνθος ὅπερ ἀνθῆσεν ἐξέπεσεν» ἀπέδρα δὲ ὥσπερ σκιά καὶ οὐ μὴ στήν. Εἶνε ὁ βροτὸς ὁ πρωτόπλαστος, ὁ συνάπτων τοῦ παραδείσου τὴν ἀθάνατον ἐποχὴν πρὸς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν τῆς καλῆς, ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ὁ «σκιάς ὄνερ» κατὰ Πίνδαρον, ὁ κατὰ τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ἀγωνίων νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ ἀπ' αὐτοῦ φερόμενος, πάλιν πρὸς τῆς ἐσπέρας τὸ σκότος, τὸ ὅλον δὲ τοῦ χρόνου πληρῶν διὰ τῶν πόνων καὶ τῆς ὀδύνης του. Ἐν τοιαύτῃ ἐμπέδῳ καταστάσει τῆς ἀνθρωπότητος βλασφημοῦμεν ἄρα γε ἐὰν παραπονεθῶμεν διὰ τὴν νὰ γεννηθῶμεν, χωρὶς νὰ τὸ ζητήσωμεν; Δικτὴ αὐθαριέτως νὰ υποβληθῶμεν εἰς τὰς πικρίας καὶ τὰς ὀδύνας τῆς ζωῆς, νὰ διατελῶμεν δὲ ἀδικαίωτος ὑπὸ τὸ τρομακτικὸν φάντασμα τοῦ ἀγνώστου μέλλοντος, ὅπερ οὐδέποτε, οὐδ' εἰς τῆς βραχείας εὐτυχίας τὰς βραχυτέρας στιγμὰς, καὶ ἐν τὰς ταραχὰς τὸν ἀνθρώπον; Ἡρωτήθημεν ἐὰν στερῶμεν τὴν ζωὴν; Ἐδόξαμεν τὴν συγκατάθεσιν μας, ὥστε νὰ ἀπεκδυθῶμεν μεταγενεστέρως τὸ παράπονον, ὑπερ τοσάκις ἀνήγγεν εἰς τὰ χεῖλη μας ὁ μόχθος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀγνώστου τὸ αἶνιγμα καὶ τὸ χάος;... Ἡ σοφιστεία δύναται ν' ἀντιτάξῃ ἀσθενῇ ἐπιχειρήματα. Δυνάμεθα ἴσως νὰ εἰπώμεν, ὅτι στερῶμεν ἐπίμοχθον ζωὴν, ἥτις εἶνε γνωστὸν ὅπως δῆποτε, καὶ διότι πέραν αὐτῆς ἀπλοῦται τὸ ἀγνώστον, καὶ τοῦτο ἀκριβῶς φοβίξει τὸν ἀνθρώπον. Ἡ θεωρητικὴ ὅμως μελέτη καὶ ἡ οὐσιαστικὴ ἐξέτασις τῆς καθ' ἡμέρας ζωῆς θὰ ἀγάγῃ εἰς τὸ πόμπημα, ὅτι ὁ γάμος, μετὰ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ συνεπειῶν, ὑπερ ὧν καὶ συνάπτεται, ἐνδεχεται νὰ θεωρηθῇ ὡς δεσμός ἀναπόδραστος τῆς κοινωνίας καὶ ἀνάγκη ἀκαταμάχητος εἶνε ὅμως τι ὅλος αὐθαριέτων διότι ἐξάγων αὐθαριέτως ἐκ τοῦ μὴ εἶνε τὸν μέλλοντα ἀνθρώπον, εἰσάγει αὐτὸν εἰς τὸ εἶνε, καὶ τὴν ὑπαρξίν, ἣν ὁ γάμος δωρεῖται εἰς τὸν ἀνθρώπον, χαρακτηρίζει ἰδιαιτὰ ἡ ἀγνοία καὶ ὁ φόβος τοῦ ἀγνώστου καὶ τοῦ μέλλοντος, ἡ πικρία, ἡ βία, ἡ στέρσις, ἡ θλίψις τοῦ γνωστοῦ καὶ

πιν τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῆς παραστάσεως, ἰδίᾳ κατὰ τὰς σιγμὰς καθ' ἃς γίνεται ἡ ἀπονομή της.

Οὐδείς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι ἡ Δικαιοσύνη ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς πολιτείας, τοῦ παντός πάντες γνωρίζομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι Δικαιοσύνη, ἀμεμπτός εἶνε ἡ κυριώτερα φροντίς ἐνός ἔθνους καὶ οἱ πλείστοι εὐλόγως διακηρύττουσα ὅτι Δικαιοσύνη ἀληθῆς δύναται καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς Διοικήσεως νὰ κάμῃ νὰ λειτουργήσουν καλῶς.

Διὰ τὰ ἐπάρξῃ ὅμως Δικαιοσύνη δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχῃ τις σοφούς Δικαστὰς γνωρίζοντας τὰς διατάξεις τῶν νόμων καὶ ἐφαρμόζοντας αὐτὰς μετὰ περισσῆς ἀκριβείας, ἀλλ' ἐν παραλλήλῳ κατὰ τὴν ἀντίληψιν πάντων πρέπει νὰ συμβαδίζῃ ἡ ἐξωτερικὴ τῆς Δικαιοσύνης παράστασις, ἵνα δύναται αὕτη νὰ ἐμπνέῃ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος τότε μόνον αἰσθάνεται ὅτι ὑπάρχει Δικαιοσύνη, ὅταν δὲν τὴν συναντᾷ ἐγκατεστημένην εἰς ἀχρεώτας, ὅταν δὲ τὴν ἀκούῃ βωμολοχοῦσαν, ὅταν δὲν τὴν βλέπῃ ἀσχημονοῦσαν. Διὰ τοῦτο ὁ Δικαστὴς δὲν ἀπαιτεῖται μόνον ὑπὸ ἔποψιν νομικῆς ἢ ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως νὰ εἶνε καλός, ἀλλὰ κυρίως ὑπὸ ἔποψιν ἠθικῆς ἀμεμπτικῆς. Πρέπει ὁ βίος αὐτοῦ ὁ δικαστικὸς νὰ εἶνε ἐξωτερικῶς τοῦλάχιστον ἀκηλίδωτος. Ὁ βίος του ὡς αὐτοῦ εἶνε ἀναποσπάστως συνδεδεμένος μετὰ τῆς Δικαστικῆς ζωῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἰς ἄλλους πολίτας δύναται νὰ συγχωρηθῶσιν εἰς τὸν Δικαστὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἶνε ἀσύγχροστα. Θὰ ἡδυνάμην νὰ ἐκτιμῶ περισσώτερον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀλλὰ τὸ θέμα τὸ δικαίον πρόκειται νὰ πραγματευθῶ εἶνε κατὰ τι διάφορον, διότι τὴν Δικαιοσύνην ἐν Γερμανίᾳ μὲν ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἐξετάσῃ οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν λειτουργῶν της, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐξωτερικῆς παραστάσεως τῶν λειτουργῶν τούτων κατὰ τὰς σιγμὰς καθ' ἃς ἀπονέμεται παρ' αὐτῶν ἡ Δικαιοσύνη.

Ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη παράστασις δὲν εἶνε ὡς ἐν Ἑλλάδι συνειδησάμεν νὰ φροντίζωμεν ἐποικιοῦδος, εἶνε τὸ κυριώτερον διότι εἶνε τὸ ὁρατὸν, εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ λαοῦ, ἐνῶ τὸ ἄλλο τὸ ἐσωτερικὸν τάς νομικὰς τοῦ Δικαστοῦ γνώσεις δὲν δύναται πάντες νὰ ἐκτιμήσωσιν.

Ποῖον σεβασμὸν δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ Δικαστήριον συνεδριάζον εἰς αἰθούσας ὁμοίας πρὸς ἐξέτας τὰς ὁποίας ἀνέφερον; Πόσον σεβασμὸν δύναται νὰ ἔχῃ τις πρὸς τὸ Δικαστήριον ὅταν ἀκούῃ τὸν Πρόεδρον ἀπὸ τῆς ἑδρας χαριτολογούντα μετὰ τὸν κατηγορούμενον καὶ τοὺς μάρτυρας διὰ τὰ ἐπιδείξῃ πνεῦμα ἢ ὁμιλοῦντα σκαιῶς

διὰ τὰ φανῇ αὐστηρός, ἐβρίζοντα πολλάκις καὶ ἀπειλοῦντα τοὺς μάρτυρας ἢ τοὺς κατηγοροῦμένους ἢ εὐφρολογούντα εἰς βιάρος αὐτῶν, ὅταν τὸν βλέπῃ διαπληκτιζόμενον μετὰ τοὺς δικηγόρους οἱ ὁποῖοι πλειστάκις ἐδρίσκονται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ φερθῶσι πρὸς τὰ δικαστήρια ἀρεπῶς; Ποῖαν ἐμπιστοσύνην δύναται νὰ ἔχῃ τις πρὸς δικαστὴν ὅταν τὸν βλέπῃ ἀναγινώσκοντα τὴν ἐφημερίδα ἢ ἄλλο τι βιβλίον καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐπόλῃσις τοῦ ἄλλου διακυβεύεται; Ποῖον σεβασμὸν δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ Δικαιοσύνη ἀπονεμομένη ἐντὸς αἰθούσης γεμάτης ἀπὸ θόρυβον, ἀπὸ καπνῶν, ἀπὸ δυσωδίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας δὲν ἀκούει κανεὶς ἢ ἀλλաλαγημὸς καὶ τὸν προσεδρικὸν κώδωνα ἀπαισίως κρονοῦμενον;

Ἐν Βερολίνῳ μέγαρον Δικαιοσύνης συγκεντροῦν ὅλα τὰ δικαστήρια δὲν ὑπάρχει. Τὰ δικαστήρια εἶνε ἐγκατεστημένα εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῶν κοινῶν. Τὰ ποινικὰ δικαστήρια συμπεριλαμβανομένων καὶ μερικῶν Πταισματοδικείων εὐρίσκονται εἰς τὸ Μοαβίτ καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο εὐρύτατα μέγαλα τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουσιν δόλιχον περίπλον τετράγωνον καὶ διατεταγμένα εἰς Νέον καὶ Παλαιὸν (Criminal gericht altes, Criminal gericht neues), καὶ εἰς τὰ δύο ὅμως γίνεται ἡ αὐτὴ ἐργασία. Ἐκεῖ ἐπίσης εὐρίσκονται ἐγκατεστημένα τὰ Κακούργιοδικεῖα καὶ τὰ διάφορα εἰσαγγελικὰ γραφεῖα, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουσι μέγα μέρος τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ νέου οἰκοδομήματος. Παραπλεύρως τοῦ παλαιοῦ Μεγαρόν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ νέου ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ περιβόλου εὐρίσκονται καὶ αἱ ἐξεταστικαὶ φυλακαί. Ἐκ τῶν Προποδικείων τὸ μεγαλύτερον κείμενον πλησίον τοῦ Δημοσχείου εἶνε ἀπέραντον οἰκοδόμημα, εἰς τοῦ ὁποῖου τοὺς λαβυρινθώδεις διαδρόμους θὰ ἡδύνατο τις ἐπὶ πολλὴν ὥραν νὰ ἀποπλανηθῇ, ἂν δὲν ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν τοίχων ἐπιγραφαὶ δυνάμειν λεπτομερῶς τὴν ὁδόν. Ἐντὸς τοῦ ἰδίου κυρίου τούτου εἶνε ἐγκατεστημένα καὶ πολλὰ εἰρηνοδικεῖα καὶ πταισματοδικεῖα. Αἱ αἰθούσαι τῶν ἐν Βερολίνῳ δικαστηρίων εἶνε σχεδὸν ὁμοίμορφοι. Αἱ τῶν Πλημμελειοδικείων καὶ Πταισματοδικείων καθὼς καὶ ἐκεῖναι τῶν Προποδικείων καὶ Εἰρηνοδικείων καὶ αἱ τοῦ Ἐρετείου εἶνε μικραὶ, μικρότεραι τῆς αἰθούσης ἐν τῇ ὁποίᾳ συνεδριάζει παρ' ἡμῖν ὁ Ἀρ. Πάροξ. Εἶνε ἀπλοῦστα ἀλλὰ κομψότατα πᾶσαι διακεκοσμημέναι. Ἐπὶ τῶν τοίχων ἐξαιρέσει τῶν αἰθουσῶν τοῦ Ἐρετείου καὶ τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ Παλαιοῦ Κακούργιοδικείου, οὐδεμίαν εἰκὼν ὑπάρχει ἀνηρτημένη. Τὸ κοινὸν εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ποινικῶν δικα-

στηρίων εισέρχεται δι' ἰδιαιτέρας κλίμακος καὶ ἰδιαιτέρας θύρας κειμένης ἀπέναντι τῆς ἔδρας τῶν δικαστῶν. Ὁ χώρος ὁ προωρισμένος διὰ τὸ ἀκροατήριον εἶνε μακρὸς. Τέσσαρες μόνον ξύλινοι καταπέδες δυνάμενοι νὰ περιλάβουν περὶ τὰ εἴκοσι πρόσωπα καὶ τοποθετημένοι εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης ἐντὸς χώρου χωριζομένου διὰ ξύλινου χαμηλοῦ κυκλιδωμάτος εἶνε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κοινοῦ εἰς τὰ πλημελλειοδικεῖα καὶ πταισματοδικεῖα. Ὅταν τὰ κατήγια αὐτὰ πληρωθῶσιν, οὐδεὶς πλέον ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθῃ. Ὁ Βερολινέζος ἀσὶς βλέπων εἰς τὴν θύραν ἀνηχημένην τὴν πινακίδα τὴν γράφουσαν ὅτι οἱ αἱ θεῖαι εἰσι κατεληγμέναι, φεύγει χωρὶς νὰ ἀνοίξῃ τὴν θύραν. Ἀλλὰ καὶ ὅταν τοιαύτη πινακὶς δὲν ὑπάρχῃ, φεύγει ἀμέσως διὰ ἀκούσῃ τὸν κλητῆρα νὰ ψιθυρίῃ «alles besetzt». Τῶν Κακουργιοδικεῶν αἱ αἰθουσὶς εἶνε διπλάσαι, διπλάσιος δὲ καὶ ὁ χώρος ὁ προωρισμένος διὰ τὸ ἀκροατήριον. Οἱ μάρτυρες καὶ οἱ κατηγορούμενοι δὲν ἀνεμένουσιν ὥς παρ' ἡμῶν ἐντὸς τῆς αἰθούσης, ἀλλ' εἰς δωμάτιον ἰδιαίτερον καὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν αἴθουσαν μόνον ὅταν κληθῶσι. Ὁ κλητὴρ ἔχει εἰς χεῖρας τοῦ τὸ πινάκιον, καὶ ὅταν μὴ ἀποδέσῃ τὴν πινακίδα νὰ τελευτήσῃ, ἀνοίγει ἀπορρόβως τὴν θύραν καὶ εἰσέρχεται τὸν κατηγορούμενον καὶ τοὺς μάρτυρας τῆς ἐτέρας. Ἀστυφύλακες ἢ ἄλλοι στρατιωτικῆς δυνάμεως δὲν θὰ ἴδῃ κανεὶς εἰς τὰς αἰθούσας ἐντὸς τῶν ὁποίων συνεδριάζουσι τὰ διάφορα δικαστήρια. Ὁ Schutzman ἐμφανίζεται κατὰ κανόνα μόνον διὰ νὰ καταθέσῃ τὴν μαρτυρίαν του. Κατ' ἐξαίρετον σπανιότατα τὸν βλέπει τις ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Κακουργιοδικείου χωρὶς ὅπλον ἀπαράλλακτα ὥπως τὸν συναντᾷ κανεὶς εἰς τὸν δρόμον, νὰ ἴσταιται σιωπηλὸς πλησίον τῆς θύρας ἀπὸ τὴν ὅποιαν ὁ κατηγορούμενος εἰσέρχεται εἰς τὸν ἐπίτηδες δι' αὐτὸν διασκευασμένον χώρον. Τὸ ἀπὸ τῆς θέας τὸ ὅποιον παρουσιάζουσι παρ' ἡμῶν οἱ κατηγορούμενοι ἀγόμενοι σιδηροδέσμοι ἢ δεμένοι μὲ σχοινί εἰς τὸ Δικαστήριον καὶ τὸ ἄλλο ἐκεῖνο βάνανσον θέαμα τῆς πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν δικαστῶν δεσμεύσεως τῶν καταδικασθέντων δὲν θὰ συναντήσῃ κανεὶς εἰς τοῦ Βερολίνου τὰ Δικαστήρια. Οἱ κατάδικοι μεταφέρονται εἰς τὰς φυλακὰς μὲ εἰδικὰ κατὰκλειστα τρένα διὰ τὰ ὅποια ὑπάρχει εἰδικὴ ὑπηρεσία ὡργανωμένη. Στρατιώτας μὲ λόγχας ἐπὶ τῶν ὅπλων δὲν θὰ ἴδῃ κανεὶς εἰς τὰ ἐδῶ δικαστήρια. Ὁ κατηγορούμενος κάθηται ἐντὸς εἰδικοῦ χώρου κειμένου παραπλεύρως τῆς ἔδρας τῶν δικαστῶν, ὁ ὅποιος εἶναι περιφρακτός διὰ ξύλινου χαμηλοῦ τοιχώματος καὶ κλείεται διὰ σιδηρᾶς κυκλιδωτῆς θύρας. Ἀπὸ τὴν θύραν αὐτὴν θὰ ἐξέλθῃ ἐὰν

ἀνυψωθῇ ἀπὸ τοῦ, διότι ἂν καταδικασθῇ ἀνοίγεται ἡ θύρα τοῦ κειμένη μικρὰ θύρα καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεται εἰς τὰς φυλακὰς ἀπὸ τοῦ ἀναμενόμενου εἰς τὸ συνεχόμενον δωμάτιον ἀστυφύλακας. Οἱ μάρτυρες δὲν ὀρκίζονται ἐπὶ τοῦ Ἐδαιγέλιον ἀλλὰ μόνον ὑφ' ὀρκίον τὴν χεῖρα ὅπως οἱ ἑνοχοὶ παρ' ἡμῶν. Ὀρκίζονται εἰς τὸν Θεὸν τὸν παντοδύναμον καὶ παντογνώστην ὅτι θὰ εἰπὼν τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν χωρὶς νὰ ἀποκρύβουν τίποτε καὶ χωρὶς νὰ προσθέσουν τίποτε καὶ καταλήγουν ἐπικαλούμενοι τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Δικαστήρια πολλάκις συναντᾷ τις τὸν μακαλὴν προσερχόμενον εἰς τὸ Δικαστήριον μὲ τὴν ποδιά του καὶ τὸ γλέκιο του, ἄλλον ἀνυπόδητον ἢ μὲ τὰ τυκτικά του. Τοιαῦτα θεάματα εἶναι ἄγνωστα ἐδῶ πέρα. Καὶ ὁ τελευταῖος Βερολινέζος θὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου κοσμίως ἐνδεδυμένος. Ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ δικασταὶ ἐρωτοῦν τὸν κατηγορούμενον καὶ τοὺς μάρτυρας μετὰ πολλῆς εὐπρεπείας. Ὁ μάρτυς διευκρινίζει τὰ πάντα χωρὶς νὰ ὑβρίζεται. Καὶ ὁ τελευταῖος ἐργάτης εἶναι ἐδῶ ὡς ἄτομον σεβαστὸς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Ὁρῶν δὲν μένει κανεὶς εἰς τὴν αἴθουσαν. Προνομιούχον ἀκροατήριον δὲν ὑπάρχει ὥς παρ' ἡμῶν. Τὸ κοινὸν μόνον εἰς τὰ καθίσματα τὰ εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης τοποθετημένα δύνανται νὰ καθίσῃ. Δικηγόρους σπανίως βλέπει κανεὶς εἰς τὴν αἴθουσαν ἄλλους παρὰ τὸν ὑπερασπιζόμενον τὸν κατηγορούμενον. Οἱ λοιποὶ ἐδρίσκονται εἰς τὰς δωμάτια τῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια θὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν αἴθουσαν ἐνδεδυμένοι τὴν τήβεννον διὰ τὴν ἔλθῃ ἢ σερὰ τῆς ὑποθέσεως τὴν ὅποιαν θὰ ὑπερασπισθῶν. Ὁ Προεδρὶκὸς κώδων ὑπάρχει διὰ τὸν τύπον. Ὁ Πρόεδρος δὲν λαμβάνει ποτὲ ἀφορμὴν νὰ τὸν κρούσῃ. Ὁ Βερολινέζος δὲν ὀμνύει, διότι γνωρίζει ὅτι εὐρίσκειται εἰς τὸ δικαστήριον. Οἱ γέλωτες καὶ αἱ θνητῆς, οἱ ὅποιοι δὲν λείπουσιν ἀπὸ κανενὸς Ἑλληνικοῦ δικαστηρίου τὴν αἴθουσαν, εἶναι ἐδῶ ἄγνωστοι. Οἱ δικασταὶ ἀποφθεγγόμενοι ἀπολύτως νὰ εὐφρολογῶσιν εἰς βάρος τῶν κατηγορουμένων ἢ τῶν μαρτύρων καὶ νὰ χαριεντίζωνται μὲ τοὺς δικηγόρους. Κόθηται προσεχτικοὶ σοφιστὰ καὶ δὲν ἀνοίγουν τὸ στόμα των παρὰ διὰ νὰ ἐρωτήσων ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως μετὰ πολλῆς εὐπρεπείας. Αἱ ἀντεγκλήσεις Δικαστῶν καὶ Δικηγόρων καθὼς καὶ αἱ οἰκταὶ συνομιλίαι τὰς ὁποίας πολλάκις βλέπει κανεὶς νὰ γίνωνται ἀπὸ τῆς ἔδρας μετὰ δικηγόρων καὶ δικαστῶν εἶναι ἐδῶ ἄγνωστοι. Δὲν εἶναι δὲ μόνον οἱ τακτικοὶ δικασταὶ οἱ ὅποιοι ἐπὶ τῆς ἔδρας ἔχουν ἀντίληψιν ἀκριβῆ τῆς ἐνγλήτης ἐξουσίας τὴν ὅποιαν διαχειρίζονται. Καὶ αὐτοὶ οἱ πολιταὶ δικασταὶ οἱ δικάζοντες μετὰ τοῦ τακτικοῦ

δικαστοῦ τὰς πιασματικὰς ὑποθέσεις, εἶναι ἐπίσης εὐπροσπεύς. Οἱ ἔνοχοι δὲν ἀνταλλάσσουσιν μεταξὺ τῶν ὁμιλίας καὶ σκέψεις, ὁμιλοῦσι μόνον διὰ τὰ ἐρωτήσουν ἀφοῦ λάβουν προηγουμένως τὴν ἀδελφίαν τοῦ Προέδρου. Ὅσον ἀστείαι ὑπόθεσις ὑπόθεσις καὶ ἂν ἐκτυλίσσεται, τὸ ἀκροατήριον δὲν γελᾷ, διότι ἡ αὐτοῦ καὶ ἀπαθὴς μορφή τῶν Δικαστῶν δὲν τοῦ δίδει ἀφορμὴν νὰ τὸ κ' ἔμψυ. Πρὸς δὲ τῶν ἡμερῶν εἰς τὸ Πταισματοδικεῖον ἔδιδε δίκην ἕνας Βερολινεὺς διότι ἐακότις τὸν γάτον τοῦ γείτονος ὁ ὁποῖος εἶχε δαγκᾶσι τὸ χεῖρ τῆς μικρᾶς κόρης του. Ὁ μηνυτὴς ἕνας τριακονταπενταετῆς δημοδιδάσκαλος προσηλθὲν ἐδεδυμένον τὴν ρενδιγκόττα του καὶ ἐξέδρα κλαυθμυρίζων τὸ δυστύχημα τὸ ὁποῖον τοῦ ἐπῆλθε διὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ μόνου συντρόφου του. Ἀν εἶχε, παιδιὰ εἶτε καὶ ὁ γάτος αὐτοῦς ἦτο ὁ μόνος σύντροφος, ἡ μόνη ἐλπίς του. Τόσον κομικὴ ἦτο ἡ ἀφήγησις του καὶ τόσον ἀστείος ὁ τόπος τῆς φωνῆς του. Ὡστε ἂν ἡ δίκη αὕτη ἐγίνετο εἰς ἑλληνικὸν Δικαστήριον, ὁ μὲν μηνυτὴς θὰ ἐγίνετο ἀντικείμενον σκωμμάτων καὶ θυμηδίας ἐκ μέρους τῶν δικαστῶν, τὸ δὲ ἀκροατήριον θὰ ἐξέσπα εἰς γέλωτας παταγώδεις. Καὶ ὅμως ἐδῶ κανεὶς δὲν ἐγέλασε. Μίαν ἄλλην ἡμέραν δύο δ' ὁ τὸ ἀκροατήριον ἀνιῆλθε μίαν λέξιν. Ὁ Πρόεδρος τὸ ἀνιῆλθε καὶ μὲ φωνὴν σιγαλὴν χωρὶς νὰ κινήθῃ καθόλου ἀπὸ τὴν θέσιν του πλεῖ: «Σεῖς οἱ δύο ἔξω.» Ἐξῆλθον ἀμέσως χωρὶς καθόλου νὰ διαμαρτυρηθῶσι, διότι εἶχον τὴν συναίσθησιν οὗ ἔσφαλον. Κάθε ὑπόθεσις ἐξετάζεται μετὰ προσοχῆς. Ἀν βλέπει κινεῖς ἐδῶ τὴν σπουδὴν ἢ ὁποῖα παρατηρεῖται εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Δικαστήρια. Αἱ ὑποθέσεις αἱ δικαζόμεναι εἶναι ὀλίγαι, διότι τὰ δικάζοντα τμήματα εἶναι πολλὰ. Οἱ Δικασταὶ φέρουσι γενικῶς τήβενον, ἐξαιρέσει τῶν πολιτῶν οἱ ἵποτοι συνδικάζουσι μετὰ τοῦ πταισμοτοδικίου, καὶ εἶναι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνεδριάσεως ἀσχεπεῖ, τὸν δὲ μικρὸν μέλανα πῖλόν των φοροῦν μόνον διὰ ἐγείρονται κατὰ τὴν ὁρμὴν τῶν ἐνόρκων καὶ τῶν μαρτύρων.

Εἰς τὰ πολιτικὰ Δικαστήρια δὲν συναντᾷ τις τὴν ὀχλοφονὴν ἐκείνην ἢ ὅποια εἰς τὴν αἰθουσίαν τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν φωνὴν τοῦ Προέδρου νὰ ἀκουσθῇ. Εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ἐδῶ Πρωτοδικείων δὲν βλέπει τις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνεδριάσεως παρὰ τὴν ἐξ τὸ πολὺ πρόσωπα ἐκτὸς τῶν Δικαστῶν, δηλοῦντι τοὺς Δικηγόρους οἱ ὅποιοι ὑπερασπίζονται τὴν ὑπόθεσιν, τοὺς βοηθοὺς των ἐνίοτε, καὶ τοὺς Δικηγόρους τῆς ἐπομένης ὑποθέσεως, οἱ ὅποιοι ἐσέρχονται διὰ νὰ κλητῇ τοὺς ἐλδοποιήσῃ.

Κάθε ὑπόθεσις ἐκεῖ εἰς αὐτὰ τὰ πρωτοδικεῖα ἀναπύσσεται δι' ὀλίγαν, εἰ αἱ δὲ δικάζοντα τοῦτο, δίδει τὰ τμήματα τὰ δικάζοντα εἶναι πολλὰ καὶ συνεδριάζουσι συχνά, ὅπως ὥστε δίδεται ἐπαρκὴς χρόνος πρὸς ἀνάπτυξιν ἐκάστης ὑποθέσεως. Τὸ ἄλλο ἐκεῖνο θέαμα τὸ ὁποῖον συναντᾷ τις εἰς τὰ ἑλληνικὰ δικαστήρια καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον τῆς Πρωτευούσης, τῆς ἀνόδου εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ἔδραν διαφόρων προσώπων, δὲν συναντᾷται ἐδῶ, διότι εἰσαγγελεὺς εἰς τὰ Πολ. Δικαστήρια δὲν ὑπάρχει. Ἀπέναντι τῆς ἔδρας τῶν δικαστῶν ὑπάρχουσιν εἰς τὰς αἰθούσας τῶν πολιτικῶν Δικαστηρίων δύο μικρὰ ἐψηλά γραφεῖα, πρὸ τῶν ὁποίων οἱ Δικηγόροι ἰστάμενοι ἀγορεύουσι. Καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ Δικαστήρια τόσον οἱ Δικασταὶ ὥσον καὶ οἱ Δικηγόροι προσέρχονται ἐνδεδυμένοι τὴν τήβενον.

Ὑπὸ τὴν ἐποπὴν τῆς ἀνέσεως τὴν ὁποῖαν παρέχουσιν εἰς τοὺς Δικαστὰς τὰ δικαστικὰ καταισθήματα περιτὸν κρίνω νὰ κάμω μακρὸν λόγον. Ἀρκοῦμαι μόνον νὰ εἶπω οὗ το κράτος ἐδῶ ἔχει πλήρη συναίσθησιν τῶν ὑποχρεώσεων αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους του. Ἀν ἀφίει αὐτοῦ νὰ ριγῶσιν ὅπως ἐν Ἑλλάδι εἰς πολλὰ μέρη. Καὶ τῶν μικροτέρων ὑπαλλήλων τὰ γρηφεῖα παρέχουν τὴν ἄνοιαν ἐκείνην ἢ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὸν ὑπάλληλον διὰ τὰ ἐργασθῇ. Τὸν χειμῶνα δὲν εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ φορῇ δύο πικλά καὶ τῆς γαλότιδος του διὰ τὰ μὴ παγῶσιν ἀπὸ τοῦ κρύου. Τὴν καλοριφέρ τοῦ ἐπιτρέπουσι νὰ ἐργάζεται μόνον μετὰ τὸ σάκκι του. Τὸ καλοκαίρι δὲν κινδυνεύει νὰ πάθῃ ἡλίσιον ἐντὸς τοῦ γραφείου του. Οἱ ἡλεκτρικοὶ ἀνεμιστήρες τοῦ ἐπιτρέπουσι νὰ ἐργάζεται εὐχαρίστως. Ἐντὸς τοῦ Δικαστηρίου δύνανται νὰ φάγῃ οἰκονομικὰ καὶ καλὰ. Ἐν γένει ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν του ὅλα τὰ μέσα τὰ ὁποῖα τῷ εἶναι χρήσιμα.

Βεβαίως τὸ ἰδικὸν μας κράτος δὲν δύναται νὰ ἀντιβῇ τὸ μέγιστον Γερμανικὸν καὶ κατὰ συνέπειαν ἢ Ἑλληνικὴν Δικαιοσύνην δὲν δύναται νὰ κατοικήσῃ εἰς Μέγαρον ὥς τὰ Γερμανικά, ἀλλὰ νὰ κατασκευάσῃ τὰ κτίρια εὐπροσπεύς καὶ νὰ παρουσιάσῃ ἑξωτερικῶς καθ' ἣν ὥραν ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντά της, ὅπως παρουσιάζεται ἡ Γερμανικὴ, δὲν εἶναι ἀδύνατον, διότι τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι ζήτημα χρημάτων, ἀλλὰ μόνον θελήσεως καὶ ἐπιβολῆς. Οἱ δικασταὶ μας δύναται νὰ ἐμπνεύσουν καὶ σεβασμὸν περισσοτέρον καὶ περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην. Ἐπαναλαμβάνω δὲν ἀπατεῖται πρὸς τοῦτο παρὰ μόνον καλὴ θέλησις.

ΑΡ. Δ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Πρωτοδικὴς

ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ

[Ίδεαι περί πατρίδος καὶ εἰρήνης τοῦ τέως
προέδρου τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν]

«Ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς δὲν συμβιβάζεται καθόλου μετὰ τὴν ἰδέαν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς ἄλλους λαούς, πρὸς τοὺς γείτονας, οἵτινες ἐπιβουλεύονται καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τῆς πατρίδος. Ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος ἀπαιτεῖ, ἂν ὅχι ἐπιθεσιν, ἀλλὰ τοῦλάχιστον λυσσαλέαν ἀμυναν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς. Καὶ ἡ ἀμυνα σημαίνει πόλεμον. Ἀμα ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος εἶνε ἀναπόσπαστος ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ πολέμου.»

Ἐπίκαιρον βοήθημα εἰς τὸ θέμα τοῦτο ἔρχεται ἡ ἀνάλυσις ἐνός βιβλίου τοῦ πρώην Προέδρου τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, τοῦ ἀνδριεστάτου μὲν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλὰ καὶ σοφωτάτου εἰς βαθεῖας πολιτικὰς γνώσεις Θεοδώρου Ρουζβέλτ. Τὸ βιβλίον τοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα ἄρθρα καὶ ἀγορεύσεις του, καὶ ἀναλύεται εἰς αὐτὸ ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος καὶ τοῦ πολέμου μετὰ θαυμαστὴν σαφήνειαν καὶ ἀδρότητα ἐπιχειρημάτων.

Ἔστω μεταξὺ τῶν ἐθνῶν δικαιοσύνη!—ἰδοὺ εἰς τί συνοψίζεται ἡ εὐχὴ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν. Καὶ τὴν εὐχὴν ταύτην ἐξέφρασεν ὁ Ρουζβέλτ, εἰς λόγον τοῦ ἐκφωνηθέντος κατὰ τὸ 1901 εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς παναμερικανικῆς ἐκθέσεως τοῦ Μπούσφυλο.

«Ὁ αἰὼν—εἶπεν—εἰς τὸν ὅποιον εἰσῆλθον, θὰ εἶνε ἀπαραιτήτως αἰὼν ἡ καταπληκτικῶς θριαμβοῦ ἡ καταπληκτικῆς χρεωκοπίας δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην φυλὴν, διότι εἰς βαθμὴν ὑπέροπτε ἀνώτερον, ἡ ἀνθρωπότης εἶνε περιπλεγμένη εἰς ὅλην αὐτῆς τὰ μέρη εἴτε πρὸς εὐτυχίαν τῆς εἴτε πρὸς δυστυχίαν τῆς.

«Πάντες ἡμεῖς ἀποβλέπομεν μετὰ πόθου πρὸς τὴν μακρινὴν ἡμέραν καθ' ἣν θὰ πλησιάζωμεν περισσότερον πρὸς τὴν ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου.

«Ὅλον ἐν διδασκόμεθα καὶ μνησθόμεθα ὅτι τὸ ν' ἀγαπᾷ τις τὴν πατρίδα του ὑπὲρ πάσας τὰς λοιπὰς χώρας δὲν εἶνε καθόλου ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ γεγονός ὅτι πρέπει νὰ σέβεται πάσας τὰς λοιπὰς καὶ νὰ θέλῃ τὸ καλὸν τῶν καὶ ὅτι ὁ μέγας νόμος τῆς δικαιοσύνης δεῖν νὰ ἀρχῇ ὅχι μόνον εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐθνῶν πρὸς τὰ ἔθνη».

«Μερικοὶ, ὅχι πολλοὶ, ἀγαποῦν νὰ δυσφημοῦν τὸν πατριωτισμὸν ὀνομάζοντες αὐτὸν ἐγωϊστικὴν ἀρετὴν καὶ προσπαθοῦν μετὰ ὅλην τὴν

ἀσθενὴ τῶν δυνάμειν νὰ ἐγχαράξουν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐνῆς εἶδος κοσμοπολιτισμοῦ ποῦ εἶνε σὰν γάλα νερωμένο.

«Οἱ καλοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι δὲν εἶνε ποτὲ ἄνθρωποι μετὰ ρωμαλεὸν χαρακτηρὰ ἢ μετὰ ἐπιβλητικὴν προσωπικότητα καὶ τὸ θέμα τῶν αὐτῶν δὲν ἀξίζει πολλὴν προσοχήν.

«Μεταρρυθμισταὶ τινες δύνανται νὰ ἐγχαράξουν ὅτι εἰς τὸ ἀπώτατον μέλλον τῶν γενεῶν ὁ πατριωτισμὸς, ὡς τὸ ἔθιμον τῆς μονογαμίας, θὰ κατακτῇ ἀρετὴ ἀχρηστος καὶ ἀναχρονιστικὴ· ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ παρὸν, ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους τόπους ὅσον τὴν πατρίδα του εἶνε ἀκριβῶς τόσον ἐπιβλαβὲς μέλος τῆς κοινωνίας ὅσον ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἀγαπᾷ τὰς ἄλλας γυναῖκας ὅπως τὴν ἰδικήν του.

«Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη εἶνε ἀρκετὰ στοιχειώδης, ὅποια εἶνε ἡ ἀγάπη τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, ὅποια εἶνε τιμιότης ἢ ἡ ἀνδρεία.

«Καμμία χώρα δὲν θὰ ἐπιτελέσῃ μέγα τι διὰ τὸν κόσμον ἐν γενεῇ, ἂν αὐτὴ ἡ ἰδέα δὲν ὑψωθῇ. Χρήσιμον μέλος μιᾶς κοινότητος εἶνε ὁ ἄνθρωπος ὅστις ἐν πρώτοις καὶ πρὸ πάντων ἄλλου προσέχει εἰς τὰ ἰδικὰ του δικαιώματα καὶ τὰ ἰδικὰ του καθήκοντα καὶ συνεπῶς καθίσταται ἱκανὸς νὰ κάμῃ τὸ μέρος του εἰς τὰ κοινὰ καθήκοντα πάντων. Χρήσιμον μέλος τῆς συναδελφότητος τῶν ἐθνῶν εἶνε τὸ ἔθνος ἐκεῖνο τὸ ὅποιον βαθύτατα ἔχει ποτισθῇ ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, τὸ ὅποιον πραγματοποιεῖ ὅσον τὸ δυνατόν πληρέστατα τὰ δικαιώματά του ὡς ἔθνος καὶ τὰ καθήκοντά του πρὸς τοὺς ἰδίους τοῦ πολιτας.

«Τοῦτο δὲ οὐδόλως εἶνε ἀσυμβίβαστον μετὰ τὸν αὐστηρὸν σεβασμὸν πρὸς τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἢ μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀρωγῆς πρὸς τοὺς δεινοπαθόντας λαούς».

«Ὁ πρότερος τῶν ποιητῶν ἔγραψεν :

— «Νὰ ἦσθε τολμηροὶ ! νὰ ἦσθε τολμηροὶ !

καὶ πικροῦ τοῦ λυπηροῦ νὰ ἴσθῃ ! Μὴν εἴσθῃ ὑπὲρ τὸ δέον τοῦ λυπηροῦ. Ἀλλὰ καλλίτερον ἢ ὑπερβολὴν παρὰ ἢ ἑλλειψίς· καλλίτερον τὸ παραπάνω παρὰ τὸ παρακάτω !»

«Ὁ γράψας ταῦτα ποιητὴς Λογιφέλω εἶχε βαθεῖα μέσα τοῦ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν εἰρήνην· ἀλλ' ἦτο ἀνὴρ ἐκείνος καὶ ἀνὴρ σοφός, καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ἀνικηρία δὲν προάγει τὴν εἰρήνην, ὅτι καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ μέγα τοῦ πολέμου δεινὸν εἶνε μικρότερον δεινὸν ἀπὸ τὸ ἔρπειν ὑπὸ τὴν ἀδικίαν.

«Ὁ Μάχων, ἀληθὴς τύπος τοῦ «χριστιανοῦ εὐπατρίδου», διατύπωνεν ἀκριβῶς τὸ αἶσθημα τῆς μεγάλης πλειονότητος τῶν ἀνδρικῶν καὶ λογικῶν ἀνδρῶν, ὅταν κητέγγειλε «τὸν κίνδυνον τὸν ὅποιον περιέχει ἡ τυφλὴ ἀπολογία τῆς μὲ πᾶσαν θυσίαν εἰρήνης», διότι αὐτὴ δύναται νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὴν ἀδικίαν, κολακεύουσιν τὴν συνειδήσιν των καὶ τὴν πεποιθήσιν των ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε πρᾶγμα τόσον τελείως κακόν, ὥστε πλησίον αὐτοῦ κανὲν ἄλλο ἀνεκτὸν δεινὸν δὲν εἶνε κακόν...

«Ἡ εἰρήνη εἶνε μέγα ἀγαθόν· καὶ διπλάσιως κακοποιὸς εἶνε ἐπομένως ἡ στάσις ἐκείνων, οἵτινες συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης δι' ἐπιχειρήματα, τὰ ὅποια τὴν κάμνουν συνώνυμον πρὸς τὴν ἐγωιστικὴν καὶ ἀνικηρίαν ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ κακοῦ.

«Οἱ σοφώτεροι καὶ οὐδερευέστεροι ὑπερμαχοὶ τῆς εἰρήνης δὲν λησμονοῦν ὅτι ἐν πρώτοις δίκν νὰ εἶνε καλὴ ἡ εἰρήνη πρὶν νὰ εἶνε δικαία. «διότι ἡ ἀδικία καὶ φοβισμένη εἰρήνη δύναται νὰ εἶνε χειρότερα ἀπὸ κάθε πόλεμον· καὶ δεύτερον ὅτι πολλὰκις ἡ εἰρήνη μόνον διὰ τοῦ πολέμου ἐπιτυγχάνεται».

«Τι μᾶς μέλλει ἂν οἱ Νότιοι εἶνε ὑπὲρ τῆς δουλείας ; Καὶ πρὸ πάντων, ἂς μὴ μᾶς μέλλῃ ἂν οἱ Νότιοι χωρισθῶν, ἀποσπασθῶν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ κάμουν κράτος χωριστὸν καὶ ἀνεξάρτητον. «Αὐτὰ ἔλεγε τὸ εἰρηνοφιλοῦν κόμμα, τὸ κόμμα τῶν «χαλκοκεφάλων» ὅπως τοὺς ἐβάπτισαν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ φερμακεροῦ φειδιοῦ, τὸ ὅποιον δὲν σὲ εἰδοποιεῖ ὅτι πλησιάζει, συμβολίζει δὲ πάντα ὑπουργὸν καὶ θανάσιμον ἐχθρόν.

— Τι μᾶς ἐμελλε ; ἀπαντᾷ ὁ Ροῦζβελτ. Μᾶς ἐμελλε τόσον πολὺ, ὥστε ἂν αὐτὸ τὸ κόμμα κατίσχυσε, θὰ ἐχάνομεν τὸ πᾶν.

«Τέσσαρα ἔτη αἱματηροῦ ἀγῶνος, ἐκκντίον ἐνόπλιον ἐχθρὸν, τὸν ὅποιον εἰς πᾶσαν περίστασιν ἐδοῦντο οἱ αὐτονομώμενοι συνήγοροι τῆς εἰρήνης, ἐχρειάσθησαν διὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἐνωσιν· ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε ὅτι ἡ εἰ-

ρήνη τῆς ἡπείρου μᾶς ἐξησφαλίσθη τελειωτικῶς χάρις εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον.

«Ἄν αὐτοὶ οἱ μύωπες, οἱ συνήγοροι τῆς εἰρήνης, ἔκαμναν τοῦ κεφαλίου των τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν πολιτειῶν ἐγένετο γεγονός· τετελεσμένον, τίποτε δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐπανάληψιν τοῦ θαυροῦ ἐκείνου ἀναρχικοῦ πολέμου, ὅστις ἐπὶ τρία τέτταρα αἰῶνες εἶχε μονιμοποιηθῇ εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν, μετὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ἰσπανικοῦ ζυγοῦ.

«Ἐγλυτώσαμεν ἀπὸ γενεᾶς ἐνολοκλήρους ἀναρχικῆς καὶ αἱματοχυσίας, διότι οἱ πατέρες μᾶς, οἱ ὅποιοι ὑπεστήριζαν τὸν Αἰγκολν καὶ ἠκολούθησαν τὸν Γράντ, ἦσαν ἄνδρες καθ' ὅλην τὴν σιμωσίαν τῆς λέξεως, μὲ ἀρκετὸ μυαλὸ ὥστε νὰ μὴ τοὺς ἀποπλανήσουν οἱ κηρύττοντες ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε πάντοτε κακός, ἦσαν ἄνδρες μὲ θεμελίαν αὐστηρά, ἀρετῆς εἰς τὰ ἄδυστα τῶν ψυχῶν των, καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτῆς τοὺς ἐδίδε τὴν δύναμιν νὰ κάμνουν ἔργα πρὸ τῶν ὁποίων οἱ ἄλλοι τοῦ ὑπὲρ τὸ δέον μαλκκῆς κράσεως θὰ ἐκιντρίνιζαν καὶ θὰ ὑπεχώρουν.

«Ἄν κατὰ τὸ 1861, οἱ ἄνδρες οἵτινες ἤθελσαν τὴν ἐνωσιν, συνέβηκε νὰ πιστεύουσιν ὅτι ἡ εἰρήνη εἶνε τὸ ἄριστον ὅλων τῶν πραγμάτων, ὅτι ὁ πόλεμος καὶ ἡ πάλιν εἶνε τὸ χειρότερον ὅλων τῶν πραγμάτων, ἂν τὸ ἐπίστευαν καὶ ἐπραττον κατὰ τὴν πίστιν ταύτην, θὰ εἶχομεν οἰκονομίαν ἑκατοντάδων χιλιάδων ψυχῶν, θὰ εἶχομεν οἰκονομίαν ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Ἐκτός τούτου, διασώζοντες ὅλον τὸ αἷμα καὶ τὸν θησαυρὸν τοῦ ἐσπαταλήσαμεν τότε θὰ ἀπεφεύγαμεν τὴν συντριβὴν τῶν καρδιῶν τῶν γυναικῶν, τὴν διάλυσιν τῶν οἰκογενειακῶν ἐστιῶν, θὰ ἀπηλλάσκαμεν τὸν τόπον μᾶς ἀπὸ τῶν μῆρας πένθους καὶ καταισχύνης, κατὰ τοὺς ὁποίους αἱ στρατικὴ μᾶς μόνον πρὸς τὴν ἡττὰν ἐβάδιζαν. «Ὅλα αὐτὰ τὰ δεινοπαθήματα δὲν θὰ συνέβαιναν, ἂν ἀπλῶς ἀπεφεύγαμεν τὴν πάλιν. Ἄν ὅμως τὴν ἀπεφεύγαμεν, θὰ ἐδεικνύομεν εἰς τὸν κόσμον ὅτι εἴμεθα γυναικάρικα, ὅτι ἡμεῖς ἀνίκανοι νὰ καταλεχθῶμεν μετὰ τῶν μεγάλων ἐθνῶν τῆς γῆς.

«Ἄς εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεὸν διὰ τὸν σίδηρον ποῦ ἔδωκε μέσσω στὸ αἷμα τῶν πατέρων μᾶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων οἵτινες ὑπεστήριζαν τὴν σοφίαν τοῦ Αἰγκολν καὶ ἔφερον τὴν σπάθην ἢ τὴν κρημπίαν εἰς τὰς στρατικὰς τοῦ Γράντ ! Ἡμεῖς τὰ τέκνα τῶν ἀνδρῶν οἵτινες ἀπεδείξαν ὅτι ἦσαν δικαίον κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας τῆς κρίσεως· ἡμεῖς, τὰ τέκνα τῶν ἀνδρῶν οἵτινες, ὠδήγησαν τὸν μέγα ἐμφύλιον πόλεμον εἰς θριαμβευτικὸν τέρμα, ἂς δοξάσωμεν τὸν Θεὸν τῶν

πατέρων μας διότι απεικονίστησαν αί ποταπὴ συμβουλαὶ τῆς εἰρήνης, διότι ἀντιμετώπιζαν ἄνευ λιποψυγιῶν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι τὰς ταλκί-
πωρίας καὶ τὰς καταστροφάς, τὰ σκότῃ τῆς λύπης καὶ τῆς ἀπελπισίας, διότι ἐνεκρτέρησαν εἰς τὸν πολυετῆ ἀγῶνα. Οὕτω ἐπὶ τέλους ὁ δοῦλος ἔλαβε τὴν ἐλευθερίαν, ἡ ἐνωσις ἀνεστη-
λώθη, καὶ ἡ κραταιὰ ἀμερικανικὴ Δημοκρατία ἔλαβε πάλιν τὴν θέσιν της ὡς «ἐκασίλισσα μὲ περικεφλακίαν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν».

«Ἡμεῖς οἱ ἄνδρες τῆς προύσης γενεᾶς — εἶπεν ὁ Ροζβελτ — δὲν δυνάμεθα, καὶ ἂν ἀ-
κόμη τὸ θελήσωμεν, νὰ παύσωμεν τὸν ρόλον τῆς Κίνας καὶ νὰ σκεπώσωμεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μὲ τὴν χαλεπὴ καλοπέρασιν περιορισμένοι μετὰ
στὰ σύνορά μας, χωρὶς καθόλου νὰ μᾶς μέλῃ διὰ τὰ συμβαίνοντα ἀπ' ἑξῶ... μέχρις οὗτοι αἰ-
φνιδίως ἀνκαλύψωμεν χωρὶς νὰ μείνῃ σκιὰ ἀμ-
φιβολίας ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ Κίνα ἀνεκάλυψεν ἡδὴ ὅτι
δηλαδὴ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τὸ ἔθνος τὸ ὁποῖον
προσεκολληθῇ εἰς τὸ στάδιον τῆς μονώ-
σεως καὶ τῆς ἀπολέμου ραστώνης εἶνε προσωρι-
σμένον ἐν τέλει νὰ ταπεινωθῇ ἐνώπιον τῶν ἄλ-
λων ἐθνῶν τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουσιν τὰς ἀνδρικές
καὶ φιλοπόνους ἀρετάς.»

«Ὁ στρατὸς καὶ τὸ ναυτικὸν εἶνε τὸ ξίφος
καὶ ἡ ἀσπίς, πρέπει νὰ κρατῇ τὸ ἔθνος ἂν πρό-
κηται νὰ κάμῃ τὸ καθήκον του μεταξὺ τῶν ἐ-
θνῶν τῆς γῆς, ἂν δὲν πρόκηται νὰ ὁμοιάσῃ μὲ
τὴν Κίνα.»

..

«Κανὲν κράτος—εἶπεν εἰς Ἀλλήλων ἡγόρευσίν του
— δὲν δύναται νὰ ζήσῃ πολὺ, ἂν τὰ θεμέλιά
του δὲν ἐδράζωνται βεθέως καὶ ἐπὶ τῆς ὕλικῆς
εὐεξίας ἣτις προέρχεται ἐκ τῆς φειδοῦς, ἐκ τοῦ
ἐνεργητικοῦ καὶ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος, ἐκ
τῆς ἀνεκδοῦ καὶ ἀκατακονήτου δραστηριότη-
τος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς βιομηχανίας.

Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου, οὐδὲν ἔθνος μέχρι τοῦδε
ὑπῆρξεν ἁληθῶς μέγα, ἂν μόνον ἐπὶ τῆς ὕλικῆς
εὐεξίας ἐδασίσθη.

Πᾶσα τιμὴ δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τοὺς ἀρχι-
τεκτονὰς τῆς ὕλικῆς μας εὐεξίας, εἰς τοὺς με-
γάλους βιομηχάνους ἀρχηγούς, οἵτινες ἱδρυσαν
εἰς τὰ ἐργαστάσιά μας τοὺς σιδηροδρόμους μας,
εἰς τοὺς ἰσχυροὺς ἐκείνους ἄνδρας, οἵτινες μὲ τὸ
χέρι ἢ μὲ τὸ μυαλὸ κοπιᾶζουσιν χάριν τοῦ πλού-
του διότι μέγα εἶνε τὸ πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς ὁ-
μοίους χρέος τοῦ ἔθνους.

Ἄλλὰ τὸ χρέος μας εἶνε ἀκόμη μεγαλύτερον
πρὸς τοὺς ἄνδρας τῶν ὁποίων ὁ ἀκριφέςτερος
τύπος εὐρίσκεται ἐν τῷ προσώπῳ πολιτικῶν ὡς
ὁ Λίγκολν, στρατιωτικῶν ὡς ὁ Γράντ.»

Ἡ δειλία τοῦ πλούτου εἶνε παροιμιώδης,

θυμωσίνως δὲ τὴν ἀπεικονίζει ἡ στάσις τὴν ὁ-
ποῖαν ἔλαβον πλείστοι πλούσιοι κατὰ τὴν πρὸ
ἐπταετίας ἐκρηξίν τῶν ταραχῶν τῆς Βενεζου-
έλας.

Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, τραπέζῃται καὶ ἔμποροι
καὶ ἰδιοκτῆται σιδηροδρόμων, κατέκριναν τὴν
πολιτικὴν τοῦ προέδρου καὶ τῆς Γερουσίας, πα-
ραπονούμενοι ὅτι ἡ πολιτικὴ αὕτη ἐπέφερε δια-
τάραξιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν.

Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τῶν δημοσίων πραγ-
μάτων εἶνε οὐσιωδὴς ἀγενής καὶ ποταπή. Ὅταν
δικαρέχῃ κίνδυνον ἡ ἐθνικὴ τιμὴ, ὅταν ἀπει-
λοῦνται τὰ ἐθνικὰ δικαιώματα ἢ συμφέροντα
κανὲν συμφεροντολογικὸν ζήτημα τῶν ἀτόμων
οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δὲν πρέπει νὰ ληθῇ ὑπ' ὄψιν.

Οἱ τοιοῦτοι πλούσιοι... ἐπισύρουν ἀφ' ἐκ-
τῶν τὸ ἀνχιόχρεον καὶ ὅσον τοὺς περὶ ἀπὸ τὸ
χέρι, ἐξευτελίζουν τὸ ἔθνος εἰς τὸ ὅποιον ἀ-
νῆκουν!

«Ἀντὶ ν' ἀπαλύνῃ τοὺς χαρακτῆρας λέγει,
ἔπρεπε νὰ τοὺς σκληρύνῃ ἡ ἐκπαίδευσις. Καὶ
εἶνε ὀλέθριον διὰ πάντα πεπαιδευμένον τὸ νὰ
λησμονῇ ὅτι ἡ παιδεία ἔπρεπε νὰ κάμῃ ἐντονώ-
τερον καὶ ἰσχυρότερον πατριωτισμὸν.

«Πάντες οἱ ἔχοντες πεποιθήσιν εἰς τὰς με-
λέτας καὶ τὴν ἐλευθερίαν παιδείαν, πάντες οἱ
ἔχοντες πεποιθήσιν εἰς τὰ ρωμαῖα προτερή-
ματα τῆς καρδίας, τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώ-
ματος, ἄνευ τῶ ὁποῖων ἡ παιδεία καὶ ἡ ἀνά-
πτυξις δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν, πάντες οὗτοι
ἀνγκυκίως χαίρουν ἀνκλογιζόμενοι ὅτι διπλο-
ματοῦχοι τῶν πανεπιστημίων μας ἦσαν οἱ προ-
εξέχοντες μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν οἵτινες ἔλαβαν
τὸ ἔθνος μας τόσον μέγα, ὥστε νὰ ὑπερηφανευό-
μεθα.

«Ἐπάρουν πάμπολοι ἐξείρετοι ἄνθρωποι
οἱ ὅποιοι ἐκθειάζουν τὰ ρηντασιώδη θρησκευτικὰ
δόγματα τοῦ Τολστόη, τὸν ρηντασιώδη τοῦ
πανηγυρικῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

Ἡ αὕτη ἰδiosisυγκρασία ἣτις παρουσιάζει
πότε ὡς ἀσώτους διεφθαρμένους καὶ πότε ὡς
μυστικοπικθεῖς θεοφοβούμενους τὰ μέλη μερικῶν
ἐκφύλων οἰκογενειῶν, ἡ ὑστερικὴ ἀνάπτυξις ἣ-
τις, ὅταν ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἀσθενικὴ,
τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν δικίαν μετὰπτωσιν ἀπὸ τῆς
κακίας εἰς τὴν ἀρετὴν, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὑστερισμὸς
ἔκκαμα τὸν Τολστόη νὰ δημιουργήσῃ, ἀφ' ἐνός
μὲν τὴν «Συνάταν τοῦ Κρόύτσερ», ἀφ' ἑτέρου
δὲ τὸν «ανοσηρόν τοῦ μυστικισμοῦ τῆς εἰρήνης».

Τὸ ὑγιὲς καὶ ὑγιεινὸν πνεῦμα εἶνε ἀδύνατον
νὰ φθάσῃ ἕως τὴν ἡθικὴν κατὰπτωσιν τοῦ μυθι-
στορήματος ἕως τὴν ἐκφυλισμένην ἡθικολογίαν
τῆς φιλοσοφίας.

Ἄν οἱ ὁμοεθνεῖς τοῦ Τολστόη ἔπραττον ὅτι

Ο ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΥΜΝΟΣ

ΡΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΛΩΔΟΥ

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν Χριστουγέννων, καθὼς καὶ κατὰ τὰς ἐπομένους ἡμέρας μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν ἦτοι τὴν 30 Δεβρίου, ψάλλεται τὸ αὐτόμελον κοντάκιον τῆς ἑορτῆς « Ἡ παρθένος σήμερον », σημειούμενον ἐν τῷ Μηναίῳ ὡς ποίημα Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ.

Ἄν ὀλίγοι τινὲς ἐξ ἀκοῆς ἴσως ἢ ἐκ τῆς κατὰ τὴν πρώτην Ὀκτωβρίου ἀγομένης μνήμης του γνωρίζωσι τὸν ἅγιον Ρωμανόν, ἔτι ὀλιγότεροι ἐπίστανται ὁποῖαν ἀκριβῶς κατέλαβεν οὗτος θέσιν ἐν τῇ καθόλου λυρικῇ ποιήσει, μάλιστα δὲ τῇ ἐκκλησιαστικῇ, ἂν δὲ ἐξαιρέσωμεν δύο ἢ τρεῖς οἰκειότερους πῶς, ὡς ἐκ τῆς εἰδικότητός των, πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ τὰ ποιήματά του, τὸ πλεῖστον ἡμῶν οὐ μόνον οὐδέποτε ἀνέγνωσεν ἀλλὰ καὶ ἀγνοεῖ τέλεον τὸν ἀπαράμιλλον εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν ὕμνον τοῦτον τοῦ Ρωμανοῦ τὸ πρῶτον τροπάριον τυγχάνει τὸ κοντάκιον, « Ἡ παρθένος σήμερον » δεύτερον δὲ ὁ οἶκος « Τὴν Ἐδέμ Βηθλεέμ ». Ὁ ὕμνος οὗτος κινεῖ τὸν θαυμασμόν, διὰ τὸ κάλλος καὶ τὸ ὕψος του, ἀνδρῶν σοφῶν μὲν, ἀλλογενῶν ὁμῶς καὶ ἀλλοδιῶν, τὸ δὲ « Παράρτημα τῶν Ἀθηνῶν » πρωτοστατοῦν εἰς πᾶν τὸ ἀναφερόμενον πρὸς τὸν μακραίωνα βίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνους ἐκθύμως δημοσιεύει τὸν ἐπικαιρὸν τοῦτον ὕμνον, ἀγομένης προσεχῶς περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Ἀναφέρωμεν ὁμῶς βραχέα τινὰ περὶ τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦτον τοῦ ποιήματος.

Αἱ περὶ τοῦ ἀνδρὸς σφύζονσαι βιογραφικαὶ πληροφορίες τυγχάνουσι πενιχρόταται περιοριζόμεναι εἰς τὸ συναξάριον αὐτοῦ. Κατὰ τι συναξάριον τοῦ μηνολογίου τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου ὁ Ρωμανὸς ἐγεννήθη ἐν Ἐμέσῃ τῆς Συρίας, ἐξημέτισε δὲ διέκονος τῆς Ἐκκλησίας Βηρυτοῦ ἀλλὰ ἐκείθεν

περὶ τὸ 496 μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅπου διέτριβαν εἰς τὸν περιώνυμον ναὸν τῆς Θεοτόκου τὸν ἐν τοῖς Κύρου, ὅστις ταυτίζεται πρὸς τὸν καὶ σήμερον ὑφιστάμενον τῆς Παναγίας τοῦ Ἐγρὺ-Καλοῦ. Τὴν νύκτα πρὸς τὸ Χριστοῦ γεννα ὁ Ρωμανὸς, ὅστις ἦτο πάντῃ ἄμουςος, ἔτυχε νυστάξας νὰ ἐπνώσῃ ἐν τῇ ἑκτῇ ᾠδῇ παρὰ τὸν ἄμβωνα τῆς ἐκκλησίας, καὶ τότε βλέπει καθ' ὕπνους τὴν θεοτόκον βαστάζουσαν τυλιγμένον χαρτίον καὶ δίδουσα αὐτῷ τοῦτο καὶ προστάζουσαν αὐτὸν νὰ τὸ φάγῃ· φαγὼν δὲ ἐκείνος τὸν τόμον ἢ κόντον, ἐξ οὗ καὶ κοντάκιον, γέρας εἴληψεν τῆς μελωδίας τὴν χάριν καὶ ἐξυπνίσας καὶ ἀναβὰς εἰς τὸν ἄμβωνα ἐξεφώνησεν αὐτοσχέδιον τὸν ὕμνον αὐτοῦ τοῦτον: Ἡ παρθένος σήμερον, τὸ πρῶτον αὐτοῦ ποίημα, διότι μετὰ τοῦτο ἐποίησε ποιήματα πλεῖστα ἐν οἷς καὶ ὑπὲρ τὰ χίλια κοντάκια.

Αὗται εἰνε αἱ πληροφορίες ὅλαι ὅσας πανομοιούτως σχεδὸν διέσφσαν ἡμῖν τὰ συναξάρια περὶ ἀνδρὸς ὅστις εἶνε ὁ μέγιστος ποιητὴς τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας. Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀνὴρ κλεινός, ἔσοχος δὲ ἑλληνιστῆς, ὁ Βερνάρδους ἀποφαινόμενος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας περὶ τῆς Βυζαντινῆς ποιήσεως ἔλεγε μετὰ περυσιομένης ὅτι ποίησιν κοτὰ τὴν κυριολεξίαν τῆς λέξεως, οἱ Βυζαντινοὶ οὐτε ἐγνώρισάν ποτε οὐτε ἀπέκτησαν. Καὶ ἡ ἀπόφανσις αὕτη τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς εἶχε κῦρος παγκόσμιον.

Ἄλλ' ἤρξατο καὶ μόνη ἡ ἑκδοσις τῶν *Analecta sacra* ἡ ὑπὸ τοῦ διασήμενου καρδινάλιου Ἰωάννου Pitra γενομένη διὰ νὰ ἀποδείξῃ πόσον μὲν ἐπλανάτο ὁ Βερνάρδους, πόσον δὲ εἶχε δίκαιον δύο περίπου δεκαετηρίδας πρὸ τῆς ἐκδόσεως ταύτης ὑπεραμυνόμενος τῆς θρησκευτι-

κῆς ποιήσεως τῶν Βυζαντινῶν ὁ ποιητὴς τῆς Μαρίας Δοξαπατρῆ ἐν τῷ προλόγῳ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῆς δράματος τούτου.

Δι' ἐνὸς στόματος ἡ ἐπιστήμη ἀναγνωρίζει σήμερον τὴν ἔσοχον ἀξίαν τῆς θρησκευτικῆς ποιήσεως τῶν Βυζαντινῶν, τὸν δὲ Ρωμανὸν τὸν Μελωδὸν ἀποκαλεῖ ὁ μὲν Βουνυ χριστιανὸν Πίνδαρον, ὁ δὲ Krumbacher, τὸν μέγιστον τοῦ κόσμου ἐκκλησιαστικὸν ποιητὴν, ὁ δὲ Pitra, ὁ Christ καὶ ἄλλοι ἀναγνώριζουσιν αὐτὸν τὸν κορυφαῖον τῶν ἀρχαίων μελωδῶν. Ἐκ τῶν λειτουργικῶν βιβλίων ὁ ὕμνος οὗτος ὡς καὶ οἱ ἄλλοι ὕμνοι τοῦ Ρωμανοῦ ἐξετοπίσθησαν ἐν τῷ χρόνῳ, οὐχὶ δι' οὐς λόγους νομίζει ὁ Krumbacher, παρέμειναν δὲ μόνον κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ κοντάκια, ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ δὲ τῶν Χριστουγέννων ἐκ τοῦ περὶ οὗ πρόκειται ὕμνου μόνον τὸ κοντάκιον καὶ ὁ οἶκος. Ὁ ὕμνος οὗτος λησμονημένος μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἀνεκάλυψεν αὐτὸν ὁ καρδινάλιος Pitra σφῶμενον ἐν τρισὶν κώδιξιν, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μόσχας, ἐτέρῳ τῆς τοῦ Ταυρίνου καὶ τρίτῳ τινὶ κώδιξι τῷ Κορσινιανῷ, ἀλλὰ καὶ μόνον ἐν τῷ τοῦ Ταυρίνου κώδιξι σφῆται ὁλόκληρος ὁ ὕμνος, διότι εἰς τοὺς δύο ἄλλους κώδικας παραλείπεται τὸ εἰκοστὸν τροπάριον (ὁ ἁ σ τ ἡ ρ), τὰ δὲ ἐν τῇ μὲν τῆς Κρυπτοφύρου χειρογράφῳ εἰς ἀπλῶς ἀπόγραφα τοῦ Κορσινιανοῦ κώδικος. Τὸν ὕμνον τοῦτον μετὰ κριτικῶν σημειώσεων ἐξέδωκε κατὰ πρῶτον ὁ καρδινάλιος Pitra τῷ 1876.

Ἴσως εἰς τινὰς τῶν δῆθεν κριτικῶν ἢ τῶν αὐτοκαλουμένων βυζαντινολόγων ὁ θαυμάσιος οὗτος ὕμνος νὰ ἀπαρέσῃ, ἀλλὰ τῆς ἀξίας τοῦ ποιήματος λυδία λίθος δὲν εἶνε βέβαια ἡ κρίσις τοῦ τυχόντος. Ἀλλὰ καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐννοήσῃ τις αὐτὸν ἔπρεπε διὰ τῆς φαντασίας νὰ μεταφέρῃ εἰς τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο τρικλίνιον τῶν δεκαεννέα ἀκουβίτων τοῦ ὁποίου ὁ πλοῦτος καὶ ἡ καλλονὴ καὶ ἡ ἑλαμπρὸς μεγαλοπρέπεια ἐκστατικὸν καταστήσασαι τὸν Λουίτηρανδον, ἀφώπλισαν τὴν φθονερὰν κακολογίαν τοῦ Ἐπισκόπου Κρεμώνης, ὅπου ἐν μέσῳ αὐτῆς ἑξαστραπτύσης εἰστία εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐτοῦ τράπεζαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τὰ τέλη τοῦ κράτους καὶ τοὺς μεγιστάνας καίπα-

τρικίους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ θεόστεπτος καὶ θεοφροῦντος αὐτοκράτωρ, εἰσῆρχοντο δὲ οἱ ἁγιοσοφῖται καὶ οἱ ἁγιοποστολῖται ψάλλται ἡτοι ὁ χορὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἑψάλλον ἐναρμονίως: Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τί-
ζει.

Ἡ ἔπρεπε ὁ ἀναγνώστης νοσῶς μεταταθεῖς καὶ συναναφυρθεῖς ἐν μέσῳ τοῦ ἐκκλησιάσματος τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ ἐν τοῖς Κύρου νὰ ἤκουεν ἐκκληκτοὺς μεταξὺ ἐκκληκτῶν τὸν τέως ἄμουςον Ἐμισσηνὸν διάκονον ἐνθουν ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος ἄδοντα τὸν αὐτοσχέδιον αὐτοῦ ὕμνον, καὶ τότε εἰς ἱερὰν κινηθεῖς κατάνυξιν θὰ κατενόει ἐμβατεύσας, τὴν ὑψηλὴν ποίησιν τοῦ θεσπεσίου ὕμνου.

Ὁ εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν ὕμνος Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ

(φέρων ἀκροστιχίδα: Τοῦ
ταπεινοῦ Ρωμανοῦ ὕμνος).

α'. Ἡ παρθένος σήμερον
τὸν ὑπερούσιον τίχει.
Καὶ ἡ γῆ τὸ σπῆλαιον
τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει.
Ἄγγελοι μετὰ ποιμένων
δοξολογοῦσι,
Μάγοι δὲ μετὰ ἀστέρος
ὁδοιποροῦσι.
δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη
παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

β'. Τὴν Ἐδέμ Βηθλεὲμ
ἤνοιξε, δεῦτε, ἰδωμεν.
τὴν τρυφὴν ἐν κρυφῇ
εὖραμεν, δεῦτε, λάβωμεν
τὰ τοῦ παρθεῖου,
ἐνδον τοῦ σπηλαίου.
ἐκεῖ ἐφάνη
ρίζα ἀπότιστος,
βλαστάνουσα ἄφρατον.
ἐκεῖ εὐρέθη
φρέαρ ἀνύφικτον,
οὗ πιεῖν Δαυὶδ
πρὶν ἐπεθύμῃσεν.
ἐκεῖ παρθένος,
τεκούσα βρέφος,
τὴν διψᾶν ἔπαυσεν εὐθὺς,
τὴν τοῦ Ἀδάμ καὶ τοῦ Δαυὶδ
διὰ τοῦτο πρὸς τόπον

ἐπειγθῶμεν ποῦ ἐτέχθη
παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων θεός.

γ' **Ο** πατήρ τῆς μητρὸς
γνώμη υἱὸς ἐγένετο·
ὁ σωτὴρ τῶν βρεφῶν
θρόνος ἐν φάτνῃ ἔκειτο·
ὃν κατανοῦσα,
φησὶν ἡ τεκοῦσα.
Τὶ τοῦτο, τέκνον;
πῶς ἐνεσπάρης μοι;
Καὶ πῶς ἐνεφύης μοι;
ὁρῶ σε, σπλάγχχνον,
καὶ καταπλήττομαι,
ὅτι γαλουχῶ.
Καὶ οὐ νενύμφευμαι
καὶ σὲ μὲν βλέπω
μετὰ σπαργάνων·
τὴν παρθενίαν δὲ ἀκμήν
ἐσφραγισμένην θεωρῶ,
σὺ γὰρ ταύτην φυλάξας,
ἐγεννήθης εὐδοκήσας,
παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων θεός.

δ' **Υ**ψηλὸς βασιλεῦ,
τί σοὶ καὶ τοῖς πτωχεύσας;
ποιητὰ οὐρανῶν,
τί πρὸς γήινους ἤλυθες,
σπηλαίῳ ἐτέρφθης,
καὶ φάτνης ἡράσθης;
Ἴδοῦ, οὐκ ἔστι
τόπος τῇ δούλῃ σου
ἐν τῷ καταλύματι·
οὐ λέγω τόπον,
ἀλλ' οὐδὲ σπήλαιον,
ὅτι καὶ αὐτὸ
τοῦτο ἀλλότριον.
Καὶ τῇ μὲν Σάρρᾳ,
τεκούσῃ βρέφος
ἐδόθη κληρὸς γῆς πολλῆς,
ἐμοὶ δὲ, οὔτε φωλεός·
ἐκτεσάμην τὸ ἄντρον,
ὃ κατασχέσας βουλήσει,
παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων θεός.

ε' **Τ**ὰ τοιαῦτα ῥητὰ
ἐν ἀπορήτῳ λέγουσα,
Καὶ τὸν τῶν ἀφανῶν
γνώστην καθικετεύουσα,
ἀκούει τῶν Μάγων,
τὸ βρέφος ζητούντων,
εὐθὺς δὲ τούτοις·
Τίνες ὑπάρχετε;
ἡ κύρη ἐδόκησεν.
Οἱ δὲ πρὸς ταύτην

Σὺ γὰρ τίς πέφυκας,
ὅτι τοιοῦτον
οὐ ἀπεκύνθης;
τίς ὁ πατήρ σου,
ἢ τίς τεκοῦσα,
ὅτι ἀπάτορος ὕϊοῦ
ἐγένον μήτηρ καὶ τροφός;
Οὐ τὸ ἄστρον ἰδόντες
συνήκαμεν, ὅτι ὤφθη
παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων θεός.

ς' **Α**κριβῶς γὰρ ἡμῖν
ὁ Βαλαάμ παρέθετο
τῶν ῥημάτων τὸν νοῦν,
ὃν περ προσεμνητεύσατο,
εἰπὼν ὅτι μέλλει
ἀστὴρ ἀνατέλλειν,
ἀστὴρ σβεινύων
πάντα μαντεύματα,
καὶ τὰ οἰωνίσματα·
ἀστὴρ ἐκλύων
παραβολὰς σοφῶν,
ῥήσεις τε αὐτῶν
καὶ τὰ κινίγηματα·
ἀστὴρ ἀστέρος
τοῦ φαινομένου
ὑπερφαιδρότερος πολὺ,
ὥς πάντων ἄστρον ποιητής·
περὶ οὗ προσεγράφη
ἐκ τοῦ Ἰακώβ ἀστράπτειν
παιδίον νέον, τὸν πρὸ αἰώνων θεόν.

ζ' **Π**αραδόξων ῥητῶν
ἡ Μαριάμ ὡς ἤκουσεν,
τὸν ἐκ σπλάγχχνων αὐτῆς
κύψασα προσεκύνησεν,
καὶ κληίουσα εἶπεν·
Μεγάλα μοι, τέκνον,
μεγάλᾳ πάντα,
ἥπερ ἐποίησας
μετὰ τῆς πτωχείας μου.
Ἴδοῦ γὰρ Μάγοι
ἔξω ζητοῦσίν σε·
τῶν ἀνατολῶν
οἱ βασιλεύοντες
τὸ πρόσωπόν σου
ἐπιζητοῦσιν,
καὶ λιτανεύουσιν ἰδεῖν
οἱ πλούσιοι τοῦ σοῦ λαοῦ·
ὅντως γὰρ λαὸς οὗτος
σὺς ἐστίν, οἷς ἐγεννήθης
παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων θεός.

η' **Ε**πειδὴ οὖν λαὸς
σὺς ἐστίν, τέκνον, κάλευσον

ὑπὸ σκέπην τὴν σὴν
 ἔλθωσιν, ἵνα ἰδῶσιν
 πενίαν πλουσίαν,
 πτωχείαν τιμίαν·
 Καὶ σὲ μὲν ἔγω
 πλοῦτον καὶ καύχημα,
 διὸ οὐκ αἰσχύνομαι·
 ἐν σοὶ ἡ χάρις
 καὶ ἡ ἀλήθεια·
 Ἐν σκηνῇ καὶ νῶν
 νεῦσον εἰσελθῶσιν·
 οὐδέν μοι μέλει
 τῆς εὐτελείας.
 ὥς θησαυρὸν γὰρ σὲ κρατῶ,
 ὃν βασιλεῖς ἤλθον ἰδεῖν,
 βασιλέων καὶ Μάγων
 ἐρευνώντων ποῦ ἐτέχθη
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

θ'. Ἰησοῦς ὁ Χριστός,
 ὄντως τε καὶ θεὸς ἡμῶν,
 τῶν φρενῶν ἀφανῶς
 ἤψατο τῆς μητρὸς αὐτοῦ.
 Εἰσάγαγε, λέγων,
 οὐς ἤγαγον λόγῳ·
 Ἐμὸς γὰρ λόγος
 οὗτος, ὃς ἔλαμψεν
 τοῖς ἐπιζητοῦσί με,
 ἀστὴρ ἐστὶν μὲν
 εἰς τὸ ὁρώμενον,
 δύναμις δ' ἐστὶ
 πρὸς τὸ νοούμενον.
 Συνῆλθε Μάγοις,
 ὥς λειτουργῶν μοι,
 καὶ ἐτιθέσθαι, πληρῶν
 διακονίαν τὴν αὐτοῦ,
 καὶ ἀκτίνι δεικνύει
 τόπον τὸν ὅπου ἐτέχθη
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

ι'. Νῦν οὖν δέξαι, σεμνή,
 δέξαι τοὺς δεξαμένους με·
 ἐν αὐτοῖς γὰρ εἰμι,
 ὥσπερ ἐν ταῖς ἀγκάλας σου·
 Καὶ σοῦ οὐκ ἀπέστην
 κἀκεῖνοις συνῆλθον.
 Ἡ δὲ ἀνοίγει
 θύρας, καὶ δέχεται
 τῶν Μάγων τὸ σύστημα·
 ἀνοίγει θύρας
 ἢ ἀπαράνοικτος
 πύλη, ἣν Χριστὸς
 μόνος διώδευσεν·
 ἀνοίγει θύρας,
 μὴ ἀνοιχθεῖσα,

καὶ μὴ κλαπείσθαι τί ποτ' οὖν
 τῶν τῆς ἀγνείας θησαυρῶν.
 αὕτη ἤνοιξε θύραν,
 ἀφ' ἧς ἐγεννήθη θύρα,
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

ια'. Οἱ δὲ Μάγοι εὐθὺς
 ὤρμησαν πρὸς τὸν θάλαμον,
 καὶ ἰδόντες Χριστὸν,
 ἐφρίξαν, ὅτε εἶδον
 τὴν τοῦτου μητέρα,
 καὶ φόβῳ εἶπον·
 Οὗτος υἱὸς ἐστὶν
 ἀγενεαλόγητος·
 Καὶ πῶς, Παρθένε,
 τὸν μνηστευσάμενον
 ἐλέπομεν ἀκμήν
 ἔνδον τοῦ οἴκου σου;
 οὐκ ἔσχε μῶμον
 ἡ κύησίς σου·
 μὴ ἡ κατοίκησις ψεγθῇ,
 συνόντος σοὶ τοῦ Ἰωσήφ.
 Πλήθος ἔχεις φθονούντων,
 ἐρευνώντων ποῦ ἐτέχθη
 π' ἰδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

ιβ'. Ὑπομνήσκω ἡμᾶς,
 Μάγοις Μαρία ἔφησεν,
 τίνας χάριν κρατῶ
 τὸν Ἰωσήφ εὐ οἶκῳ μου,
 εἰς ἔλεγχον πάντων
 τῶν καταλαλούντων
 αὐτὸς γὰρ λήξει·
 ἥπερ ἀκήκουσεν
 περὶ τοῦ παιδίου μου·
 ὕπνῳ γὰρ εἶδεν
 ἀγγελὸν ἅγιον
 λεγόντα αὐτῷ
 πόθεν συνέλαβον·
 πυρίνη θεὰ
 τὴν ἀκανθώδη
 ἐπληροφόρησε νυκτός
 περὶ τῶν λυπούντων αὐτόν·
 διὰ τοῦτο συνέστη
 Ἰωσήφ δηλῶν ὡς ἐστὶ
 παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

ιγ'. Ρητορεύσει αὐτὸς
 ἅπαντα ὅσα ἤκουσεν
 ἀπαγγέλλει σαφῶς
 ὅσα προεθεώρησεν
 τὰ τῶν οὐρανίων
 καὶ ἰῶν ἐπιγείων,
 πῶς συνανύμνησαν
 πηλίνους οἱ πύρινοι,

ἡμῶν τῶν Μάγων
ὅτε προέδροκμεν
ἄστρον φωταυγυῶν
καὶ ὁδηγοῦν ἡμᾶς.
Διὸ ἀφέντες
τὰ προῤῥηθέντα,
ἐκδιηγῆσασθε ἡμῖν
τὰ νῦν γενόμενα ἡμῖν,
πόθεν ἤκατε, πῶς τε
συνήκατε ὅτι ὤφθη
παιδίον νέον, ὃ πρὸ αἰώνων Θεός.

18. **Ως** δὲ ταῦτα αὐτοῖς
ἡ φρενὴ ἐλάλησεν,
οἱ τῆς ἀνατολῆς
λύγνοι πρὸς ταύτην ἔφησαν·
Μαθεῖν θέλεις πόθεν
ἡλύθμεν, πῶς τε ;
ἐκ γῆς Χαλδαίων,
ὅπου οὐ λέγουσιν·
Θεός θεῶν κύριος·
ἐκ Βαβυλῶνος
ὅπου οὐκ οἶδασι
τίς ὁ ποιητής
φωτὸς ὃ σέβουσιν·
ἐκεῖ ἀνῆλθεν,
ἡμᾶς τε ἤρεν
ὃ τοῦ παιδίου σου σπινθήρ
ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ περσικοῦ·
πῦρ περσάγον λιπόντες
πῦρ φωτίζον θεωροῦμεν,
παιδίον νέον, τὸν πρὸ αἰώνων Θεόν.

19. **Ματαιότης** ἐστίν.
ματαιότητων ἄπαντα.
Ἄλλ' οὐδεὶς ἐν ἡμῖν
ταῦτα φρονῶν εὐρίσκειται.
Οἱ μὲν γὰρ πλανῶσιν,
οἱ δὲ καὶ πλανῶνται.
Διὸ, παρθένε,
χάρις τῷ τόκῳ σου,
δι' οὗ ἐλυτρώθημεν
οὐ μόνον πλάνης
ἀλλὰ καὶ θλίψεως
τῶν χωρῶν πασῶν,
ὧν περ διήλθομεν,
ἐθνῶν ἀθέων,
γλωττῶν ἀγνώστων,
περιερχόμενοι τὴν γῆν
καὶ περιπατοῦντες αὐτὴν
μετὰ λύχνου τοῦ ἄστρου,
ἐρευνῶντες ποῦ ἐτέχθη
Παιδίον νέον, ὃ πρὸ αἰώνων Θεός.

20. **Ἀλλ'** ὥς ἐτι αὐτὸν

τοῦτον τὸν λύχνον εἶχομεν,
τὴν Ἰερουσαλήμ
πᾶσαν περιεδυσκαμεν,
ζητοῦντες εἰκότως
τὰ τῆς προφητείας·
ἡκούσαμεν γὰρ,
ὅτι ἐλεύσεται
Θεός, ἐρευνῶν αὐτὴν,
καὶ μετὰ λύχνου
περιερχόμεθα,
θέλοντες ἰδεῖν
μέγα δικαίωμα·
ἀλλ' οὐχ εὐρέθη.
ὅτι ἀπῆρθη
ἡ κιβωτός αὐτῆς μεθ' ὧν
συνέσχε πρότερον καλῶν·
τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν,
ἀνεκαίνισε γὰρ πάντα
παιδίον νέον, ὃ πρὸ αἰώνων Θεός.

21. **Καὶ** ! φησὶ τοῖς πιστοῖς,
Μάγοις Μαρία ἔφησεν
τὴν Ἰερουσαλήμ
πᾶσαν περιεδράμετε,
τὴν πόλιν ἐκείνην
τὴν προφητοκτόνον ;
Καὶ πῶς ἐλύπως
ταύτην διήλθατε
τὴν πᾶσι πολέμιον ;
Ἡρώδης πάλιν
πῶς διελάθετε
τὸν ἀθέσιμον
φόνων ἐμπνέοντα ;
Οἱ δὲ πρὸς ταύτην
φασί· Παρθένε,
οὐ διελάθομεν αὐτόν,
ἀλλὰ ἐπείξαμεν αὐτῷ,
περιήλθομεν πάντας
ἐρευνῶντες ποῦ ἐτέχθη
Παιδίον νέον, ὃ πρὸ αἰώνων Θεός.

22. **Ὅτε** ταῦτα αὐτῶν
ἡ Θεοτόκος ἤκουσεν,
τότε εἶπεν αὐτοῖς·
Τί ὑμᾶς ἐπηρώσητεν
Ἡρώδης ὁ ἀναξ
καὶ οἱ Φαρισαῖοι ;
— Ἡρώδης πρῶτον,
εἶτα, ὡς ἔφησεν,
οἱ πρῶτοι τοῦ ἔθνους σου
τοῦτον τὸν χρόνον
τοῦ φαινομένου νῦν
ἄστρου παρ' ἡμῶν
ἐξηκριβώσαντο·
καὶ ἐπιγόντες,

ὥς μὴ μαθόντες
οὐκ ἐπεθύμησαν ἰδεῖν
ὃν ἐξερεύνησαν μαθεῖν,
ὅτι τοῖς ἐρευνῶσιν
ᾧφειλε θεωρηθῆναι
Παιδίον νέον, τὸν πρὸ αἰώνων Θεόν.

ιβ'. Ὑπενόουν ἡμᾶς,
ἄφρονες οἱ ἀνόητοι,
καὶ ἡρώτων ἡμᾶς·
πόθεν καὶ πότε ἦκατε·
πῶς μὴ φαινομένους
ὠδεύσατε τρίβους,
ἡμεῖς δὲ τούτους
ἄπερ οὖν ᾗδευσαν
ἀντεπηρωτήσαμεν·
Ὑμεῖς τὸ πάρος
πῶς διωδεύσατε
ἐρημον πολλήν,
ἥνπερ διήλθετε·
ὃ ὁδηγήσας
τούς ἀπ' Αἰγύπτου,
αὐτὸς ὠδήγησε καὶ νῦν
τούς ἐκ Χαλδαίων πρὸς αὐτόν,
τότε στύλῳ πυρίνῳ,
νυνὶ δὲ ἀστέρι δηλοῦντι
Παιδίον νέον, τὸν πρὸ αἰώνων Θεόν.

κ'. Ὁ ἀστὴρ πανταχοῦ
ἦν ἡμῶν προηγούμενος,
ὥς ὑμῖν ὁ Μωσῆς
ράβδον ἐπιφερόμενος,
τὸ φῶς περιλάμπων
τῆς θεογονίας·
ὑμᾶς τὸ μάστιγι
πάλαυ διέθρεψεν,
καὶ πέτρα ἐπότισεν·
ἡμᾶς ἐλπίς δὲ
τούτου ἐνέπλησε·
τούτου τῇ χερσὶ
διατρεφόμενοι
οὐκ ἐν Περσίδι
ἀναποδίσαι,
διὰ τὸ ἄδρακτον ὁδὸν
ὠδεύειν, ἔσχομεν ἂν νοῦ,
θεωρῆσαι ποθοῦντες
προσκυνῆσαι καὶ δοξάσαι

Παιδίον νέον τὸν πρὸ αἰώνων Θεόν.

Κα'. Ὑπὸ τῶν ἀπλανῶν
Μάγων ταῦτα ἐλέγετο·
Ἵπὸ δὲ τῆς σεμνῆς
πάντα ἐπεσφραγίζετο,
κυροῦντος τοῦ βρέφους
τὰ τῶν ἀμφοτέρων,
τῆς μὲν δεικνύαντος
μετὰ τὴν γέννησιν
τὴν μήτραν ἀμύκτον,
τῶν δὲ δεικνύαντος
μετὰ τὴν ἔλευσιν
ἄμοχλον τὸν νοῦν,
ὥσπερ τὰ βήματα·
οὐδεὶς γὰρ τούτων
ὑπέστη κόπον,
ὥς οὐκ ἐμόχθησεν ἐλθὼν
ὁ Ἀμβρακίου πρὸς Δαυιδ·
ὁ φανεῖς γὰρ προφῆταις
ὁ αὐτὸς ἐφάνη Μάγοις,
Παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

κβ'. Μετὰ ταῦτα αὐτῶν
πάντα τὰ διηγήματα,
δῶρα ἔρχιν χερσὶ
Μάγοι, καὶ προσεκύνησαν
τῷ δώρῳ τῶν δώρων,
τῷ μύρῳ τῶν μύρων·
χρυσὸν καὶ σμύρναν
εἶτα καὶ λίβανον
Χριστῷ προσενήνοχον,
βοῶντες. Δέξιαι,
δῶρημα τρίχροον,
ὥς τῶν Σεραφίμ
ὕμνον τρισάγιον
Μὴ ἀπορρίψης
ὥς τὰ τοῦ Καὶν·
ἀλλ' ἐναγκάλισαι αὐτὰ,
ὥς τὴν τοῦ Ἀβελ προσφοράν,
διὰ τῆς σὲ τεκούσης,
ἐξ ἧς ἡμῖν ἐγεννήθης,
Παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

κγ'. Νῦν καὶ φαιδρὰ
βλέπουσα ἡ ἀμώμητος
Μάγους δῶρα χερσὶν

φέροντας, καὶ προσπίπτοντας,
ἀστέρα δηλοῦντα,
ποιμένεσσι ὑμνοῦντας,
τῶν πάντων τούτων
γνώστην καὶ κύριον
ἰκέτευε, λέγουσα·
Τριάδα δώρων,
τέκνον, δεξάμενος,
τρεις αἰτήσεις δὸς
τῇ γεννησάσῃ σε·
ὑπὲρ ἀέρων
παρκαλιῶ σε,
καὶ ὑπὲρ τῶν καρπῶν τῆς γῆς,
καὶ τῶν οἰκούντων ἐν αὐτῇ·
δικιλλάγηθι πᾶσιν,
δι' ἐμοῦ ὅτι ἐτέχθης
παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων θεός.

κδ'. Οὐχ ἀπλῶς γὰρ εἰμὶ
μήτηρ σου, τέκνον εὐσπλαγγχον,
οὐχ ὅτι γαλουχῶ
τόν χορηγὸν τοῦ γάλακτος,
ἀλλ' ὑπὲρ τῶν πάντων
ἐγὼ δυσωπῶ σε·
ἐποίησάς με
ὅλον τοῦ γένους μου
καὶ στόμα καὶ καθήκηκα·
ἐμὲ γὰρ ἔχει
ἡ οἰκουμένη σου
σκέπην κραταιάν,

τείχος καὶ στήριγμα·
ἐμὲ ὁρῶσιν
οἱ ἐκβληθέντες·
τοῦ παραδείσου σου τὸ πρῖν·
ἐπίτρεψον αὐτοῖς ποτε
λαβεῖν αἰσθησιν τοῦδε,
δι' ἐμοῦ ὅτι ἐτέχθης
παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων θεός.

κε'. Σῶσον κόσμον, σωτήρ,
τούτου χάριν ἐλύλυθας·
στήσον πάντα τὰ σὰ,
τούτου γὰρ χάριν ἔλαμψας·
ἐμοὶ καὶ τοῖς Μάγοις
καὶ πάσῃ τῇ κτίσει·
ἰδοὺ γὰρ Μάγοι,
οἷς ἐνεφάνισας
τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου
προσπίπτοντάς σοι,
δῶρα προσφέρουσι
χρήσιμα, καλὰ,
λίαν ζητούμενα,
αὐτῶν γὰρ χορῶ,·
ἐπειδὴ μέλλω
ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον μολεῖν,
καὶ φεύγειν σὺν σοί, διὰ σέ,
ὁδηγέ μου, υἱέ μου,
λυτρωτά μου, πλουτιστά μου,
παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων θεός.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩ. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΕΡΟΣ ΣΤ'

ΑΤΤΙΚΗ, ΘΕΤΓΑΛΙΑ, ΑΧΑΪΑ, ΛΕΥΚΑΣ, ΑΙΤΩΛΙΑ,

ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ — 1888-1906

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον τοῦ ἔτους 1890 μετετέθη ἐκ Λαρίσης εἰς τὸ Ἐφετεῖον Ἀθηνῶν χηρενούσης θέσεως Ἐφέτου, ὡς ἐκ τοῦ προβιβασμοῦ ἐνὸς τῶν Ἐφετῶν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀρεοπαγίτου. Τονίζω δὲ τὴν μετάθεσιν ταύτην, καθόσον ἡ Κυβέρνησις τοῦ Χαυλαίου Τριζούπη, ἥτις τότε προΐστατο τῶν κοινῶν, κατὰ κανόνα ἀπαράβατον δὲν μετέθετε δικαστὴν ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον διετίαν, ἐκτὸς ἂν μὴ ἐχέσενεν ἡ θέσις εἴτε διὰ προβιβασμοῦ, εἴτε διὰ θανάτου. Ἀλλὰ ἡ διαδεξαμένη τὴν Κυβέρνησιν αὐτὴν Κυβέρνησις, ὑπὸ τὸν Προθυπουργὸν Θ. Η. Δηλιγιάννην μὴ ἀποβλέπουσα εἰς ἄλλον λόγον ἢ ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς ἐκानοποίησιν φίλων προσώπων μετέθετεν ἐκ τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν πεντάδα Ἐφετῶν εἰς τὰ διάφορα Ἐφετεῖα τοῦ Κράτους, ἐμὲ δὲ ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ Ἐφετεῖον Λαρίσης εἰς ὃ μετέβην κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1895. Πρόεδρος τοῦ Ἐφετείου Λαρίσης ἦν τότε ὁ Βασίλειος Χ. Παμπούκης, Ἐφέται δὲ ὁ Ἀριστείδης Νικολαΐδης, Λάμπρος Ροῦλὸς καὶ Ἀναστάσιος Ἰω. Σουλτάνης. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐφετείου, ὑπὸ ἔποψιν μορφώσεως καὶ ἀγχινοίας τέλειος ἐπιστήμων, ἀτυχῶς τέλειον ἐστρατεῖτο ἐκινότητος διοικητικῆς — τοῦνυχτίον ὑπὸ φιλαντίας ὑπερμέτρου κατείχετο καὶ ἀντὶ νὰ συνέχῃ τὴν τῶν δικαστῶν σύμπνοιαν, προὐκάλει τὴν διχόνοιαν. — Ραθυμῶς ἐργαζόμενος, ἀνέφευγε νὰ προεδρεύῃ τοῦ Δικαστη-

ρίου καὶ οὕτω ἀνεπλήρου αὐτὸν ὁ ἀρχαιότερος κατὰ τὸ διάταγμα τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ἐφέτης, καὶ οὕτως ἤμην ἐγὼ ὁ γράφων τὰς περιηγήσεις ταύτας. Ἀλλὰ ἡ ἀποχὴ τοῦ Προέδρου ἐπὶ τῆς ἐργασίας ἦν ἡ ἀφορμὴ παραπόνων ἐκ μέρους τῶν δικαζομένων καὶ τῶν δικηγόρων καὶ ἐκ μέρους τῶν δικαστῶν ἐπ' ἴσης, καθ' ὅσον ἐπεβαρύνοντο δι' ἐργασίας μείζονος. Ἡ ἐκ μέρους ἐμοῦ ὑπόδειξις τοῦ ἀτόπου, ὃ ἐπήρχετο εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ Δικαστηρίου, οὐδεμίαν ἐτύγχανε προσοχῆς καὶ οὕτω οἱ συνάδελφοι φανερώς πλέον ξεφραζόντο ἐναντίον τοῦ Προέδρου, ὅστις ὁμως μετ' οὐ πολλοὺς μῆνας μετετέθη εἰς τὸ Ἐφετεῖον Ἀθηνῶν, βραβεύομενος οὕτω ἐπὶ τῇ ραθυμίᾳ.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Παμπούκη ἐν Ἀθήναις, ὁμοίᾳ σχεδὸν ἐκείνης τῆς Λαρίσης, ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καὶ οὕτω, συνερχομένου ἐν ὁλομειρία τοῦ δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ διὰ τὸν Παμπούκην, ἵνα κρίνῃ ἂν ἦτο διατηρητέος ἡ ἀποχωρητέος, καθόσον εἰσήγετο φέρον πολλὰς ἐναντίον του κατὰ διαφόρους χρόνους ἐπιβληθείσας αὐτῷ πειθαρχικὰς ποινὰς, ἐθεώρησεν αὐτὸν ἀποχωρητέον, ὡς λέγουσι, παμφηρεὶ καὶ οὕτω ἀπελύετο τῆς θέσεώς του δικαστῆς ὅστις, εἰ ἐβούλετο, θὰ ἦτο χρησιμώτατος τῇ ὑπηρεσίᾳ. Εἶναι δὲ περιέργον γεγονός τοῦτέστι τὸ νὰ εὗρεθῶσι πλείότεροι τῶν δεκαπέντε Ἀρεοπα-

γιτών, οἵτινες παμψηφεί νά θεωρήσωσιν ἀποχωρήτον ἓνα ἀνώτατον δικαστήν. Ὁλόκληρον τότε τὸ δικαστικὸν σῶμα ἐσχολίαζε τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς ὀλομείας τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἐν ὁμοφωνίᾳ σχεδὸν τὴν ἐπεδοκίμαζε, θεωρῶν αὐτὴν ὡς μίαν ικανοποίησιν τοῦ δικαστικοῦ σώματος, εἰς δὲ ὁ Παμπούκης ἐπὶ τὸσαῦτα ἔτη διατελέσας πάντοτε ἐκατέρωθωσεν, οὔτως εἰπεῖν, νά γεννήσῃ δυσαρεσκείας.

Ὁ Θεμιστοκλῆς Βλάχος διεδέχετο ἐν Λαρίσῃ ὡς πρόεδρος τῶν Ἐφετῶν τὸν Β. Χ. Παμπούκην. Δὲν δύναμαι νά χαρακτηρίσω τὸν Θ. Βλάχον, δικαστήν μέτριον καὶ ἐστερημένον αὐτοβουλίας. Ἐχειροτονήθη, ὡς εἰπεῖν, εἰς τὴν θέσιν τοῦ Προέδρου Ἐφετῶν ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας Κυβερνήσεως τοῦ Κυρίου Κωνσταντίνου Κωνσταντοπούλου, ἵνα πληρωθῇ χρεὺς θέσις. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι ἀδυνατῶ, ἐγὼ τοιλάχιστον, νά νοήσω τίνες λόγοι ἐπειθον τὴν Κυβέρνησιν νά προτιγάγῃ τοιοῦτον δικαστήνεις τοιαύτην θέσιν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1896 ἡ Ἑλλὰς παρεσκευάζετο πρὸς πόλεμον ἐναντίον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ Λάρισα ἐπὶ τῷ Πηγεῖ ἦν τὸ κέντρον τῆς δράσεως, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της τῆς γεωγραφικῆς. Δραστηριώτατα δὲ ἐνήργει καὶ ἡ Ἐθνικὴ Ἐταιρεία, ἥτις παρέσυρε τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Θ. Π. Δηλιγιάννη εἰς τὴν ἀπονενομημένην ἐκείνην πράξιν. Ἀπασα αἱ καταβαλλόμεναι προσπάθειαι παρὰ τῆς Διοικητικῆς ἀρχῆς, ὅπως μὴ ὀργανῶνται σώματα καὶ ὀμάδες πολεμιστῶν, σκοποῦσάν τὴν παρενόχλησιν τῆς ὀμόρου ἐπιγρατείας ἅπασαι αὐταὶ αἱ προσπάθειαι ἐξουδετεροῦντο ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας, ἐχούσης μέλη ἐντίμους ἀστούς καὶ ἐγκρίτους στρατιωτικούς. Καὶ εἰς ἐμὲ ἐπροτάθη ἵνα κατατχθῶ εἰς τὴν τάξιν τῶν μελῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας, ἀλλὰ ἐγὼ ἠρνήθην, τοῦτο μὲν διότι ἐδωόρησα ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ δικαστικοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς ἄλλην τινα θέσιν, ἥμισυ δὲ εἰς μέλος Ἐταιρείας μυστικῆς, τοῦτο δὲ διότι καὶ τὸν σκοπὸν τῆς Ἐταιρείας ταύτης ἐκρίνα ὡς ἀπροσδιόνυσον εἰς τὰ συμφέροντα τῆ Πατρίδος. Ἡ ἄρνησις αὕτη ἀπέρρεε τῇ Ἐθνικῇ Ἐταιρείᾳ, τοσοῦτο δὲ μᾶλλον, καθ' ὅσον πολ-

λοὶ τῶν σημαίνοντων Μακεδόνων συνεβουλεύοντο ἐμὲ περὶ τῆς θέσεώς των καὶ φυσικώτατα ἐγνώριζον οἱ τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας ὅτι ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην νά συμβουλευσῶ ἄντικρυς ἄλλα τῶν ὅσα ἐγὼ ἐφρόνου. Τοῦτου ἕνεκεν διενήργησαν ἐν Ἀθήναις τὴν εἰς ἄλλον τόπον μετάθεσίν μου, ἥτις ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1897. Καὶ διὰ νά ἐπιτευχθῇ ἡ μετάθεσις αὕτη ὑπεστήριζον ὅτι ἐγὼ διήγειρον τοὺς ἐν Λαρίσῃ καὶ τοὺς περιχώροις Μακεδόνας, ἵνα μετάσχουσιν τῶν συμμοριῶν τῶν κατὰ τῆς Τουρκίας ὀργανουμένων. Ἡ μέθοδος αὕτη, Μακιαβελικὴ, ἀπέβη ὠφέλιμος εἰς τὸν σκοπὸν των καὶ οὕτω μετετέθη εἰς Πάτρας, ἐνχόμενος ὀλοφύχως τὴν εὐδωσιν τοῦ Ἐθνικοῦ ἔργου τῶν ὀργανωτῶν τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τοῦ τυράννου τῶν ἀλυτρώτων ἀδελφῶν Μακεδόνων καὶ Ἡπειρωτῶν.

Διετέλουν Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου τῶν Συνέδρων τῆς Συνόδου τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου 1897, ὅτε ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως τὸ Β. Διάταγμα τῆς μεταθέσεώς μου εἰς Πάτρας καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς πρὸ Ἐφέταις, κατανοῶν ὅτι ἡ κοινοποίησις ἐμοὶ τοῦ Διατάγματος τῆς μεταθέσεως ἠθέλην ἀποβῆ ἐπιζήμιος, κατὰ τὴν κρίσιν του, εἰς τὰς μελλούσας νά ἐκδικασθῶσι δίκαις εἰς τὸ Κακούργιοδικεῖον, ἀνέβαλεν ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας, ὡς ἐδικαιούτο ὑπὸ τοῦ νόμου, τὴν κοινοποίησιν τῆς μεταθέσεώς μου, ἵνα ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἀποπερατωθῇ ἡ ἐκδίκασις τῶν ἐν τῷ πινακίῳ τοῦ Δικαστηρίου τῶν Κακούργιοδικῶν ἐγκρημῶν δικῶν. Διὰ τὰς τελευταίας πέντε ἡμέρας τῆς συνόδου εἶχε προσδιορισθῇ πρὸς ἐκδίκασιν μία σπουδαιότατη δίκη, εἰς ὑποστήριξιν τῆς ὁποίας εἶχον κλητευθῇ περὶ τοὺς ἐκατὸν μάρτυρας τῆς κατηγορίας, πολλοὶ τῶν πολιτικῶς ἐναγόντων καὶ ἀπὸ πολλοὶ τῆς ὑπερασπίσεως. Οἱ κατηγορούμενοι ἦσαν δεκαπέντε, αἱ πράξεις δὲ ὡς εἰρήγοντο πρὸς ἐκδίκασιν ἀναιρέσεις καὶ ἀπόπειραι ἀναιρέσεων καὶ ἀντιστάσεις κατὰ τῆς ἀρχῆς μετὰ βιαιοπραγίᾳ κατὰ προσώπων. Συνήγοροι τῶν κατηγορουμένων πέντε, ἰσάριθμοι δικηγόροι τῶν πολιτικῶς ἐναγόντων καὶ τὸ πολυπλοκώτερον ὅτι ἡ ὑπεράστι-

σις τὴν διηρημένην. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κατηγορούμενοι κατήγοντο ἐκ διαφορῶν χωρῶν τῆς Θεσσαλίας εἶχον συναθροισθῆ ἔν Λαρίσῃ πολλοὶ τῶν βουλευτῶν Θεσσαλίας, ἅπαντες ἵνα προστατεύσωσι τοὺς κατὰ τὰ συμφέροντα ἑκάστου ἀδικουμένους διῆθεν κατηγορουμένους.

Τῆς δίκης ταύτης αἰτία ἐγένετο συμπλοκὴ γενομένη ὑπὸ τῶν περιοίκων τῆς λίμνης Βοιβηίδος (Κάρλα) ἐριζόντων περὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς κοίτης ταύτης, ἀποξηρανθείσης τῆς λίμνης. Ἐπικειμένης δὲ μείζονος συγκρούσεως καὶ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς ἐπελθούσης προληπτικῶς, οἱ ἀγρόται ἀντέστησαν βίᾳ κατὰ τῆς ἀρχῆς, μεταχειρισθέντες καὶ ὅπλα ἀγέμαχα κατ' αὐτῆς καὶ κατ' ἀλλήλων οἱ ἐριζόντες. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχὴ ἠναγκάσθη νὰ παρεμβῇ ἔργῳ, οἱ ἀγρόται ἔβαλον κατ' αὐτῆς τὰ πλήρη πυρίτιδος καὶ σφαιρῶν ὅπλα των καὶ ἀπέκτειναν ἕνα τῶν στρατιωτῶν, ἄλλον ἀπέκοψαν τὴν χεῖρα διὰ δρεπάνου (λέλει καὶ) οὐμένου ἐν Θετταλίᾳ) καὶ ἀπεπειράθησαν νὰ φονεύσωσιν ἄλλους, ἀλλ' ἐκ περιστατικῶν ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως των ἀπέτυχον μὲν τοῦ ἀνθρωποκτονίου σκοποῦ των, ἔτραυματίσαν ὅμως αὐτοὺς εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματός των.

Διὰ νὰ ἐκδικασθῇ μία τοιαύτη δίκη ἀπητεῖτο καὶ μεγάλη προσοχὴ καὶ ἐμβριθὴς μελέτῃ τῆς ὑποθέσεως. Ὁ δὲ Πρόεδρος τῶν συνέδρων, ὡς διευθύνων τὴν συνεδρίασιν, καθ' ἅπαντα τὰ σημεῖα πρέπει νὰ διαλευκάνῃ τὴν ὑπόθεσιν, ἐξετάζων ἐπισταμένως τὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ κατηγορουμένου. Τὴν ἔδραν τοῦ Εἰσαγγελέως κατεῖχεν ὁ παρ' Ἐφέταις Ἀντισταγγελεὺς, μὴ ὑπάρχοντος Εἰσαγγελέως. Ἡλίας Βράτιμος, ἀνὴρ θεωρούμενος εὐθύς, ἀλλὰ εὐπιστος λίαν, καὶ ἥμισυ μωροφωμένος. Ὁφείλον κατ' ἀκολουθίαν, μόνος ἐγὼ νὰ διευθύνω τὰ πάντα, ἄνευ βοηθείας ὁθενδήποθεν, διότι καὶ οἱ σύνεδροι, ἰδίως ὁ ἐκ δεξιῶν, ἀρχαιότατος Πρωτοδίκης, ἀτυχῶς ἐτύγχανεν ἀντιλήψεως ἀσθενεστάτης, ὁ δὲ ἕτερος τῶν συνέδρων, ~~πρόεδρος συνεδρίου~~ συνεδρίου, οἷον πᾶν ἄλλο ἦσαν νὰ συντελέσῃ, ἐκτὸς εἰς ἀντίληψιν τῶν περὶ αὐτὸν λαμβανόντων χώραν. Ἐδεῖ λοιπὸν, δίκην Ἀτλαντος, νὰ φέρω ἐγὼ μόνος τὸ βάρος καὶ τὴν εὐθύνην τῆς σοβαροτάτης ταύτης δίκης. Ἐδεῖ νὰ περιστέλλω τὴν ἀκάθεκτον ὁρμὴν τοῦ Εἰσαγγε-

γελέως, ὁρῶντος φάσματα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ὅτι δηλονότι οἱ ἔνορχοι οἱ καταρτίσαντες τὸ Δικαστήριον, ἔμελλε νὰ μὴ ἐκπληρώσωσι τὸ καθήκον των. Ἐδεῖ γὰρ ἔχω τεταμένην τὴν προσοχήν εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀκροατηρίου, ὄντος πολυπληθοῦς.

Ἐδεῖ γὰρ τηρῶ τὴν τάξιν εἰς τὰς ἀγορεύσεις τῶν πολιτικῶς ἐναγόντων καὶ τῶν συνηγόρων, ὧν μεταξὺ πάντοτε ἐπέρχεται διχόνοια, ἕνεκα τῶν συγκρουομένων συμφερόντων. Ἄτινα ἐκότεροι τούτων πρόκειται νὰ διεκδικήσωσι. Ὁ Εἰσαγγελεὺς, μὲ τὴν σταθερὰν γνώμην ὅτι ἡ δίκη πρέπει νὰ ἀναβληθῇ, εὐθύς ὡς εἰσῆχθη, ἀδικαιολογίτως, καθίστα τὴν θέσιν μου δυσχερῆ, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ προκαλέσω τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δικαστηρίου τῶν Συνέδρων, ὃ διέταξε τὴν πρόοδον τῆς δίκης. ἀπορρίψαν τὴν περὶ ἀναβολῆς ταύτης πρότασιν τοῦ Εἰσαγγελέως.

Ἡ δίκη αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, οἱ δὲ ἔνορχοι ἐξεπλήρωσαν συνολικὰ τοῖς πραγματικοῖς γεγονόσιν, ἅτινα ἐξετυλίχθησαν ἐπ' ἀκροατηρίου ὑπὲρ καὶ κατὰ τῶν κατηγορουμένων καὶ συμφώνως μὲ τὴν λογικὴν τὸ ἑαυτῶν καθήκον καὶ συνέταξαν ἐτυμηγορίαν ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν τελείαν, διαψεύσασαν ἀντικρὺς ἅπαντας τοὺς φόβους τοῦ Εἰσαγγελέως περὶ τοῦ ἐναντίου. Ὁ Εἰσαγγελεὺς ἔμεινεν ἑνὸς καὶ κελαιῶος πρὸ τοιαύτης ἐτυμηγορίας, ἔσπριψε περιέαντὸν βλέμμα ἀπορίας, προσέβλεψε τοὺς ἐνόρκους καὶ τοῦ λόγου αὐτῷ δοθέντος, ὅπως προτείνῃ τὴν ἐπιβλητέαν ποινὴν, παρέλαβε παρὰ τοῦ Προέδρου τὴν ἐτυμηγορίαν, πολυσέλιδον οὖσαν καὶ κινῶν αὐτὴν δίκην ριπιδίου ἐδόθηεν καὶ ἐκείθεν, ἐσκέφθη, ἐθώπευσε διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ μέτωπον καὶ ταπεινοφώνως, «Νὰ ἐπιβληθῶσιν ἑκάστῳ τῶν κηρυχθέντων ἐνόχων ἡ ἀνάλογος ἐκ τοῦ νόμου προβλεπομένη ποινή.» Ἡ ἐγτύπωσις εἰς τὸ δικαστήριον τῶν ἐνόρκων, εἰς τοὺς δικηγόρους καὶ εἰς τὸ ἀκροατήριον ὑπῆρξεν ὅσον θλιβερά τόσον καὶ ἀπελπιστικὴ, πῶς ἀνὴρ διέπων τοιαύτην ἀρχήν, τοιαύτην ἀφθόγγετο. *Ἦμην ὑποκρουόμενος ἐκ τοῦ νόμου νὰ ζητήσω ὀρισιμένην ἐκφρασιν γνώμης καὶ εἰς τὴν αἴτησιν, ὑπέλαβεν ὁ Εἰσαγγελεὺς «Εἶπον, δὲν ἔχω ἄλλο τί νὰ προσθέσω.»* Ἐννοητέον εὐκόλως οἷος ψύθυρος εἰς ἅπασαν τὴν εἵρεϊαν αἰθουσαν τοῦ Δικαστηρίου

ηγέρθη καὶ οἷα σχόλια ἐπηκολούθησαν αὐτὴν ὥστε μόνος ὁ κώδων ἴσχυσε νὰ ἐπιφέρει τὴν ἡρεμίαν καὶ οὕτω ἐπεραιώθη ἡ δίκη.

Εἶναι ἱστορικὴ ἀλήθεια, δίδουσα τὸ μέτρον τῆς φιλοπονίας τοῦ Ἀντισσαγγελέως παρ' Ἐφέταις Ἡλία Βρατίμου, ὅτι οὗτος ἐνέκυπτε καθ' ἐκάστην ἐσπέραν, κατόπιν τῶν πολυασχόλων καὶ ἐμβριθῶν ἐν ἡμέρᾳ ἀσχολιῶν του, εἰς τὴν μελέτην Γαλλοελληνικοῦ λεξικοῦ, θεωρῶν ὅτι ἡ

ἀπὸ στήθους ἐκμάθησις αὐτοῦ θὰ τὸν καθίστα μετ' οὐ πολὺν κάτοχον τῆς Γαλλίδος φωνῆς. Διὰ τὴν αὐστηρότητά του εἶχεν ἐπονομασθῇ Ἀραμπῆς, καὶ ὅτε τις τῷ ἀπένευμε τὸ κατ' αὐτὸν εἴφημον τοῦτο ἐπίθετον αὐτὸς ἦτο ὁ εὐνοούμενος. Ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς ἐντιμος, ἀλλὰ, ἀτολμος καὶ ἀνεπίστήμων, ἤγαστο καὶ ἐφέρετο δυστυχῶς ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ'

Τῇ 7 Φεβρουαρίου 1897 ἐπέβαινον τοῦ Σιδηροδρόμου Λαρίσης-Βώλου, ἐγκαταλείπων τὴν Θεσσαλίαν, πρὸς μετάβασίν μου εἰς τὴν νέαν ἐν Πάτραις θέσιν μου. Ἡ ἀμαξοστοιχία ἐβράδυνε νὰ ἐκκινήσῃ, καθόσον οἱ ὑπάλληλοι ἀσχολοῦνται πρὸς ἐκφόρτωσιν τῆς κανονιστοῦσας τῆς πεδινῆς τῆς ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ λογαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ βασιλόπαιδος Νικολάου. Τῆς κανονιστοῦσας ταύτης εἰς τῶν ἀξιωματικῶν ἦν ὁ Παῦλος Μ. Μελάς. Ἐπαίλει ἡ καρδιά ὑπὸ συγκινήσεως πατριωτικῆς καὶ ὑπὸ αἰσθημάτων φόβου μήτοι αἱ πομπώδεις αὐταὶ προετοιμασίαι ἦσαν νόμιμοι ἐπὶ τῶν ὁμμάτων ῥιαιομένη παρὰ τῶν ἐχόντων τὸ συμφέρον διαβουκολήσεως τοῦ πολλοῦ κοινοῦ. Καὶ οἱ φόβοι ἀπέβησαν ὅπως ἐφανταζόμην, ἔσχον δηλαδὴ ὡς ἐπακούουθον τὴν καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν Ἡπείρῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑποχώρησιν. Ὡπισθοχώρησεν ὁλόκληρος στρατιά, ἡγουμένου αὐτῆς τοῦ ἀρχιστρατήγου, Διαδόχου τοῦ Θρόνου Κωνσταντίνου, τοῦ τεταγμένου ἵνα ὁδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὰ πεδία τοῦ θριάμβου καὶ τῆς δόξης!

Εἰς Βῶλον ἀφικόμενος μετὰ κόπον πολλοῦ ἐκατόρθωσα νὰ εὐρῶ θέσιν ἐντὸς ἀτμοπλοίου ἐκπλέοντος διὰ Πειραιᾶ. Ἐπειδὴ δ' ἐπὶ θύραις ἦσαν αἱ ἐορταὶ τῶν ἀπόκρουσιν καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὰ δικαστήρια δὲν συνεδρίαζον, ἐβράδυνον νὰ μεταβῶ εἰς τὴν νέαν ἐν Πάτραις θέσιν. Προΐστατο ἐν Πάτραις τοῦ Δικαστηρίου τῶν Ἐφετῶν ὁ Π. Σπιθάνης, δικαστὴς ἱκανός, νοή-

μων καὶ φιλόπονος. Μέλη τοῦ δικαστηρίου τῶν Ἐφετῶν ἦσαν οἱ κ. κ. Σπ. Στεφανόπουλος, Ν. Ζηλήμων, Α. Ἀντωνόπουλος, Α. Γοιμάνης, Ν. Μομφερράτος. Ματθαῖος Χατζάκος, Μ. Μελετόπουλος. Εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν διετέλει τότε ἐν Πάτραις ὁ Τιμολέων Ἡλιάδης, ὃν διεδέχθη κατόπιν ὁ Ἀνδρέας Γαλλιῆτσας καὶ αὐτὸν ἀποθανόντα ὁ Ἰωάννης Σπανίδης. Ὁ Τ. Ἡλιάδης, γνωρίζων ἄριστα τὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ βεβαρημένος ὑπὸ πολυμελοῦς οἰκογενείας, ἐργάζετο μετὰ τινος ὄκνου, εἴπειτα δὲ τῷ «ἐὰν φέρεσθαι». Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀνδρέας Γαλλιῆτσας, τῶν ἀγγινουστέρων Εἰσαγγελέων εἰς, φιλόπονος, φιλομαθής, γλωσσομαθής καὶ εἰς ἄκρον δραστήριος, προῶρος ἀπώλετο ἐξ ἀπαισίου νοσήματος, εἰς ὃ ἴσως ἐν μέρει συνετέλεσεν ὁ ἀνώμαλος τοῦ μεταλλάξαντος βίος. Τοῦτον δὲ θανόντα διεδέξατο ὁ Ἰωάννης Σπανίδης, ἀνήρ μὲν φιλόπονος, ἀλλὰ ἐπιρρεπὴς εἰς καταδιώξεις τῶν ὑφισταμένων καὶ διὰ ψύλλας πῆδημα, τὸ δὴ λεγόμενον. Ἀπέβαινε δ' οὕτω δυσάρεστος καὶ παρεῖχεν ἀφορμὰς παρεξηγήσεων. Ἀπαντες οἱ Ἐφέται ἦσαν συνάδελφοι καλοὶ, ἐπὶ πολλὰ ἔτη οἱ πλεῖστοι καρφωμένοι ἐν Πάτραις, ὁ δὲ Α. Μομφερράτος λέγεται ὅτι ἀφ' ἧς ἐδιωρίσθη Πρωτοδίκης ἔμεινεν ἐν Πάτραις προήχθη ὡς Ἐφέτης εἰς τὸ ἐν Πάτραις Ἐφετεῖον, εἰς αὐτὸ παρέμεινεν ἀμετάθετος ἐπὶ μακρότατα ἔτη, ἕως οὗ ὁ κασίγνητος κύριος Ἀντώνιος Μομφερράτος, διατελὼν ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, ἐκρίνεν αὐτὸν χρησιμώτατον

εἰς τὸ ἀνώτατον Δικαστήριον καὶ οὕτω τὸν προήγαγεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀρεοπαγίτου. Εἶναι δὲ ἀλήθεια ἀναμφισβήτητος ὅτι ὁ Ν. Μομφερράτος τυγχάνει νοήμων, εἶναι φιλόπονος καὶ χαρακτήρος ἀκεραίου. Ἀλλὰ πόσοι ἄλλοι δικασταὶ ἐπ' ἴσης κέκτηνται τὰ αὐτὰ τῷ Μομφερράτῳ προσόντα καὶ ἐν τούτοις οὐ μόνον δὲν προάγονται, ἀλλὰ καὶ παραγκωνίζονται!

Κατὰ μῆνα Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1900 ἐδιωρίσθη ὡς Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου τῶν Συνέδρων ἐν Λευκάδι καὶ κατὰ τὸν ἐπόμενον μῆνα Φεβρουάριον ἐπ' ἴσης. Ὁ ἐν Λευκάδι Εἰσαγγελεὺς τῶν Πρωτοδικῶν, ὁ Νικόλαος Δημητριάδης, ἦν ὑποκατάστατος τοῦ παρὰ τοῖς Ἐφέταις Εἰσαγγελέως πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ ὑποστήριξιν τῶν δικῶν ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τῶν Κακουργιοδικῶν. Ἀπασαὶ σχεδὸν αἱ εἰσαχθῆσαι δύναιτο ἦσαν σοβαραὶ καὶ οἱ ἑνορκοὶ ἐν γένει ἐξεπλήρωσαν τὸ καθήκον των εὐδόκως· διεψεύσθη δ' οὕτω ἡ πεποιθήσις τοῦ παρ' Ἐφέταις ἀντεισαγγελέως Περιελέως Παπαδοπούλου, ὅτι οἱ ἑνορκοὶ Λευκάδος δὲν ἐδίκαζον εὐδόκως, αἰτία ἥτις τὸν ὤθησεν ὥστε νὰ μὴν ὀρίσῃ ἐπὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας Συνόδους ἐν Λευκάδι Κακουργιοδικεῖον. Ἡ ἐπιπόλαιος αὕτη κρίσις εἶχε ὥσπερ, εὐλόγως, τὴν φιλοτιμίαν ἀστῶν, ὅσοι εἶχον τὰ προσόντα τῆς ἐκλογῆς των εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐνόρκου. Κατ' ἐμὴν κρίσιν, ἐπηρεισμένην εἰς μακρὰν πείραν, οἱ ἑνορκοὶ ἐκπληροῦσι τὸ καθήκον των, ὅταν ὁ Πρόεδρος τῶν Συνέδρων ἐκπληροῖ ἐπ' ἴσης τὸ ἑαυτοῦ μετ' ἐμβριθείας, πρώτιστα δὲ καὶ πρὸ παντὸς μετ' ἀμεροληψίας, καὶ ὅταν ἀναγνωρίξῃ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν ἐνόρκων καὶ συμπεριφέρεται πρὸς αὐτοὺς εὐγενῶς. Ὁραῖω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ κατὰ τὰς δύο συνόδους τοῦ Κακουργιοδικεῖου ἐκπληρώσας τὸ ἔργον τοῦ Εἰσαγγελεὺς κ. Ν. Δημητριάδης ἐξεπλήρωσεν αὐτὸ μετ' εὐπρεπείας καὶ ὀξυδερχείας.

Τῶν διζηγῶρων ἐν Λευκάδι προσέχουσιν οἱ κύριοι Γεώργιος Στεφανίτης καὶ Ξενοφῶν Τούμπας καὶ εἴ τις ἄλλος.

Ἡ Λευκάς εἶναι νῆσος ἑρατεινή. Εἶναι κατάρντος ἐλαιοδένδρων ὑψηλοτάτων καὶ φερόντων κλάδους πολλοὺς καὶ μακροὺς. Ἐκ τῶν κορ-

μῶν τῶν πλείστων ἐλαιοδένδρων φέρεται προσκεκολλημένον τὸ βρύον, (μούσκουλη) δίκην ὀστρέου ἐπὶ τοῦ βράχου, ὅτε μὲν ἐπὶ χυρσον κυτρινόχρουν, ὅτε δὲ πορφυρόχρουν, συνήθως δὲ πρασινόχρουν καὶ κυανόχρουν. Δάσος ἔξ ἐλαιοδένδρων ἐξαπλοῦται πυκνόφυλλον καὶ ἀργυροπράσινον ἀπὸ τῶν ὑπορειῶν ὄρους, ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς Λευκάδος ὅσον πέντε σταδίους καὶ διήκοντος μέχρι τῆς ἀκτῆς τῆς θαλάσσης. Ὑπερθεῖν τοῦ δάσους αὐτοῦ ἡ ἐλικοειδὴς κεκαραγμένη ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁδὸς ἄγει εἰς τινὰ Μονὴν τῆς Φανερωμένης, ἔξ ἧς τῷ θεωμένῳ ἀπέναντι πρὸς τὴν πόλιν ἡ ἀποψὶς ἀποβαίνει ταυνοραματική. Τὸ πυκνὸν φύλλωμα τῶν ἐλαιοδένδρων σειόμεναν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀποτελεῖ κυματοειδῆ κίνησιν, ἥτις φθάνει εἰς τὸν αἰγιαλόν. Δεξιὰ τῷ θεωμένῳ ἐντεῦθεν ἐγείρονται αἱ κλιτύες τῶν ὄρεων τῆς Ἀκαρνανίας, καταντικρὺ ἡ θάλασσα εἰσχωρεῖ εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, καὶ ἀριστερᾷ διαφαίνονται αἱ ἀπότομοι ἀκταὶ τῆς ὀλυτρούτου καὶ εὐάνδρου Ἠπείρου. Πρὸς δυσμὰς εὐρύνεται ὁ Ἰόνιος κόλπος. οὐ ἀπὸ τοῦ βάθους ἀμυδρῶς διακρίνονται τὸ ὄρη τῆς Κερκυρας. Μία δύσις ἡλίον εἰς τὸν Ἰόνιον κόλπον ἀπὸ τῆς Μονῆς Φανερωμένης θεωμένη ἐστὶ τῶν ἀπαραμύλων ὁραμάτων καὶ περιγραφῇ τοιαύτης· δύσεως ἀπαιτεῖ ποιητικὴν φαντασίαν, ἵνα τὴν θυμῇ καὶ χρωστήρα Πολυγνώτου, ἵνα τὴν γράψῃ.

Μετὰ τοῦ φύσει φιλόφρονος καὶ πάνυ μοι προσφιλοῦς κυρίου Ἀνδρέου Σταματοπούλου μετέβην εἰς Φανερωμένην καὶ εἰς τὸ ὑψηλότερον αὐτῆς κείμενον χωρίον Τσουκαλάτες, εἰς Σφακιώταις, εἰς Καρυὰν καὶ εἶδον μακρόθεν τὴν κοιλίαν τῆς Ἐγγλουβῆς, ἐν ἣ παράζεται ἡ ἐκλεκτοτέρα φακῆ. Ὁ κύριος Α. Σταματοπούλος, νῶν προκρίτων τῆς νήσου, εὐπορώτατος, δὲν ἀναμειγνύεται εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐν τούτοις συντρέχει τὸν τόπον σιωπηρῶς καὶ ἀνευ ἐπιδείξεως, τιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ τε τῶν ἀστῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν καὶ ἔῃ βίον ἀληθινὸν μετριεύοντος. Φιλόκαλος, κέκτηται τερπνὴν ἐξοχικὴν ἑπαυλιν, δεξιούμενος ἐν αὐτῇ γνωρίμους καὶ φίλους καὶ εἰς ἣν πλείστακις μετὰ τοῦ ἀξιεράστου ἀνδρὸς διήλθον ὥρας τερπνὰς καὶ εὐαρέστους μεταξὺ περιπατοῦντες καὶ συνε-

διδόμενοι καὶ διαλεγόμενοι περὶ παντοίων.

Ἐν Λευκάδι συντηρεῖται μουσικὴ φιλαρμονικὴ καὶ λέσχη. Ἡ πόλις ἔχει στενάς καὶ ἀκαθάρτους ὁδοὺς, διότι ατερεῖται ὑπονόμων, ἕνεκα φυσικῶν λόγων ἐγκειμένων εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους. Ἐχει περιπάτους τερνούς, τὸν ἄγοντα πρὸς τὴν «Σπασμένην βρύσιν», τὸν φέροντα εἰς τὴν μονὴν τῆς Φανερωμένης, ὅστις καλεῖται «Κουζούντελη» καὶ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπιθαλάσσιον τὴν φέρουσαν πρὸς τὸ φρούριον, ἣτις εἶναι ὠραιότητι καὶ θέαν ἔχει εὐρεῖαν εἰς τὴν πελάγιον θάλασσαν.

Πρὸ δεκάδος περίπου ἐτῶν ἰδρύθη ἐν Λευκάδι ὑποκατάστημα τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ ἀποβαίνει ὀφελιμώτατον τῷ τόπῳ καὶ τοῦ ὁποίου ὁ φιλότιμος Διευθυντὴς κ. Ἀντόνιος Γαλλινᾶς ἐργάζεται περινούστατα.

Ἡ πατρίς τοῦ Σπυρίδωνος καὶ Ναπολέοντος Ζαμπέλη ἐστὶν ἡ χώρα τῶν ἀναμνήσεων. Κοιτὶς ἐπ' ἴσης ἡ Λευκὰς ὑπῆρξε τοῦ κατ' ἐξοχὴν ποιητοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου καὶ τοῦ βαθυγνώμονος Σέρβου, τοῦ πρὸ μόλις ὀκτὼ ἐτῶν μεταλλάξαντος. Τίς δὲν ἀποκαλύπτεται ἐνώπιον τῆς σοφῆς ἐκείνης συνωρίδος τῶν αὐταδέλφων Ζαμπέλη; Τίς δὲν μετεωρίζεται ἀναγινώσκων τὴν πολύμολπον δημώδη ποιήσιν τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου εἰς τὴν «Κυρὰ Φροσύνην», εἰς τὰ «Μνημόσυνα» εἰς τὸν ἀριστοτεχνικώτατον «Ἀστραπόγιαννον»; Τὸ ἐπ' ἐμοὶ δὲν ἀνταλάσσω καὶ μίαν καὶ τῶν περιπαθεστάτων στροφῶν τοῦ «Ἀστραπόγιαννον» πρὸς ὁλοκλήρους τόμους ποιήσεων τῶν νεωτέρων χρόνων τῆς Ἑλλάδος. Ὡς εἴπωσιν ὅ,τι ἂν θέλωσιν οἱ σκόληκες, οἵτινες δὲν δύνανται πώποτε νὰ φθάσωσι τὴν πτῆσιν τοῦ Ὀλυμπίου ἐκείνου ποιητοῦ, τοῦ Α. Βαλαωρίτου. Ἀναπαύονται ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμενοι εἰς τὸ ἐν τῇ γήσῳ πολυάνδριον καὶ ἡ κόνις αὐτῶν ἀείποτε ἐλαφρὰ θὰ μένη ἐκεῖ, ἱερὰ εἰς τὸν παρερχόμενον διαβάτην, ὅστις θὰ βαδίζῃ ἀκροποδητεῖ μήτοι καὶ ταράξῃ τῶν σεπτῶν ἐκείνων ἀποιομένων τὴν ἐλαφρὰν κόνιν. Ἡ μικρὰ Λευκὰς περιζεῖται μεγάλῃν δόξαν καὶ εἶνε πλήρης ὑστεροφημίας.

Ἀνάθεκτος δύναμις μοὶ ἐπιβάλλει νὰ χαράξω ὀλίγας γραμμὰς περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου. Ἐχων δ' ὑπ' ὄψιν βιβλιοκρι-

σίαν περὶ τοῦ πρὸ τριῶν καὶ τεσσάρωντα ἐτῶν δημοσιευθέντος ποιήματος τοῦ Βαλαωρίτου «Ἀθανάσιος Διάκος—Ἀστραπόγιαννος», βιβλιογραφίαν συντεταγμένην ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Δημητρίου Κ. Παπαρηγοπούλου, ἀντιγράφω ἐξ αὐτῆς τὴν περὶ τοῦ «Ἀστραπόγιαννον» περιζοπὴν, ἔχουσαν ἐπὶ λέξει οὕτω: «Εἰς γωνίαν τοῦ δημοσιευθέντος βιβλίου, ὡς ἀδάμας παρηκωτισμένος, καίται ὁ Ἀστραπόγιαννος. Γνωρίζετε ὅτι εἶνε τὸ ἔργον τοῦτο; Δεκάκις ἀνέγνωσα αὐτὸν καὶ δεκάκις συνεκινήθην μέχρι δακρύων. Οὐδεὶς ἀνέμενε τὸ μικρὸν ἐκείνο ἀριστοῦργημα, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος Βαλαωρίτης, ὡς συνήθως συμβαίνει, πιθανὸν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ βιβλίου,» (ἐννοεῖ τὸν Ἀθανάσιον Διάκον) «προσέθεσε τὸν Ἀστραπόγιαννον καὶ ὅμως ἡ νεοτέρα Ἑλληνικὴ ποιήσις εἶνε ἀπαράμιλλος ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ. Ὅστις διέτρεξε τὰς χώρας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνῆλθε τὰ ὄρη αὐτῆς καὶ ἤκουσεν ὑπὸ σκιὰν ἐλάτης περιστοιχιζόμενος ὑπὸ μεγαλοπρεποῦς γραφικῶν καὶ πλήρους ἀναμνήσεων ὁρίζοντος, τὸν ὁδηγὸν αὐτοῦ διηγούμενον ὁρματωλικάς παραδόσεις, θὰ ἤκουσε βεβαίως καὶ τὴν συγκινητικὴν διήγησιν τοῦ Ἀστραπογιάννου, πληγωθέντος ἐν τινι συμπλοκῇ καὶ παρακαλοῦντος τὸ πιστὸν αὐτοῦ πρωτοπαλῆκαρον ν' ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὀδύνης καὶ τῶν ὕβρεων τῶν πολεμίων. Ὁ Λαμπέτης ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν, κατέθεσεν αὐτὴν εἰς τὸ δισάκιόν του καὶ ἐχάθη φεύγων. Καὶ οὕτω φέρων τὸ πολύτιμον λείψανον ἐδιώκετο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὑπὸ τῶν πολεμίων, διέβη βράχους, καὶ διασφάγας, καὶ φάραγγας, διατυπῶν ἐκάστοτε αἱματηρὸν τὸν τύπον τοῦ ποδὸς του καὶ ζητῶν ἀποκέντρον γωνίαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν δασῶν, ἵνα πένταφιάσῃ τὴν κεφαλὴν. Ὅπου δὲ ἐκάθητο πρὸς ἀναφυγὴν κατέθεσεν ἀπέναντι αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ἐκτένιζεν, ἐπεριποιεῖτο αὐτήν, ἔκοπτεν εἰς δύο τὸν ἄρτον καὶ παρέδιδεν αὐτῇ τὸ ἕτερον, ἐδρόσιζε τὰ χεῖλη του διὰ ψυχροῦ ὕδατος, παρέθετε τὸ ξίφος, τὸ ὄπλον καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτὴν λέγει:

Ἐδὲν Ἀστραπόγιαννε, γλυκοχαράζει,
Γιὰτὶ ἐκοιμήθηκες τόσο ἐκρεῖά;

Ξύπνα ὁ Λαμπέτης σου γλυκὰ σέ'κράζει
Νὰ ἰδῇς τὰ φράζῃ σου, τὰ κρύα νερά.»

Τὰ μάτια σου ἄνοιξε, ψυχοπατέρα,
Νὰ ἰδῇς ποῦ σ' ἔφερα σέ μιὰ βροδειά.
Μὲς τὸ λημέρι σου μ' ἔβγαλε ἡ μέρα,
Τὼχω, Ἀστραπόγιαννε, κρυφὴ χιρὰ.»

«Θυμᾶσαι; ἀνήλικο μ' εἶχε πετάξει
'Σ τὸ δρόμο ἡ μοῖρά μου, μικρὸ, μικρὸ,
Τὴ μάνα αἱ ἄπιστοι μοῦχανε σφάζει
'Σ τὸ λόγγο ἐκρύβθηκα γυμνὸ, ὀρφανό.»

»'Εδῶ ἐπρωτόρθαμε... Μ' ἀκούε πατέρα;
'Εδῶ μ' ἀνάστησες νεκρὸ, φτωχό.
'Εδῶ μ' ἐπῴησες δροσιὰ καὶ ἀγέρα
Μ' ἔλαμψε ἔλατο, πατέρα ἐδῶ.»

Πρῶτος σὺ μῶδειζες τοῦ ἐχθροῦ τὴν ὕψη
Καὶ σὺ μ' ἐδάφτισες μὲς εἰς τὴ φωτειά.
Ποιὸς νὰ σοῦ τὼλεγε πῶς θὰ σέ κύψει
Τὸ χέρι πῶμαθες νὰ πολεμᾷ;»

«Ξύπν' Ἀστραπόγιαννε, καὶ κύτταξέ με.
Φάγε μ' ἐμένα λίγο ψωμί.
Φόρεσε ἄρματά, χαϊρέτησέ με
Ξύπνα, ζωντάνευσε καὶ ἦρθ' ἡ αὐγή.»

«'Εσὺ ἐπρωτόδινες ψηλὰ εἰς τὸν βράχο
Τὸ καλημέρισμα εἰς τὸν ἀητὸ,
Σὺ πρῶτος ἐδειχνες εἰς ἐμέ, εἰς τὸ Ζάχο
Τὸ γλυκοχάριμα εἰς τὸν οὐρανό.»

«Τότ' ἐξεφύτρωνες σὰν κυπαρίσσι
Σ' τὰ καταράχια μας τρομαχτικὰ,
Τὸν ἴσκιό σου ἔστειλνες νὰ φοβέρισθῃς
Κάτω τὰ Σάλωνα . . . καὶ τώρα ἐδῶ.»

«'Ο Ζάχος ἔπενε . . . καὶ ἦταν γραμμένο
'Εγὼ Ἀστραπόγιαννε, πάλ' ὀρφανό
Τὸ ξυλοκερέβηκα γιὰ σέ νὰ γένω
Γιὰ σέ, πατέρα μου, γῆ νὰ ζητῶ.»

«Μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἔφθασαν εἰς τὸ σύνθη-
»θες λημέρι τοῦ Ἀστραπογιάννου, ὁ δὲ Λαμ-
»πέτης κακοπιωνῶς κατέπεσε καὶ ἐκοιμήθη. 'Ι-

»δοῦ τότε βλέπει τὸν Ἀστραπόγιανον ὀρθού-
»μενον καὶ λέγοντα πρὸς αὐτόν.

«Παιδί μου ἐγέρασα, τὸ λείψανό μου
Τρεῖς μερόνυχτα χωρὶς ταφῆς
'Ο χάρος ἔφαγε τὸ πρόσωπό μου
Δύς μου, Λαμπέτη μου, μιὰ φοῦχτα γῆ.»

«Κάτου εἰς τὰ Σάλωνα, ξεψυχισμένος
'Ο ἐχθρὸς ἐφώλισσε μακρὰ ἀπ' ἐδῶ,
Ξύπνα, Λαμπέτη μου, καὶ ἀποσταχμένος
Θέλω εἰς τὸ μνημὲνός μου νὰ πάω καὶ ἐγώ.»

«Βλέπεις, μυρίστηκαν τὸ σκοτομὸ μου
'Ορνεα ἀνυπόμυνα, μαῦρα πουλιά,
Πρὶν μὲ ξεσχίσουνε εἰς τὸ σάβανό μου
Παιδί μου, κρύψε με εἰς τὴ γῆ βροδειά.»

«Τώρα ποῦ ἐκάρησαν καὶ δλόγυρά μου
Σκοτίδι τρίδιπλο μὲ πλημμυρεῖ.
Πάρ' τὸ δισάκκι σου, πάρ' τ' ἄρματά μου
Ξύπνα νὰ φύγωμε πρὶν ἔρθ' ἡ αὐγή.»

«Θέλω τὸ χάριμα, πῶδγαίνε πρῶτο
Καὶ μοῦ καμάρωνε τὴ λεδεντιά.
Τὰ γέρι πῶτραχε, χιῶτο μὲ χιῶτο,
Καὶ μοῦ ζωντάνευσε τὰ σωθικά.»

«'Η ἀριεῖς, τὰ πνευκά μου, τὰ κρύα νερά μου,
Θέλω, Λαμπέτη μου νὰ μὴ μὲ ἰδοῦν,
Νὰ μὴ γνωρίσουνε τὴν ἀσχημιὰ μου...
'Ελα νὰ φύγωμε, μὴν πικραθοῦν.»

«Τώρα ποῦ μ' ἔφερες ὡς τὰ Πηλάτια,
Σκάψε τὸ λάκκο μου εἰς αὐτὴν τὴ γῆ.
'Εδῶ δὲ φτάνουνε τοῦ ἐχθροῦ τὰ μάτια.
Δὲν ἀναβρίνουνε παρὰ ἀητοί.»

«Λαμπέτη, χῶσέ με μὲ τ' ἄρματά μου
'Ολόρθα, στῆσέ τα, δεξιὰ ζερειά.
Νᾶναι εἰς τὸ μνημὲνός μου κεροδοσά μου,
Πρωτοπαλλήλαρα εἰς τὴν ἐρημιὰ.»

«Κι' ὅταν, Λαμπέτη μου, μὲ χιωματίσης
'Εβῆκα εἰς τὸ Τρίκαρφο γοργὰ, γοργὰ,
Νὰ πῆς πῶς σ' ἔστειλα νὰ πολεμήσης

Πῆς χειρετίσμηκτι 'ς τὴν κλεφτουριά.»

«Ἐχτὲς ἐπιάσθηκε κ' ἐκεῖ τουφέκι
Σ' τὸν ὕπνο μου ἄκουσε τὸ βογγητό.
'Εγὼ ἀποσβύστηκα κι' ἀστροπελέκι
Λαμπέτη μώμεινες ἐσὺ στερνό.»

«Μὴ μοῦ πιρκίνεσαι, κι' εἶναι γρημμένο
Μ' ἐμένει γλήγορα ν' ἀντρωθῇς,
Τρέχα πολέμησε καὶ σὲ προσμένο
Σ' τὸ μνημὰ μου ἄλυτος ὅσο νάρθῃς.»

«Ὁ Λαμπέτης ἐξετέλεσε καὶ τὴν παραγγελίαν
ἐταύτην τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀστροπογιάννου. Μετὰ
ἡμέρας δὲ πολέμησας καὶ πληγωθεὶς ἐσύρθη ἀ-
γωνιῶν καὶ ψυχοθράγων μέχρι τοῦ μνήματος

τοῦ ψυχοπατρὸς αὐτοῦ καὶ κατέπεσε νεκρός.

«Τὸ βράδυ ἀνέλπιστα πιάνει τὸ χιόνι
Κι' ὁ τάφος κρύβεται βχθειὰ, βχθειὰ.
Λές κι' ἐσαβάνωσαν 'ς ἕνα σεντόνι
Τὰ δύο τὰ λείψαντα σφιχτά, σφιχτά.»

» Ἴδου ὁ Ἀστροπογιάννος. Οὐδαμοῦ ἄλλου.
» ἐκτόξευε τινα δημοτικὰ ἔσματα, ἀπεικονίσθη
» ἰσχυρότερον ἢ γαληνιαία ἀνδρεία μετὰ τῆς τρυ-
» φεροτάτης ἀγάπης καὶ τὰ τοσοῦτον ὑψηλὰ καὶ
» περιπαθῆ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων,
» οἵτινες ἐν μέσῳ τῆς δουλείας ἦσαν ἐλεύθεροι
» ὥς ὁ αἶρ ὃν ἀνέπνεον καὶ τὰ νέφη, ἅτινα διήρ-
» χοντο ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτῶν.»

(Ἀκολουθεῖ)

Η ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

[Φαγητά Γλυύσματα, 'Επιδόρπια]

[Κουραμπιέδες]

Παίρνουμεν μισή ὀγγ. βούτυρο καλὸ τοῦ γάλακτος καὶ τὸ ἀσπρίζομεν μὲ τὸ χέρι ἐπὶ 3/4 μὲ τὸ ρολόγι. Ρίπτομεν 50 δρ. ζάχαρι κοσκιτισμένη καὶ τὸ δουλεύομεν ἀκόμη. Κατόπιν ρίπτομεν μιὰ ὀγγ. καλὸ ἀλευρὶ εὐρωπαϊκὸ καὶ ἀφοῦ τὸ δουλεύσωμεν ἐπὶ 20 λεπτά, πλάθωμεν τοὺς κουραμπιέδες ὅτι σχῆμα μᾶς ἀρέσει. Τοὺς βάζομε σὲ μιὰ λαμκρίνα καὶ τοὺς στέλλομεν εἰς τὸν φούρνο νὰ μὴν εἶνε πολλὸ δυνατός. Ἀλλὰ κοκκινίσουν ὀλίγον τοὺς ραντίζομεν μὲ καλὸ ἀνθόνερο καὶ ἔχομεν ἐτοιμὴν ζάχαρι κοσκιτισμένη καὶ ἐνῶ εἶναι ζεστοὶ τοὺς τυλίγομεν μέσῃ εἰς τὴν ζάχαρι.

(Μπεκάτσες ψηταί)

Ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τέσσαρες καλὰς μπεκάτσες τὰ ἐντόσθια ἐκτὸς τῆς κοιλίας, τὰς καψαλίζομεν σκεπάζομεν τὰ στήθη των μὲ ρόταις λαρεθὶ καὶ τὰς περνοῦμεν εἰς τὴν σοῦβλαν. Ψιλοκόπτομεν ὀλίγον λαρεθὶ, τὸ καθουρδίζομεν μὲ τὸ μὲ τὴν κρομμυδάκι, ρίπτομεν τὰ ἐντόσθια καὶ μερικὰ σηκοτάκια τῶν πουλιῶν, ἄλλας, πιπέρι καὶ πριμμένον ψωμί. Ἀφοῦ τηγανισθοῦν καλὰ

τὰ κοπανίζομεν προσθέτοντες καὶ πέντε κορούς αὐγῶν. Ἐτοιμάζομεν δεκά τριγωνικὰ ψωμάκια τηγανιτὰ καὶ τοποθετοῦμεν ἐπάνω τὰ ἐντόσθια. Ἐχομεν ἐτοιμάσει ἓνα τέταρτον πρὸ τοῦ φαγητοῦ τῆς μπεκάτσας, δηλαδὴ τὰς ψήνομεν εἰς τὴν φωτιὰν βρέχοντες αὐτάς συχνά μὲ βούτυρο.

Τὰς κόπτομεν εἰς δύο, τοποθετοῦμεν ἐπάνω εἰς κάθε ψωμάκι ἓνα ἓνα ἡμισυ καὶ τὰ σερβίρομεν.

(Βασιλόπηττα)

Παίρνουμεν 10 λεπτῶν μαγιὰ τῆς μύρας, καὶ ἀφοῦ τὴν ξεπικρίσωμεν προηγουμένως ἐπὶ μιαν ἢ καὶ δύο ἡμέρας παίρνουμεν ἐπίσης 2 ὀκάδας ἀλευρὶ τριεστίνικο, 400 δρὰμ. βούτυρο καλὸ, μιὰ ὀγγ. γάλα, 150 δρ. ζάχαρι καὶ 5 αὐγά. Βάζομεν τὸ γάλα τὴν ζάχαρι, τὰ αὐγά, τὴν μαγιὰ εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀλευριοῦ, τὰ ζυμώνομεν δικ' μὲζὺ καλὰ καὶ μετὰ ρίπτομεν τὸ βούτυρο μὲ προσοχὴ καὶ γρήγορον διὰ νὰ μὴ κρυώσῃ ἡ ζύμη. Βάζομεν βούτυρο σ' ἓνα χαρτὶ τοποθετοῦμεν τὴν ζύμην ἕως ὅτου ν' ἀνέβῃ καὶ νὰ ζεσταθῇ.

Τελευσιότης

ΟΦΘΑΛΜΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΙΝΙΚΗ

20 — ΟΔΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ — 20

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΠΗΛΙΟΣ Ι. ΧΑΡΑΜΗΣ

Υφηγητὴς τῆς Ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ὀφθαλμολογικῆς Ἑταιρίας, ἐν τῇ Ὀφθαλμολογικῇ Σχολῇ τῶν Παρισίων σπουδάζας.

CLINIQUE OPHTHALMOLOGIQUE

Docteur SPILIOS CHARAMIS oculiste del' école ophtalmologique de Paris, Professeur agrégé d'ophtalmologie à la Faculté de Médecine Membre de la Société Française de ophtalmologie, Directeur de l'Hospice et de la Clinique Ophtalmologique de l'Hôpital «Zanon»

20 — RUE PIREE — 20

Ἀριθ. Τηλεφώνου 654

ΑΘΗΝΕΣ

SOIRE

Τι νομίζετε δίδει ζῶην, εὐθυμίαν εἰς τὰς ἐπερὶδας; Ἡ μουσική.

Τί δύναται νὰ ἀναδείξῃ μιαν Δαδὴ ἢ κύριον εἰς τὰς κοσμικὰς συναναστρώδας; Ἡ μουσική. Λαμπρά. Ἀλλὰ νομίζω οἱ εἰς εἰσὸνδὴποτε μουσικὴν τεμάχιον δὲν εἶνε εὐκόλῳ καὶ νὰ διακριθῇ τις. Βεβαίως. Ἀλλὰ τότε πῶς; Ἀκλούστατα διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τις φιλόμουσον συναναστρώτην ὀρεῖται πρωτίστως νὰ εὕρῃ τὰ ἐκλεκτότερα τῶν μουσικῶν τεμαχίων.

Λογικόν, ἀλλὰ καὶ δύναται νὰ προμηθευθῇ τις ὀλίγα ἐκλεκτὰ μουσικὰ τεμάχια; Μὰ δὲν ὑπάρχει καὶ ἄλλο εἰμὴ τὸ Νέον Μουσικὸν Κατάστημα τῶν κ. κ. Μυστακίδου καὶ Θρ. Εὐσταθίου (μουσικοῦ) στοὰ Ἀρσακείου 15.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 50,000,000—ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡ. 10,275,000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ :

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ : 'Εν Πειραιεϊ, Πάτραις, Σύμφ, Καλάμαις, Τριπόλει, Βόλφ, και Λαρίσση
ΕΝ ΚΡΗΤΗ : 'Εν Χανίοις, 'Ηρακλείφ και Ρεθύμνφ
ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ : 'Εν Κωνσταντινουπόλει ('Υμ) εν Γαλατῇ μετά Πρακτορείου εν Σταμπούλ)
'Αμιάφ, Τραπεζοῦντι, Κεραιοῦντι, Σμύρνη, Με δίνη, Θεσσαλο-
νίκη, Σέρραις, Καβάλλα, Ξάνθη 'Ιωαννίνοις και Χίφ.
ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ : 'Εν 'Αλεξανδρείᾳ, Μετὰ παραρτήματος εν τῇ συνοικίᾳ Midan) Καῖρφ,
(μετὰ παραρτήματος εν τῇ συνοικίᾳ Mousky), Ζαγαζικίφ και Μανδούρφ.
ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ (No 22 Fenchurch Street) εν Λεμεσφ (Κύπρου) και εν Χαρτούμ (Σουδάν).

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1910

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Λογισμὸς :

'Εν τῷ Ταμείφ και παρ' ἐγγυρίοις Τραπεζίαις	Δρ. 11,460,342.05)	Δρ.	31,982,033.85
Παρὰ Τραπεζῶν εν Εὐρώπῃ και Σμυττα ἐν χαρτοφυλάκιφ »	20,524,691.89)	»	31,956,289.22
Προεξοφλήσεις και Προκαταβολαὶ Ε) γραμματίων			
'Ηγγυημένοι λογαριασμοὶ :			
ἐπὶ ἐνεγύρωφ χρεωγράφων	Δρ. 59,710,065.78)		
ἐπὶ ἐμπορ. και ἄλλων ἐγγυήσεων	» 58,304,578.40)	»	128,619,119.28
ἐπὶ ὑποθήκῃ ἀκινήτων	» 10,574,475.10)		
Τρέχοντες λ)σμοὶ χρεωστικοὶ		»	31,651,695.18
'Ομολ. 'Εθνικῶν Δανείων, Δημοτικῶν Ταμείων και 'Ανωτόμων 'Εταιριῶν		»	14,617,557.43
Χρεώγραφα και τοκομερίδια		»	9,070,880.30
Συμμετογαὶ εἰς ἐπιχειρήσεις		»	3,391,827.20
Κτήματα Τραπεζῆς		»	4,812,382.89
'Εγκατάστασις και ἐπιπλα Κεντρικοῦ και Ὑποκαταστημάτων		»	980,670.48
		Δρ.	256,082,455.83

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Κεφάλαιον 'Εταιρικόν	Δρ.	50,000,000.—
Κεφάλαιον ἀκτικόν 'Αποθεματικόν	»	5,275,000.—
'Αποθεματικόν Προνοίας	»	5,000,000.—
Καταθέσεις	Δρ. 96,197,393.54)	» 109,809,022.30
Τομειυτήριον	» 13,611,718.76)	
Τρέχοντες λ)σμοὶ πιστωτικοὶ		» 32,433,583.16
'Υποκαταστήματα		» 5,612,299.45
'Εξωτερικοὶ λ)σμοὶ		» 39,107,042.70
Προσωρινοὶ λογαριασμοὶ και διάφορα		» 8,842,408.22
	Δρ.	256,082,455.83

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς
Ζ. Κ. ΜΑΤΣΑΣ

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Φ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν ἐκτελεῖ Προεξοφλήσεις, Εἰσπράξεις γραμματίων, Προκαταβολὰς ἐπὶ χρεωγράφων και ἐμπορευμάτων. Ἀνοίγει τρεχουμένους λογαριασμοὺς ἡγγυημένους και ἐν γένει ἀνοίχεται τὴν ἐκτέλεσιν πάσης τραπεζικῆς και ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ συμφεροντάτους ὁρους, Δέχεται χρεώγραφα πρὸς φύλαξιν ἀντὶ ἐλαχίστων δικαιωμάτων. Ἐνοικιάζει χρηματοκιβώτια εἰς ἰδιώτας. Δέχεται καταθέσεις χρημάτων εἰς χρυσὸν και τραπεζογραμμάτια πληρώνουσα τόκον :

3	ο)ο	εἰς πρώτην ζήτησιν
3 1)2	ο)ο	διὰ καταθέσεις ἑξ μηνῶν
4	ο)ο	» » ἑνὸς ἔτους
5	ο)ο	» » δύο ἔτων και ἐπέκτεινα

Διὰ τὰς εἰς τὸ Ταμειευτήριόν της, λειτουργοῦν καθ' ἑκάστην, καταθέσεις ὡς και διὰ χάριν ἀγαθοεργῶν σκοπῶν, πληρώνει τόκον 4 ο)ο.

ΕΚΑΣΤΟΝ ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΟΝ ΧΩΡΙΣΤΑ ΤΙΜΑΤΑΙ :

ΕΝ ΤΩ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩ ΔΡ. 2 ΕΝ ΤΩ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩ ΦΡ. ΧΡ. 2

*Ελεύθερον ταχυδρομικῶν τελῶν.